

De verdediging van een klein land.

Studie in legeraanvoering,

DOOR

J. C. C. TONNET,

Kapitein van den Generalen Staf.

(Vervolg en slot van blz. 624.)

i. HET OFFENSIEVE ELEMENT.

Men vertelt, dat in de bewuste conferentie te Sleswijk, waarin tot verlaten der Dannevirke-stelling werd besloten, één der aanwezige generaals zou hebben geadviseerd, om vooraf een uitval te doen. Toen hem daarop zou zijn voorgesteld het commando te aanvaarden, zou hij voor de eer hebben bedankt. Waar ik dat verhaal aangetroffen heb, kan ik mij niet meer herinneren. Noch het stafwerk, noch de arbeid van Kolonel JENSEN gewagen ervan. Niet onmogelijk dan ook, dat het geheele verhaal uit de lucht is gegrepen. Doch zelfs in deze veronderstelling typeert het zoo goed de enorme klove, die, bij den voorgenomen overgang van verdedigen tot aanvallen, tusschen zeggen en doen is gelegen, dat ik het verhaal, zij het ook eene niet volkomen geloofwaardige anecdote, de vermelding ten volle waardig keurde.

En waar nu het geheele verloop van den veldtocht voortdurend van die klove kond doet, waar zoo bij herhaling het willen en niet durven op den voorgrond treedt; waar zoo telkens het verschijnsel zich voordoet, dat de, in kalme rust uitgewerkte, moedige plannen worden verworpen door hen, die ze onder den drang der omstandigheden en den zwaar lastenden druk der verantwoording zouden moeten volbrengen, daar meende ik, dat een nader onderzoek naar wat ik hier in het hoofd het offensieve element noemde, op zijne plaats zou kunnen zijn.

In een vorig deel dezer studie ¹⁾ had ik gelegenheid de aandacht erop te vestigen, hoe reeds den 2^{en} Maart, dus een drietal weken na den terugtocht der Denen achter de Düppeler schansen, de Minister van Oorlog bij den Opperbevelhebber aan drong, dat er iets zou worden gedaan, om 's vijands rust te verstoren. Zooals men zich wellicht herinneren zal, sprak de Minister van ondernemingen over zee door hoog-

¹⁾ Blz. 367 vgg.

stens één regiment infanterie, met eenige artillerie desnoods, te richten tegen een of ander deel der door den aanvaller bezette kust. Tevens had Minister LUNDBYE het initiatief genomen tot eene kleine onderneming tegen de Holsteinsche kust, om daar op verschillende punten aan land te gaan. Heb ik reeds vroeger deze episode ter sprake gebracht, om de verhouding tusschen Minister en Opperbevelhebber te teekenen, thans wil ik trachten haar, met nog veel meer, uit het oogpunt van de beweegredenen, die in het spel waren, nader aan onderzoek te onderwerpen.

In een uitvoerig schrijven van 5 Maart zette GERLACH nader de gronden uiteen, die hem tot telegrafische verwerping van het denkbeeld hadden geleid. Voor mij heeft dit antwoord juist daarom zulke waarde, omdat het vrij van den ban van theoretische leerstellingen met de naakte werkelijkheid voor oogen is neergeschreven. Ik laat daarom GERLACH's beschouwingen, voor zooveel noodig, woordelijk volgen.

„Daar het Opperbevel ten volle de groote kracht erkent, die aan „demonstratieve offensieve operatiën moet worden toegekend en het niet „blind is voor het pijnlijke van den oogenblikkelijken toestand van het „leger, heeft het sedert lang reeds overwogen, of het wellicht mogelijk „zou kunnen zijn ondernemingen tegen de Sleeswijksche kust uit te „voeren, die tot een gelukkig resultaat zouden kunnen voeren. . . .

„De voorwaarde, bij het ondernemen van dergelijke expeditiën te „stellen, moet, naar de meening van den Opperbevelhebber voor alles „deze zijn, dat er een bepaald doel aanwezig is, waartegen zij zouden „kunnen worden gericht en dat er eenigerlei waarschijnlijkheid is, dat „het mogelijke resultaat de risico dekt.

— — — — —
 „Van marine-zijde is aangevoerd, dat voldoende transportmiddelen ter „uitvoering van zulk eene onderneming op dat oogenblik op Als niet „aanwezig waren; voorts dat het noodzakelijk zou zijn, wanneer troepen „op de open kust aan land gezet moeten worden, hen in transportbooten „te laden en dat zeetransporten van deze soort in dit jaargetijde met „groote gevaren verbonden waren. 's Nachts eene landing uit te voeren, „meende de marine, moest voor onmogelijk worden gehouden.”

Volgen dan beschouwingen over eene expeditie naar Flensburg, waarna de brief vervolgt:

„Daar het Opperbevel heeft moeten erkennen, dat men zich geenerlei „gunstig resultaat van zulk eene expeditie kan beloven, zelfs niet in „de veronderstelling, dat de vijand elken veiligheidsmaatregel zou heb- „ben verzuimd, acht het zich tot plicht voor het oogenblik alle dusda- „nige plannen op te geven en is in deze meening door de expeditie naar „Lütjenborg versterkt, omdat de aandacht des vijands hierdoor is gaande „gemaakt.

„Voor zoover uitsluitend alarmeering van den vijand wordt beoogd, „vermeent het opperbevel, dat deze zou kunnen worden verkregen door „de kust op verschillende punten te naderen met schepen, die trans- „portbooten op sleeptouw hebben en eene zwakke infanteriebezetting

„op dek, aldus den schijn gevende van eene landing te willen bewerken „stelligen”.

Alvorens nu over dezen merkwaardigen brief te oordeelen, verdient het wel aanbeveling eens zeer in het kort na te gaan, hoe toch wel de bewuste expeditie naar Lütjenburg, waarvan ik reeds vroeger heb gewaagd ¹⁾, is verlopen.

De beide compagnieën, die eraan deelnamen, waren te Kopenhagen op eene poststoomboot ingescheept. Door twee oorlogsschepen begeleid, waarvan één eene transportboot op sleeper had, werd den 6^{en} Maart niet ver van Hohwacht de Holsteinsche kust genaderd. Tot het middel door het water wadende, werden 50 man aan land gebracht. Meer aan land te zetten, werd niet noodig geoordeeld, omdat geen vijandelijke troepen werden aangetroffen en het gerucht ging, dat er geen in het Noordoosten van Holstein aanwezig waren.

De gelande manschappen werden weder aan boord genomen en men zou trachten bij Hohwacht zelf de landing te herhalen. Doch er kwam wind opzetten, het begon te regenen en te sneeuwen en men besloot naar huis te keeren, omdat de instructie inhield, dat de geheele onderneming slechts een paar dagen moest duren.

Veel om het lijf had de expeditie bijgevolg niet gehad. Zij bracht niet veel meer dan het schijnvertoon, dat Generaal GERLACH met zwak bezette vaartuigen had gewild. Wat haar ontbrak was het scherp afgebakende doel, waarop de Opperbevelhebber zoo kernachtig den nadruk had gelegd.

Nu past ons niettemin nog eenig voorbehoud bij de critiek, omdat wij toch eerst zouden moeten nagaan, welken indruk de onderneming wel bij de verbondenen kan hebben gevestigd.

Tot dekking van de verbindingen, was van Pruisische zijde onmiddellijk na het overschrijden der Eider de 10^e brigade bestemd, die echter vooraf nog moest worden gemobiliseerd. Den 12^{en} Februari te Hamburg aangekomen, volgde spoedig de belegging van verschillende punten in Holstein. Eene tweede brigade volgde en den 7^{en} Maart was de 5^e divisie in haar geheel te zamen. De 10^e brigade schoof noordwaarts in de richting van Flensburg op; de 9^e bezette in hoofdzaak Holstein. De beide hertogdommen waren dus al dadelijk sterk bezet, deels met het oog op landingsondernemingen der Denen, anderdeels, om al dadelijk garnizoenen te leggen in die plaatsen, welke noodig waren als steunpunten voor de Pruisische oorlogsvaartuigen. Kiel en Heiligenhafen zouden daarom sterk worden belegd en zoo naderden op den dag der onderneming sterke infanterie met artillerie gezegde plaatsen.

Onder die omstandigheden kon de kleine onderneming der Denen aan de Verbondenen weinig zorg baren en zij heeft dit blijkbaar ook niet gedaan, want de wijze van uitvoering en het stilzwijgen van het

¹⁾ Blz. 368, waar van Colbergbocht wordt gesproken.

Pruisische stafwerk erover, doen vermoeden, dat zij niet eenmaal door de Pruisische troepen is opgemerkt geworden.

Daarom de onderneming te veroordeelen, zou uit den aard der zaak kortzichtig zijn, omdat reeds de sterke kustbewaking, door de Pruisen ingesteld, hare verdediging levert. De wijze van uitvoering kan hier verwijt treffen, niet het beginsel.

Trouwens het verdere verloop van den oorlog toonde, hoe dergelijke kleine ondernemingen, mits met beleid en stoutmoedigheid doorgevoerd, wel degelijk succes beloven, door den invloed, dien zij op de tegenpartij doen gelden. Ik zal dan ook het oordeel over GERLACH's schrijven nog wat opschorten en eerst trachten te onderzoeken, in hoeverre de verdere gebeurtenissen hier als bewijsmateriaal kunnen dienen

Dat de drang uit Kopenhagen naar meerdere offensieve actie, ook na ontvangst van den brief van den Opperbevelhebber, aanhield, vindt zijne reden in den benauwdten toestand, waarin HEGERMANN's divisie zich in Jutland bevond. Ten slotte leidde het aanhouden van den Minister tot den reeds vroeger ¹⁾ besproken uitval uit de Düppeler stelling, waarvan het ongunstige verloop GERLACH tot ontslagaanvraag bracht. Het stafwerk meende daarbij te moeten aantekenen, dat dergelijke ondernemingen een gevolg moeten worden geacht van den onhoudbaren druk door den drang naar offensieve bewegingen of dergelijke, op het Opperbevel uitgeoefend.

Den 27sten Maart, ongeveer eene week na de beschieting van Fredericia, deed de vestingcommandant van zich spreken. Het Oostenrijksche (IIe) korps observeerde Fredericia, terwijl de Pruisische Generaal MÜNSTER met 3 bataljons, 12 eskadrons en 2 batterijen bij Veile de linker flank dekte. Het was de avond van eersten Paaschdag, toen Kapitein STOCKFLETH met 200 man en 4 ruiters in eene transportboot door eene kanonneerboot begeleid, van Fredericia vertrok. Door persoonlijke verkenningen was hem bekend, dat ten Oosten van den weg Veile—Horsens slechts weinig troepen des vijands waren ondergebracht.

Diens aandacht was naar het Noorden en Westen gericht en de oostelijke kust was niet bewaakt.

De omstandigheden waren in het voordeel der Denen. Een zorgeloze, of beter een onhandige vijand en eene bevriende bevolking, terwijl het geluk den Denen uitermate zou dienen. Ten 3 uur in den morgen werd het detachement bij Sandbjergvig aan land gezet. De van de bevolking ingewonnen berichten bevestigden, hetgeen Kapitein STOCKFLETH reeds wist. Naar het Westen oprukkende, kreeg hij steeds meerdere berichten omtrent de vijandelijke opstelling, zoodat het halve eskadron gardehuzaren te Assendrup door hem als doel voor den komenden nacht kon worden gekozen. Het plan was uitermate stoutmoedig, want de aanwezigheid van sterke vijandelijke infanterie en cavalerie te Veile, op nauwe-

¹⁾ Blz. 369.

lijks anderhalf uur gaans van zijn aanvalspunt, was hem bekend, terwijl na den aanval ongeveer 25 KM. afstand naar het ontschepingspunt moest worden afgelegd. Ten einde dien afstand te verkorten en tevens den vijand te misleiden, werden de transportboot en de kanonneerboot naar Rosenvold verlegd; 25 man bleven op het nieuwe inschepingspunt tot bescherming van de vaartuigen.

De wakkere Deen ging zelf als eenige bedekking aan zijn mannen vooraf. Te half twee 's nachts werd Assendrup bereikt. Van achter eene kleine barrikade werd de troep door eene Pruisische wacht van 5 à 6 man beschoten, een vuurgevecht ontstond, doch snel werden drie hoeven omringd en 22 gevangenen en 23 paarden buitgemaakt. In de richting van Veile werden alarmsignalen gehoord. STOCKFLETH beval den terugtocht en ten 4 uur in den morgen, dus nog in het duister was de wederinscheping volbracht, terwijl Fredericia ten 9 v. m. werd bereikt.

Het vermakelijke van de geschiedenis deelt ons CARDINAL VON WIDDERN verder mede in zijne studie over „Küstenschütz”.¹⁾ Te Assendrup — aldus deze schrijver — had in den nacht, die aan de overvalling vooraf ging een kurassiereskadron gelegerd, waarvan de patrouilles reeds den avond te voren bericht hadden ingebracht van eene voorgenomen landing der Denen. Met gezadelde en opgestangde paarden, de manschappen met den teugel in de hand, had het eskadron den nacht doorgebracht, om in den loop van den dag door de ongelukkige gardehuzaren te worden afgelost. Men verzuimde hun den toestand te melden en terwijl het geheele kurassierregiment elders ook den nacht van de overvalling op de zelfde wijze door bracht, sliepen de gardehuzaren een gerusten slaap. De kurassier-kolonel had zelfs van twee Deutsche inwoners, die later door de Denen in het tuchthuis werden gezet, vernomen, dat Assendrup het doel der overvalling zou zijn. Niet zonder gevaar had de dappere STOCKFLETH zich dus den geheelen 28sten Maart nabij de vijandelijke cavalerie opgehouden; doch het geluk was hem ter wille ..., omdat hij dapper en ondernemend was.

Een tweede kluchtig incident was het te laat te Assendrup aankomen van de voorpostenorder, die den commandant der huzaren eerst in handen kreeg, toen de overvalling reeds had plaats gevonden. Men begrijpt zijn ergernis bij het lezen van het volgende toepasselijke slot: „Nach Zeitungsberichten haben die Kopenhagener Bürger 200 Taler für einen gefangenen preuszischen Husaren ausgesetzt. Ich ermahne zur Vorsicht und erwarte, dasz kein Husar sich für einen solchen Lumpenpreis fangen lässt”.

De gevolgen van de stoutmoedig en volgens v. WIDDERN „mustergütig” uitgevoerde Deense onderneming waren eenerzijds eene verhoogde gevechtsvaardigheid bij de Verbondenen, versterking en buitengewoon

¹⁾ Kleiner Krieg. Küstenschütz und Unternehmungen gegen den selben an der schlesvig—holsteinisch—jütischen Nord- und Ostseeküste im Feldzug 1864. Berlin, 1906.

inspannende dienst van de kustbewakingstroepen en aantrekking van eene infanteriebrigade naar Veile. Anderzijds werd de Pruisische nederlaag door represailles tegen de bevolking gestraft. De huizen, waarin de huzaren waren overvallen, werden verbrand en een voormalig Deensch officier, die als grondbezitter in de nabijheid van Assendrup aan STOCKFLETH goede diensten had bewezen, werd gevangen genomen.

Dergelijke represailles zijn ontegenzeggelijk eene zeer leelijke keerzijde van ondernemingen als de onderwerpelijke. Het recht is hier aan den sterkste en dit is buiten kijf de vijand, wiens weerwraak in intensiteit zal winnen, naarmate hij zich machtelooser gevoelt tegen de aanslagen, waaraan hij zich ziet blootgesteld. Dat de hulp der bevolking bij deze overvallingen, om zoo te zeggen, onmisbaar is, wordt door het hier geschetste geval al weder aangetoond. Het was juist die hulp, welke het STOCKFLETH mogelijk maakte zijn ondernemingslust bot te vieren. Opheldering, overvaling en terugtocht werden door den steun der bevolking ten zeerste gebaat.

STOCKFLETH's moedig voorbeeld zou weldra navolging vinden.

Den 23sten Maart toch, had de Minister van Oorlog tot de oprichting van een expeditiekorps onder den Eerste-Luitenant AARÖE toestemming verleend; welk korps aan het einde der maand, na door Zweedsch-Noorsche vrijwilligers te zijn versterkt geworden, ongeveer 200 man en 25 ruiters telde. Naar Assens op Funen overgebracht, begon het van daaruit zijne operatiën tegen de tegenoverliggende kust.

Hoe de kustbewaking daar door de Verbondenen was ingericht, geeft v. WIDDERN uitvoerig aan. Van af Veile zuidwaarts was deze regelmatig langs de geheele Sleeswijksche en Holsteinsche kust ingesteld, en in hoofdzaak was het de cavalerie, die met dezen dienst was belast. Zoo stonden van af het belegeringskorps van Düppel tot Haderslev slechts een tweetal eskadrons, waarvan één niet minder dan 28 dagen lang eene strook van 44 KM. bewaakte. Juist tegen deze cavaleriebewaking richtte zich het streven van AARÖE's korps in de maand April.

Zoals de instructie van den Opperbevelhebber aan gaf, moest de vijand worden gedwongen tot een ruim gebruik van troepen voor de kustbewaking. De inlichtingen, die de commandant voor zijn ondernemingen behoefde, zou hij zichzelf moeten verschaffen.

Reeds was den 5^{en} April eene operatie tegen de kust ten noorden van Apenrade ondernomen, die echter weinig voorspoedig verliep. De booten raakten vast, de tijd verliep en men trok onverrichter zake terug. „Was die Dänen in solcher Anzahl am hellen Tage zu suchen „hatten, war mir ein Räthsel“, schreef de Pruisische ulanen-luitenant, die het tobben had waargenomen, in zijn dagboek. Toch waren de indirecte gevolgen der onderneming niet onbelangrijk. De kondschappers wisten van een nieuw korps van 1500 Denen te vertellen, dat in den komenden nacht een aanval op de magazijnen en de munitiecolonnen te Apenrade zou doen. Niet minder dan 6 bataljons, 1 eskadron en 2 batterijen werden van het belegeringskorps van Düppel aangetrokken,

om de plaats te beveiligen. Den volgenden morgen werden deze troepen, onder achterlating van 1 bataljon, weder teruggezonden.

Enkele dagen later, den 10^{en} April werd opnieuw met 50 man uitgerukt en in den nacht bij dichten nevel tusschen Apenrade en Hoderslev op de kust geland. Snel werd landinwaarts gemarcheerd en werden een ulanen-officier met eenige manschappen opgelicht. Uit de uitlatingen van den Zweedschen officier begreep de gevangen ulaan, dat de onderbrenging van het eskadron den Denen tot in onderdeelen bekend was geweest. De bevolking, die reeds onder de strengste controle werd gehouden — zelfs was het betreden van de kust op doodstraf verboden —, ging onder nieuwe represailles gebukt. Verschillende personen werden gevankelijk naar Flensburg gebracht, anderen werd huisarrest opgelegd. „Durchgreifender wäre die Abführung dieser „verdächtigen Personen auf eine preuszische Festung gewesen“, commenteert CARDINAL VON WIDDERN.

Den 14^{en} April lichtten 50 man onder AARÖE's commando bij Halk eenige ulanen op. Den nacht daarop werd eene andere onderneming door het pistoolvuur der ulanen tot omkeeren verleid. Nog minder gelukkig verliep eene grootere onderneming, die in den nacht van 17 op 18 April door het geheele korps uitgevoerd werd, met de bedoeling om magazijnen te vernietigen, in de nabijheid langs den etappeweg gelegen. Aan den wal gekomen, vernam de commandant, dat het uitgekozen gevechtsobject door een vijandelijk doortrekkend bataljon was belegd. Toen de vooruitgezonden dragonders kort daarop infanterie des vijands ontmoetten, werd last tot wederinscheping gegeven. Het gelukte daarbij aan de Pruisen de Denen onder infanterievuur te nemen en hun eenige dooden en gewonden te bezorgen, het eenige verlies, dat het korps gedurende den oorlog leed. Eenige gevangen genomen ulanen werden echter door de Denen medegevoerd.

„Ich beabsichtige mit dem Rest der Infanterie den Feind auf seine „Rückzugslinie kräftig zurück zu werfen“, had de Pruisische aanvoerder zeer behendig bevolen, toen hem in den nacht de landing der Denen werd bericht.¹⁾ Geen betere wijze van bestrijden der „streiftochten was denkbaar. MOLTKE had haar reeds begin Maart in de pen gegeven. „Es kommt weniger darauf an solche partielle Landungen an „allen Punkten der Küste zu verhindern, als vielmehr darauf, die „Gelandeten mit überlegenen Kräften anzugreifen und zu vernichten.“ Juist in de wederinscheping schuilt voor dergelijke vliegende detachementen een levensgevaar. Worden zij gedurende deze verrichting niet alleen beschoten, doch ook met kracht aangevallen, dan worden zij zelfs door zwakke afdeelingen tot frontmaken genoopt, terwijl de daarop volgende sterkere hen kunnen vernietigen.

¹⁾ Het bevreemdt bij het lezen van den arbeid van CARDINAL VON WIDDERN, dat het Deensche stafwerk door dien schrijver niet is geraadpleegd. Veel onnauwkeurigheden zijn hiervan het gevolg.

Met groote scherpzinnigheid betoogt v. WIDDERN dan ook, dat de Denen toch zonder bezwaar zich van hunne schepen hadden kunnen losmaken, den etappeweg, dien zij nu nimmer hebben bereikt, kunnen overschrijden, om zich dan door Jutland aan te sluiten bij HEGERMANN'S troepen. Vooral wanneer een spoorweg als etappeweg aanwezig is, kan met springmiddelen toegeruste cavalerie, hinderlijke onderbrekingen veroorzaken en tot scherpe baanbewaking noodzaken. v. WIDDERN noemt tot dit doel alleen cavalerie, doch in onzen tijd van rijwielverkeer, mag ernstig de vraag gesteld worden, of inderdaad infanterie op rijwielen tot dit doel nog niet de voorkeur verdient. Het door den bekwamen schrijver gestelde beginsel, dat dergelijke detachementen zich van huis uit van een terugtocht moeten vrijmaken, zou ik met kracht van overtuiging willen bijvallen.

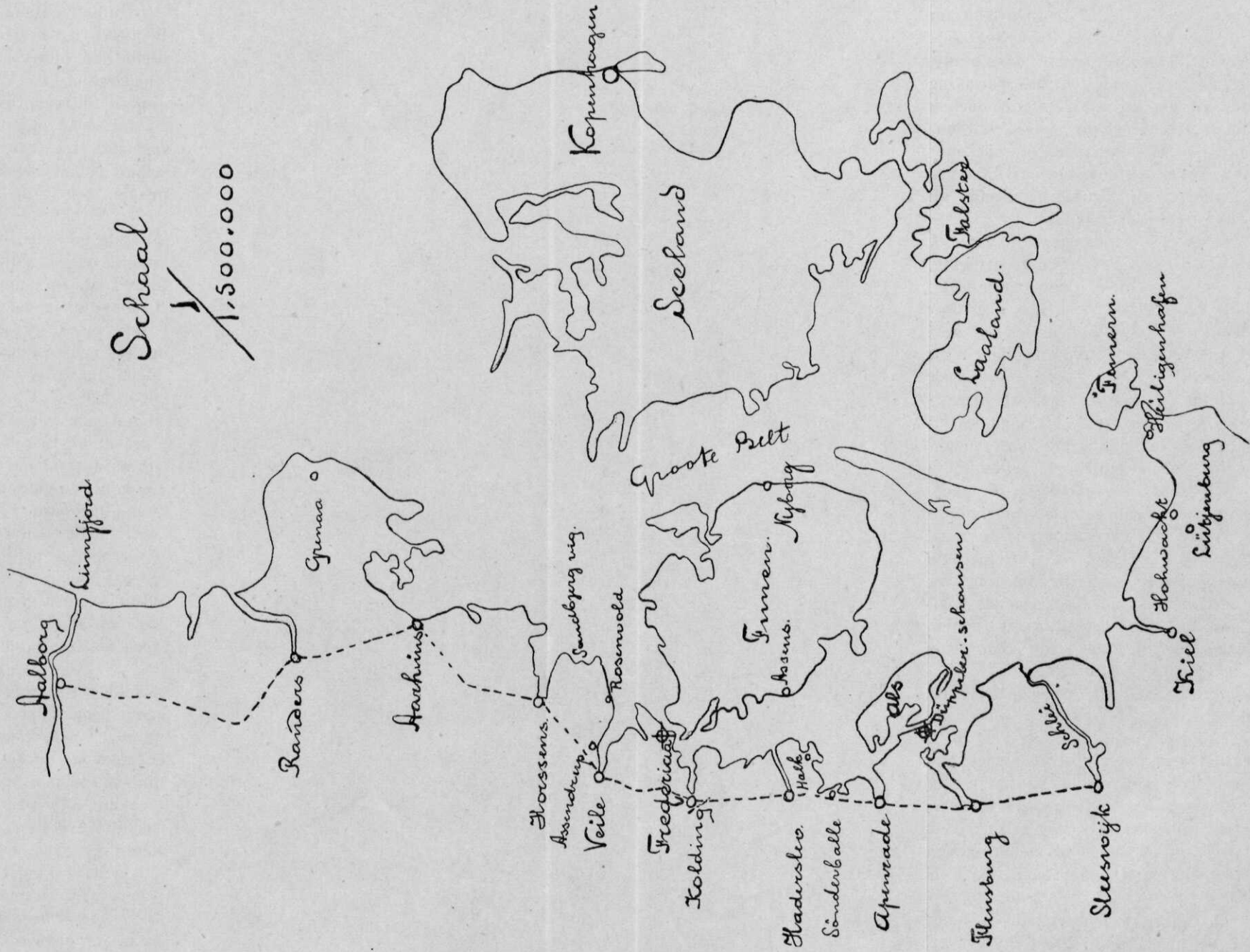
Voor ons is deze aangelegenheid van het uiterste gewicht, want gegeven het moeilijkste geval der verdediging, waarin onze strijdkrachten in alle deelen des lands door overmacht des vijands in hunne daadkracht worden verlamd, dan nog mag de offensieve gang der verkenningdetachementen en patrouilles tot zelfs zeer ver in 's vijands rug en flank niet rusten. De voorbeelden, waarin deze eene werkzame rol kunnen vervullen, zij het ook eene bescheidene, liggen zóó voor het grijpen; de gelegenheid, om hen uit te zenden, is van af de eerste ure des gevaars zoo gegeven, dat men waarlijk niet naar concrete voorbeelden behoeft te grijpen, om zijne meening kracht bij te zetten.

Natuurlijk, dat dergelijke opdrachten bij voorkeur door kleine detachementen, hoogstens ter sterkte van 50 man, die ruim van geld, patronen en springmiddelen zijn voorzien, moeten worden uitgevoerd. Flink aangevoerd, mobiel, bij dag verborgen en 's nachts in actie, niet rustende, zoolang er patronen zijn, na elke mislukte onderneming opnieuw den vijand te lijf gaande, kunnen deze afdeelingen eene voor den aanvaller hoogst bezwarende guerilla, desnoods ook op diens eigen grondgebied voeren. In dien zin hare taak opvattende, kan ook eerst van bepaald aangewezen objecten sprake zijn. Daartoe is toch noodig, dat het denkbeeld van terugtocht uitgesloten is.

Zeer te recht had de Deensche Opperbevelhebber een bepaald doel geëischt, ook voor de kleinere ondernemingen, zooals zijn hiervoren aangehaalde brief doet zien. Doch de m. i. minder juiste voorstelling, die hij zich van de uitvoering maakt, doet hem tot de betreuenswaardige gevolgtrekking komen, dat een schijnvertoon met vaartuigen de zelfde alarmeerende werking zou veroorzaken. Zijn brief kan te dezen opzichte den toets der critiek dan ook niet doorstaan. In hart en ziel was hij de kleinere ondernemingen niet genegen; schijnbaar, omdat hij offensieve ondernemingen in het algemeen, gelet op den oogenblikkelijken toestand, uit den booze oordeelde. In dit meten van kleinere en grootere ondernemingen met de zelfde schaal ligt dan ook een stevig aanhechtingspunt voor zelfs milde critiek. Dat CARDINAL v. WIDDERN de Denen „freilich äusserst wenig unternehmend”

Schaal

1/500.000

noemt, daarvan moet de oorzaak bij Generaal GERLACH worden gezocht.

De ongelukkige afloop van de verdediging van Düppel sloeg hem terneer en verlamde vermoedelijk nog meer zijn zin voor het offensief in het kleine.

Daarbij was AARÖE's korps in den voorafgaanden nacht op infanterie gestooten en het scheen den Opperbevelhebber niet waarschijnlijk toe, dat verdere ondernemingen tegen dit gedeelte van de kust succes beloofden. Het veld van actie zou dan ook meer naar Zuid-Sleeswijk, Holstein en zelfs naar de Pruisische kust verlegd worden. Tevens echter werd het korps tot de halve sterkte teruggebracht.

Op den val van Düppel volgde de moreel schokkende ontruiming van de vesting Fredericia. Spoedig daarop onderbrak de wapenstilstand de verdere oorlogshandelingen.

De eerste gedachte van den nieuwen Minister van Oorlog REICH was aan de verdediging haar lijdelijk karakter te ontnemen en den 20sten Mei werd te Kopenhagen tot de oprichting van eene landingsbrigade besloten, die te Nyborg op Funen zou worden samengetrokken en nog onder den wapenstilstand oefeningen in het in- en ontschepen zou houden. Reeds enkele dagen later was de brigade, bestaande uit:

- 4 bataljons,
- 1 eskadron,
- 1 batterij en
- 1 compagnie pioniers,

bijeen en begon zij hare oefeningen langs de oevers van de Grootte Belt. Het denkbeeld van grootere offensieve operatiën, over zee ondernomen, deed dus opnieuw zijn intrede. Hoe GERLACH hierover aanvankelijk had gedacht, is ons uit zijn reeds meer genoemd schrijven bekend. Ook thans heeft hij zijne liefde nog immer niet aan deze gedachte verpand. In een schrijven van 31 Mei nam hij het volgende standpunt in.

Offensieve bewegingen met grootere macht in Noord-Jutland, over de Liimfjord ondernomen, kunnen door het gemis aan beschermde overgangspunten tot noodlottige ontknooping en leiden. In het algemeen maakte zich het opperbevel geen illusies over dergelijke operatiën, daar overal de noodige retraitspunten ontbraken. Men moest zich dus wel tot kleinere ondernemingen, tot eene verontrusting van 's vijands flank en rug bepalen. Daartoe moesten dan de landingsbrigade en AARÖE's partijgangerskorps dienen „maar groote resultaten behoort „men inmiddels van deze korpsen niet te verwachten, zoolang de „vijand het schiereiland zoo sterk bezet houdt”. De aandacht van het opperbevel was evenwel op eene verovering van het eiland Rugen gevallen, dat een goed pand zou kunnen vormen bij het onderhandelen over den vrede. De gedachte was uiterst origineel. Een onderzoek naar de bezettingssterkte is inderdaad nog ingesteld. Doch het denkbeeld werd niettemin snel prijsgegeven en gelukkig, zou ik meenen. Al ware het welslagen van de onderneming verzekerd geweest, dan nog zou zij slechts gevaarlijke complicaties hebben gebracht in een tijd, dat

men bij het zuinigste huishouden met troepen, geen kans zag de verschillende operatietooneelen voldoende te bezetten. Daarbij beschikte de Pruisische Staat over zulk eene groote macht van nog ongemobiliseerde troepen, dat het karakter der geheele beweging als eene allernadeeligste krachtsverzwakking te schriller in het licht zou getreden zijn. Beschouwingen, die door het verdere verloop der oorlogshandelingen ten volle in het gelijk worden gesteld.

Toen toch, het bericht van de overrompeling van Als drie dagen na het eindigen van den wapenstilstand ingeslagen was, werd nog dien zelfden dag de geheele landingsbrigade op Funen van Nyborg op hoog bevel met versnelde middelen van vervoer naar de westkust verplaatst en bij de kustverdedigingstroepen ingedeeld. Alle verstrekkende plannen met de brigade werden prijs gegeven. Ook AARÖE's partijgangerskorps werd meer rechtstreeks bij de verdediging van Funen betrokken. Verontrusting des vijands was bijzaak, opheldering van zijne plannen hoofdzak geworden voor AARÖE's troepje. Het strekt zeker den dapperen Deen tot eer, dat hijzelf zich tot den Opperbevelhebber wendde met verzoek om weder vrijheid van beweging te mogen erlangen. Nauwelijks had hij deze verkregen en de opdracht ontvangen, om in de flank der vijandelijke troepen, die in Jutland opereerden, te ageeren, of hij wendde zich naar Grenaa, in de nabijheid waarvan in den nacht van 6 Juli eene kleine wacht van gardehuzaren werd opgelicht. Nog eenmaal trad de partijganger op de Jutsche kust op en wel nabij Sandbjergvig, het punt van waaruit de stoutmoedige onderneming tegen Assendrup was ingeleid. Een klein Oostenrijksch piket infanterie werd overvallen en, toen het zich te weer stelde, neergelegd en deels gevangen medegevoerd.

Hulde mag den dapperen partijganger niet onthouden worden. Zeker niet het minst was het aan zijn ondernemingslust te danken, dat het kustgebied in den rug van het leger steeds door sterke troepen des vijands werd bezet gehouden.

Keeren wij thans een oogenblik terug tot het door GERLACH ingenomen standpunt van onthouding ook in zake de grootere offensieve ondernemingen. Zeer te recht wijst de Opperbevelhebber op het groote nadeel, dat behoorlijk verzekerde uitgangs- en retraitepunten, die hij blijkbaar onmisbaar acht, ontbreken. GERLACH's beschouwingen vinden hare volkomen bevestiging in het Pruisische Generale Stafwerk. Zelfs in het geval, dat de ontscheping zonder stoornis zou verlopen zijn, konden de ondernemingen met eene gemengde landingsbrigade nimmer noemenswaardig effect opleveren, „sondern wären wahrscheinlich zum grösseren „Teil gefangen genommen oder aufgerieben worden”. Ook MOLTKE oordeelde in 1864 in dien geest. Grootere troepenafdeelingen hadden voor hare ontscheping veel tijd noodig. De snelle vereeniging van bataljons met artillerie en cavalerie is noodig om ze te vernietigen.

Heeft men nu het recht op grond van de hier aangehaalde gezaghebbende meeningen, als van GERLACH, MOLTKE en van het Pruisische

stafwerk over de grootere offensieve bewegingen den staf te breken, door eenvoudig te decreteeren, dat dergelijke ondernemingen hopeloos zijn?

Dat recht heeft men m. i. niet.

Het bewijs hiervoor wordt immers geleverd door de bedrijvigheid, waarmede de Pruisen allerwege langs de kust werkzaam waren, om de Denen te ontvangen, als zij mochten verschijnen. Uitvoerig schetst v. WIDDERN, wat tot dat doel op voorbeeldige wijze werd verricht; hoe zelfs op Rugen troepen werden vereenigd, toen geruchten van daarheen gerichte ondernemingen opdoemden. Eene geheele divisie hield de Holsteinsche kust en meer noordwaarts tot ongeveer de monding der Schlei bezet. Later, na den val van Als, werd de kustverdediging tot Kolding door de 13^e en 6^e divisie noordwaarts voortgezet. Nu moet weliswaar erkend worden, dat MOLTE bij den lateren opmarsch van Pruisische troepen naar de Liimfjord zich om de bedreiging van hunne verbindingen niet bekreunde en de leer huldigde: laat hen komen, opdat wij met alle macht keert maken, om hen op het lijf te vallen; doch dit alles neemt niet weg, dat het effect van het nog altijd vrij passieve optreden der Denen zeer bemoedigend is. De simpele wetenschap, dat steeds sterke Deensche strijdkrachten tot uitrukken gereed waren, m. a. w. elk oogenblik konden verschijnen, schijnt reeds voldoende betooverend op de tegenpartij gewerkt te hebben.

Maar dat kon GERLACH toch niet zoo scherp *voorzien*, als de latere critiek het thans *weten* kan, zal men allicht opmerken.

Volkomen waar. Misschien, dat wij in zijne plaats aanvankelijk al even sceptisch tegenover de offensieve ondernemingen zouden hebben gestaan, als de Deensche Opperbevelhebber zelf. Hij stond voor bijzonder heete vuren. Alle hens waren dringend noodig, om in de eerste plaats te behouden, wat de aanvaller bedreigde. Om hem te bedreigen, daaraan kon voorloopig niet worden gedacht. Dan was het leger daarbij, zoowel wat organisatie, als bewapening betrof, feitelijk niet in staat, om zich in het open veld met den tegenstander te meten. Waar wij, voor zooveel onze toestanden betreft, den invloed dezer verschillende factoren niet, of lang niet in die mate, hopen te zullen ondervinden, als de Denen in 1864, daar doen wij echter wèl, met wat meer oog voor het resultaat te hebben, zooals dat „après coup” is bekend geworden.

Willen wij uit deze gebeurtenissen leering trekken, dan moge de allereerste zijn, dat de aloude leer: tactiek is geen wiskunde, ook hier bevestigd wordt. Er komen hier toch, psychologische factoren in het spel die aan de vraagstukken, welke ter oplossing worden voorgelegd, het karakter van rekenvraagstuk geheel ontnemen. Dit nu, heeft, naar mijn smaak, de Deensche generaal wel wat te veel uit het oog verloren.

Onvergelijkelijk veel hooger staat dan ook te dien opzichte de heldenfiguur voor ons van den nooit volprezen Prins-Stadhouder in het rampjaar 1672. Wat hij heeft verricht, om aan de landsverdediging haar lijdelijk karakter te ontnemen, moge door alle eeuwen heen als lichtend voorbeeld blijven strekken. De aanslagen op Woerden,

Naarden, Zwartsluis, Kampen, de Wijk, ongerekend de tallooze kleinere, zij werden bijna zonder uitzondering met tégenspoed bezwaard. Toch zou het eene grove misvatting en eene ernstige miskennis zijn van geniaal beleid, te beweren, dat die tegenspoed het manmoedig pogen zou hebben te schande gemaakt. Niet alleen toch, dat de invloed van die onverpoosde actie op den tegenstander, die nu nóg slechts zeer ten deele kon worden nagegaan, zeer groot was, doch zij schonk aan de weermacht weder de kracht tot durven terug, die na de demoraliseerende inleiding van den veldtocht dreigde verloren te gaan. Te dezen opzichte is, dunkt mij, de invloed van de kleinste actieve gevechtshandeling, mits met energie bevolen en doorgezet, reeds groot. Geen twijfel kan het lijden, of de kleine bravourstukjes van AARÖE'S mannen zijn met gejuich door hunne achtergebleven kameraden begroet geworden en hebben bij hen een prikkel gegeven, zich den dapperen kameraden waardig te toonen. Door zulke actie, zelfs op de kleinste schaal, wordt de lauwe gedachte gebannen, dat de soldaat van den kleinen Staat van mindere trempe zou zijn, dan die van den groot-Staat. Macht geeft hier een groot moreel overwicht en bij gevolg kracht; het valt niet te ontkennen. Spreek slechts een Engelschman of een Duitscher en Gij gevoelt onmiddellijk, niet hun overwicht, doch het overwicht, dat zij gevoelen. De opvoeding, de catechismus van den Nederlandschen soldaat moeten hem behoeden voor een minderwaardigheidsgevoel; doch in oorlogstijd kan slechts onmiddellijke hervatting der actie, zoodra deze tijdelijk moest worden onderbroken, hem voor verslapping behoeden. De lijdelijke verdediging ontzenuwt en is daardoor al van huis uit veroordeeld.

Zoo voert mijn gedachtenstroom ongemerkt in de richting van eene legeropvoeding in offensieven zin, welke de krachtige „Draufgänger” zal kweeken, die zelfs in den grootsten tegenspoed niet zullen aarzelen. Met dankbaarheid moet men de krachtige actie van velen te dezen opzichte bewonderen en ik voor mij doe dit te liever, omdat ik mij meer onder de volgelingen, dan onder de voorgangers zou moeten rangschikken. De gedachte, dat wij ons land niet dan achter vestingwallen zouden kunnen verdedigen, ons „hinter den Utrechter Linien „verkriechen, bis irgend Jemand uns errettet”, zooals MOLTKE eens smalend van ons zeide, is om zoo te zeggen verdwenen. De lauwe gedachte, dat wij onze veldtroepen niet van af de eerste ure des gevaars in het veld zouden mogen stellen, eene gedachte, die voorheen zelfs aan de Regeeringstafel uitdrukking vond, begint plaats te maken voor een gevoel van willen en allengs ook van kunnen. Bij de manoeuvres weinig „Stellungsreiterei”, doch grijpen de aanvoerders, waar mogelijk, den tegenstander met kracht aan. Kortom eene legeropvoeding in offensieven zin begint kennelijk wortel te schieten. Reeds dringt eene richting tot den aanval „quand même”. „Kriegführen heiszt Angreifen”, roepen hare aanhangers VON DER GOLTZ na, al vergeten zij ook, dat diens uitspraak na de vorming van den Tweebond wel wat is gemetamorphoseerd. Ik zal hierover thans den strijd niet aanbinden en slechts als mijn stand-

punt aangeven, dat wijze politiek den klein-Staat een offensief onder alle omstandigheden ook beslist kan verbieden en noodzaken de strijdkrachten te sparen „bis irgend Jemand ihn errettet”. Dat beginsel van sparen der strijdkrachten, tot betere tijden aanbreken, heeft echter zijn uiterst gevaarlijke zijde. De geheele Deensche krijgservaring van 1864 legt er voor mij getuigenis van af. Het kan krachtverslappend, ontzenuwend werken; het kan alle zucht tot actie dooden en het der legeraanvoering onmogelijk maken hare lijdelijke houding tegenover cordaat optreden in te wisselen, Met dankbaarheid moet dan ook het werk der aanvalsmannen „à outrance” worden gadedeslagen en al moge met zekerheid voorzeggd kunnen worden, dat al hunne grootsche verwachtingen in de werkelijkheid niet bewaarheid zullen worden; dan zal toch de offensieve geest, die door hun voorbeeld in het leger steeds meer veld winnen zal, in oorlogstijd als eene onmisbare bate, als een kostbaar kleinood der hoogere legeraanvoering ten deel vallen.

Een leger, door zulk een geest beziel, en eene aanvoering, door drongen van de gedachte, dat eendracht macht maakt, zij het doel van al ons streven.

Iets over militaire bruggen,

DOOR V. A.

(Vervolg en slot van blz. 636.)

Na het vorenstaande, waarbij ik heb trachten aan te geven, wat de kern van de pontonnier-oefeningen moet zijn, zal duidelijk zijn, dat ik aan de tot dusverre gevolgde methode om met een divisie-pontontrein in den omtrek van Dordrecht, of verder daar vandaan, oefeningen te houden op stilstaande watertjes, weinig waarde meen te mogen toekennen.

Ook voor den methodischen brugslag zijn zij niet onmisbaar, omdat deze evengoed op het oefeningsterrein geleerd zou kunnen worden, indien slechts eene voldoende hoeveelheid licht materieel beschikbaar werd gesteld, om een brug over het aldaar aanwezige water te slaan.

Thans is vrijwel het eenige nut van die oefeningen met bespannen voertuigen, dat zij eene zeer gewenschte afwisseling brengen in de oefeningen, en dat het treinpersoneel vertrouwd raakt met het rijden met brugwagens.

In aansluiting hiermee zou de vraag gesteld kunnen worden, welke practische oefeningen de pontonniers dan wel moeten verrichten.

Het antwoord hierop kan niet anders zijn dan oefeningen in verband met de andere Wapens. Dit beginsel is echter reeds zooveel jaren erkend, dat het niet noodig is daarover nog lang uit te wijden.

Nog niet volledig overtuigden zij de lezing aanbevolen van de bladzijden 1—17 eener tactisch-technische studie van OBERST ADOLF PÜKL verschenen in 1898 bij SEIDEL te Weenen en getiteld: „Über Fluszübergänge und über Fluszübergangs-Übungen”, alsmede van de slotbeschouwingen, voorkomende in een artikel over den overgang van de Schlei in 1864 in het Kriegstechnische Zeitschrift, IVe Jaargang, 2^e, 3^e, 4^e en 5^e Heft. (Een vertaling van dit artikel werd uitgegeven bij de Vertalingen en Overdrukken der Vereeniging t. b. v. K. en wel V^e serie N^o. V.)

De reden, dat de hierbedoelde oefeningen niet beter tot haar recht zijn gekomen, ligt niet in onbekendheid met het goede beginsel, doch in de moeielijkheid der practische toepassing daarvan.

Voor de pontonniers zou uit dergelijke oefeningen ervaring zijn op te doen omtrent de geschiktheid der pontonbruggen voor verschillende belastingen, zooals deze in de werkelijkheid verwacht kunnen worden.

Voor *regelmatigen* overgang geven, zoowel het Handboek voor den Pontonniersdienst als het Velddienstvoorschrift, voldoende bepalingen, terwijl ook met het oog op enkele gebeurlijkheden, zooals het schommelen van de brug, de te treffen maatregelen zijn vermeld. Doch hoe te handelen als onvoorziene dingen gebeuren? De voorschriften vermelden hieromtrent slechts, dat de brugcommandant alleen de noodige bevelen mag geven. Doch om in dezen juist te handelen, moet deze Com^t. toch minstens ervaring op dat gebied hebben opgedaan, wil men er niet aan bloot staan, dat niet op de meest handige wijze wordt opgetreden.

De beste manier om deze ervaring op te doen, is, om reeds in vredetijd de bruggen te gebruiken, zooals dat in oorlogstijd is te verwachten.

Wij moeten aannemen, dat de bestaande bepalingen omtrent het overtrekken van militaire bruggen, gebaseerd zijn op rijpe ervaring en nu is het eigenaardig, dat terwijl zoowel de Handleiding van 1870, als die van 1889, het Handboek van 1898 en het reeds meermalen aangehaalde boekje van VAN WETTER als maatregel bij het ontstaan van schommelingen in de pontonbrug vermelden het *halt* houden, dat daaraan eene nieuwe bepaling werd toegevoegd in het Handboek 1898 en wel: dat bij het ontstaan van schommelingen ook *looppas* gecombineerd kan worden in plaats van *halt* (zie ook blz. 700 der lezing ROEST VAN LIMBURG).

Mij ontbreekt de bevoegdheid om over het al of niet juiste van die wijziging een oordeel uit te spreken, doch wel wil ik uiting geven aan mijn bevreemding, dat tegen eene zelfde kwaal — in casu het schommelen der brug — twee geneesmiddelen worden aangegeven, welke in hunne uitwerking nagenoeg tegengestelde resultaten doen verwachten.

Van veel grooter nut acht ik echter de bedoelde gecombineerde oefeningen voor den commandant der troepenafdeeling en zijn staf, opdat deze een juist begrip krijgen, van hetgeen zij van de brugtreinen kunnen eischen.

In dit verband haal ik met bijzondere instemming de woorden aan voorkomende in vorenvermelde vertaling blz. op 68: „Is het iedereen duidelijk geworden, dat de moeielijkheden, aan een overgang verbonden, niet *op het water*, maar *aan den oever* liggen”.

Om de bedoeling hiervan te doen uitkomen, is het wenschelijk in herinnering te brengen hoe een rivierovergang in de nabijheid van den vijand geschiedt, waaromtrent de instructie voor den rivierovergang (zie Tactische Gegevens voor het Veldleger door W. VOSMAER, blz. 203) het noodige licht verschaft.

Deze bevat:

1. Bevelen omtrent opstelling en gebruik der artillerie.
2. Aanwijzing der overgangspunten.
3. Sterkte, volgorde en tijdstip, waarop de echelons moeten overgaan.
4. Regeling van den opmarsch in verzamelvorm der over te zetten troepen.

5. Bevelen voor het achterlaten der treinen.
6. Bevelen voor de tenue en uitrusting der troepen, enz.
7. Maatregelen voor de geheimhouding (omwoelen der raden, stilte, enz).
8. Aanwijzing van den technischen officier met de overvaart belast (com^t. pontontrein).
9. Tijdstip van afladen, verzamelen en te water laten der pontons.
10. Stellige orders omtrent de punten, die de eerst overgezette eche-
lons moeten vasthouden.
11. Marschbevel voor het oprukken der hoofdmacht, gedurende het
slaan der bruggen.

Aan de samenstelling eener dergelijke instructie moet in het algemeen eene rivierverkenning zijn voorafgegaan, hoewel dit voor Nederlandsche troepen, op Nederlandsche terreinen optredende, wel vaak overbodig zal zijn, terwijl de deelneming van den Com^t. pontontrein, zoowel aan de eventuele verkenning als aan de samenstelling der instructie, wel veelal onontbeerlijk zal zijn.

Vooraf in dit opzicht zal de bestaande organisatie vaak tot bezwaren aanleiding kunnen geven, omdat de Com^t. van den pontontrein in het gunstigste geval aan den staart van de voorhoede marcheert — zie Velddienst § 104 — en in het algemeen aan den staart van den grooten trein — zie id. § 102 —, terwijl de pontonniers niet vertegenwoordigd zijn in den staf der divisie of in het hoofdkwartier van het veldleger.

Met het oog hierop zou het opdragen van het slaan der pontonbruggen aan de pioniertroepen verkieslijk zijn, omdat deze in den staf der divisie of van het veldleger wel vertegenwoordigd zijn en dus ten allen tijde beschikbaar zijn voor de voorbereiding van den rivierovergang.

Nog afgescheiden van de in het begin van dit opstel vermelde technische voordeelen, zou dit laatste ook daarom aanbevelenswaardig zijn, omdat dan zoo noodig alle pioniers te gelijk aan het overzetten der dekkingstroepen en het slaan der bruggen zouden kunnen deelnemen, hetgeen tot tijdwinst aanleiding zou kunnen geven, daar dit nu aan 64 pontonniers is opgedragen. Doch ook eene samenvoeging van alle pontontreinen tot één groot geheel zou met het oog op het vorenvermelde aanbevelenswaardig zijn boven de bestaande indeeling, omdat dan eveneens pontonnier-officieren bij de voorste verkennende afdeelingen kunnen zijn. In dezen gedachtengang past het opnemen van den directeur van het bruggewezen in het hoofdkwartier van het veldleger, zooals tijdelijk ook het geval is geweest. Het wil mij toeschijnen, dat hij van daaruit beter de bevelen van het hoofdkwartier, betrekking hebbende op militairen bruggebouw, kan doen uitvoeren, en vooral, dat hij beter aan de voorbereiding dezer bevelen kan deelnemen, dan wanneer hij bij den staf van het bruggedepot blijft.

Het behoorlijk opmaken der instructie voor den rivierovergang, m. a. w. de voorbereiding van dezen is de quaestie en hierop wordt gedoeld in het bovenaangehaalde gezegde, dat de moeielijkheden van den overgang op *het land* liggen.

Bij eene gezette overweging der punten, in deze instructie voorkomende, en vooral der punten 2, 3 en 9 moet dit in het oog springen.

Deze voorbereiding, eenmaal gereed zijnde, is de taak van den commandant van den pontontrein te zorgen voor de uitvoering van het hem toekomende aandeel, waarbij zich hoogstens eenige technische bezwaren kunnen voordoen, welke echter in verband met de geringe stroomsnelheid en de goede bevaarbaarheid onzer rivieren en het uitgebreide, uitstekende wegennet van ons land, van niet veel beteekenis zijn en niet te vergelijken zijn bij de moeielijkheden welke de pontonniërs in bergachtige landen met woest stroomende, slechten ankergrond bezittende wateren ontmoeten.

Het is vooral daarom, dat ik het alleszins mogelijk acht bij de pontontreinen van het veldleger op ruime schaal gebruik te maken van militie- en reservepersoneel. Reeds bij de organisatie, welke in 1887 van kracht was, konden bij het korps hoogstens 4 militie-luitenants worden benoemd. Het is bevreemdend, dat zelfs deze mogelijkheid, thans niet meer bestaat.

Bij de pontonbruggen van den V.T., eventueele schipbruggen of andere overtochtsmiddelen is dit in nog meerdere mate het geval, omdat daarbij het tactische element vertegenwoordigd moet zijn in den representant van het Korps Pontonniërs bij den staf van het veldleger.

Het zal hiervoor noodzakelijk zijn meer ontwikkelde elementen bij de pontonniërs in te deelen, ten einde de noodige stof, vooral voor hooger kader, in voldoende mate beschikbaar te hebben.

Aan alle oefeningen, waarbij niet de *voorbereiding* van den rivierovergang op den voorgrond treedt, of waarbij niet een overtocht van troepen op groote schaal plaats heeft, zooals het *bijwonen* van manoeuvres, deelnemen aan kadermanoeuvres door pontonniërofficieren of pontontreinen, meen ik op grond van het hiervoren ontwikkelde niet veel waarde te mogen toekennen, en mogen zij dan ook slechts bij gebrek aan beter aanvaard worden.

Ter nadere toelichting mijner meening, dat de technische moeielijkheden niet te hoog aangeslagen mogen worden, veroorloof ik mij nog eene aanhaling uit den Overtocht over de Schlei in 1864, blz. 67: „De krijgsgeschiedenis — althans van den lateren tijd, van Frederik den Groote af — kent geen voorbeeld, dat een overgang mislukt is of te laat heeft plaats gehad, omdat de pioniers op de bepaalde plaats niet snel genoeg bouwden, wel echter eene rij van gevallen, dat een brugbouw niet of niet op tijd plaats had, of ook in het geheel niet ondernomen werd, omdat te laat of ondoelmatig *verkend*, niet tijdig genoeg voor alles gezorgd was geworden”.

Toch schijnt de schrijver dezer woorden weer in een ander uiterste te vervallen, wanneer hij de tactiek al te veel op den voorgrond wil dringen.

Mogen wij immers van WETTER gelooven (zie zijn boekje, blz. 211), dan zijn rivierovergangen, zelfs die in de onmiddellijke nabijheid van den vijand, niet zulke moeilijke ondernemingen, als op het eerste gezicht toeschijnt.

Hij heeft een résumé samengesteld uit het werk van THIVAL, waarin de voornaamste rivierovergangen van de oudste tijden af tot 1881 zijn behandeld, en waarin ook 98 rivierovergangen in de nabijheid van den vijand voorkomen. Van deze zijn slechts 18 mislukt, waarbij dit bij 10 aan gebrekkige voorbereiding is te wijten.

Gebruik van pontonmaterieel in bijzondere omstandigheden.

Ten aanzien van de onder dit hoofd op de bladzijden 702 vgg. der lezing R. v. L. gehouden beschouwingen, wensch ik met volle instemming te herhalen de woorden op blz. 705: „dat de weeke bodem onzer meeste polderslooten zich niet leent voor het gebruik van schragen”.

Een schraag eischt nu eenmaal een vasten bodem. Zonder evenwel zoover te willen gaan, dat ik de pogingen om schragen met behulp van slijkplaten, planken, borden, enz. onder de beenen voor dat doel geschikt te maken, als verloren moeite zou beschouwen, geloof ik, dat men niet verder moet gaan, dan het Handboek reeds doet, waar het op blz. 140 aangeeft, dat op weeken bodem de spieren en schoren moeten rusten op hout of vlechtwerk.

Beter komt het echter voor onder dergelijke omstandigheden schragen zooveel mogelijk te vermijden, waartoe veeltijds gelegenheid zal bestaan, wanneer bedacht wordt, dat een ponton N°. 2 bij eene belasting van 2000 KG. 0,32 M. diepgang heeft.

Doch zelfs al zou *een* ponton bij weeken bodem eens aan den grond raken, dan is hiervan nog niet veel onheil te duchten. De conclusie, dat het geheele pontonmaterieel in *polderterrein* weinig bruikbaar zal zijn, gaat te ver.

Te meer wekt dit bevreemding, waar onmiddellijk daarna voor oefeningen in polderterrein verwezen wordt, naar de handleiding van den Generaal-Majoor SABRON getiteld: „Voorbereiding van den troep tot de oorlogvoering in polderland, Breda 1904”.

In dit boek wordt immers op ruime schaal gebruik gemaakt van schouwen, zooals die in de polders veelvuldig voorkomen.

Belast met het zelfde gewicht is de diepgang van een dergelijk vaartuig grooter, dan die van een ponton N°. 2, welke juist zijn eigenaardigen vorm dankt aan den vooropgezette eisch om groot draagvermogen aan kleinen diepgang te paren. Mijne conclusie zou dan ook juist andersom luiden, dat pontonmaterieel met uitzondering van pontonwagens en schragen bijzonder bruikbaar is in polders.

Geen enkel vaartuig met een dergelijk vermogen als een ponton N°. 2, is zoo gemakkelijk over ondiep water te verplaatsen, over allerlei hindernissen als kaden, dammen, droge plekken, enz. te sleepen of te dragen als deze ponton, ook al weer in overeenstemming met den eisch, waarop de pontonconstructie berust, dat zij gemakkelijk te hanteeren moet zijn. Ten overvloede is dit overtuigend gebleken bij de oefeningen

op onder water geloopt landstreken, — vermeld op blz. 705 der lezing R. v. L. —, al was daarvan geenszins het doel om de pontonniers te oefenen in het varen op inuudatiën.

Oefeningen met schipbruggenmaterieel.

Bij deze oefeningen treden de detailwerkzaamheden — zooals het plaatsen van schragen N°. 2, het samenstellen en plaatsen van bokken of schragen in vaartuigen, stellingen ter vervanging hiervan, ramen op vaartuigen en het werpen van zware ankers — geheel op den voorgrond.

Hierbij is het samenstellen van bokken en schragen in vaartuigen geheel het werk van een timmerman, en zijn stellingen ter vervanging van deze bokken of schragen en ramen op vaartuigen zoo eenvoudig, dat met theoretische bekendheid omtrent deze samenstellingen bijna geheel volstaan kan worden, en stelselmatige oefening daarin overbodig is.

Met het samenstellen van bokken gaat bovendien het nadeel gepaard, dat een eenmaal ingerichte bok later slechts bruikbaar is voor een dergelijk vaartuig, als waarvoor hij is klaargemaakt. Dit is dan ook de reden, dat volgens de laatste alinea van § 164 van het Handboek 1898, de staanders, slechts aan één kant voorzien van eene pen voor de verbinding met de zool of het kopstuk in de magazijnen, worden opgelegd, en wel ten einde die geschikt te kunnen maken voor elk willekeurig vaartuig. Het is dus wenschelijk bij de oefeningen in het samenstellen van bokken de matigheid te betrachten, wil men niet de kans loopen bij het werkdadig bouwen van eene schipbrug minder bruikbare bokken te moeten benutten. De reden waarom met de detailwerkzaamheden kan volstaan worden, is hierin gelegen, dat de motieven, welke bij pontonbruggen er toe geleid hebben de overeenkomstige verrichtingen en zelfs den geheelen brugbouw methodisch te beoefenen en met het oog daarop dezen te reglementeeren, niet gelden bij schipbruggenbouw.

Noch het Voorschrift 1870, noch het Handboek 1898 *reglementeeren* dan ook iets omtrent schipbruggenbouw, waarom geheel ingestemd kan worden met de laatste 3 regels van de 3^e alinea, blz. 5, van de Handleiding tot de kennis der Artillerie van 1887 voor de cadetten van dat Wapen, Hoofdstuk VII, luidende: „Hoewel minder spoedig dan pontonbruggen zijn zij (d. w. z. de schipbruggen) toch, in vergelijking met andere soorten van bruggen, met *spoed* en *gemak* te vervaardigen”. (De cursiveering is van schrijver dezes.) Oefening in die detailverrichtingen op de wijze, zooals tot voor enkele jaren gebruikelijk was, d. w. z. gedurende het 2^e tijdperk ter afwisseling met de pontonroefeningen, was voldoende waarborg voor het behoorlijk bouwen van eene schipbrug.

Het huren van particuliere vaartuigen voor dit doel is daarbij niet strikt noodzakelijk, omdat deze zonder bezwaar vervangen kunnen wor-

den door gekoppelde pontons of enkele pontons N°. 1, terwijl dit ook uit financieel oogpunt de voorkeur verdient.

Huur van b.v. 40 vaartuigen, om eene oefening in het slaan van eene schipbrug te houden, zou toch $\pm f 7,50 \times 3 \times 40 = \pm f 900$ eischen, omdat eene dergelijke oefening minstens 3 dagen duurt en ongeveer $f 7,50$ per vaartuig per dag betaald moet worden. Hierbij zou nog komen de huur van 2 sleepbooten gedurende 3 dagen, hetgeen eveneens een aanzienlijk bedrag vertegenwoordigt.

Verder kan de schipbrugbouw, zelfs met gehuurde vaartuigen, toch niet volledig plaats hebben, omdat de eigenaars geen toestemming geven tot timmeren of spijkeren, waardoor o.a. de verbinding van het dek met de schepen al zeer weinig tot haar recht kan komen.

Stelselmatige oefening na afloop der practische oefeningen gedurende de nog overblijvende maanden met schipbruggenmaterieel bij gebruik van pontons N°. 1 heeft vooral dit bezwaar, dat de pontoniers daarbij ongeveer niets anders te doen hebben dan het dragen van het zware hout. Als *oefening* heeft dit weinig te beduiden, en als bezigheid is het zeer weinig opwekkend voor de manschappen; het is hierom, dat ik op blz. 634 deze afwisseling in de oefening, welke de laatste jaren voorkwam, een middel noemde, erger dan de kwaal.

Eigenlijk drukte ik mij te zwak uit door dit werk weinig opwekkend te noemen, hetgeen wellicht duidelijk zal zijn na de mededeeling, dat zulk hout ± 35 KG. per M. weegt, en zeer gemakkelijk pijnlijke kwetsuren veroorzaakt.

Welke is de meest gewenschte sterkte van het Korps Pontoniers?

Zooals wij in het begin van dit opstel zagen, bestond vóór de invoering der Militiewet 1901, dat korps uit 2 compagnieën en een depot, en zijn er daarna 2 landweercompagnieën bijgekomen. Wat vroeger de taak der 2^e compagnie was, is thans opgedragen aan het bruggendepot, waartoe al het personeel behoort, dat niet bij de pelotons pontoniers van het veldleger wordt ingedeeld.

Het wekt bevreemding, dat, terwijl de taak der pontoniers ongewijzigd is gebleven, de sterkte zoozeer is toegenomen — vooral in vergelijking met de sterkte, ten tijde dat de militie slechts uit 5 lichtingen bestond, toen hunne taak zeker niet minder uitgebreid was — en zulks in verband met het geringer aantal permanente bruggen en andere communicatiemiddelen in ons land.

Voor de pontontreinen van het leger te velde zijn benodigd 5×64 man.

De varende trein, in vakken vereenigd zijnde, en door sleepbooten gesleept wordende, kan met betrekkelijk weinig menschen zeer vlug eene brug slaan op elk punt, waar de sleep- of motorbooten kunnen komen.

Er bestaat eene methode van brugslag — hoewel niet officieel ingevoerd —, waarbij slechts 64 man noodig zijn, en waarbij de brugslag niet

langer duurde, dan wanneer dat aantal verdubbeld of verdriedubbeld wordt.

De verklaring hiervan is vrij eenvoudig.

Wanneer eene brug geslagen moet worden uit vakken van 3 pontons N°. 1, dan bestaan de werkzaamheden uit de volgende verrichtingen:

- 1°. plaatsen der stootbalken;
- 2°. plaatsen der schragen; en
- 3°. aanbouwen der brugvakken.

Bij *elk* dezer werkzaamheden is slechts een beperkt aantal menschen te benutten; vooral de 2° is gewoonlijk zeer tijdroovend, terwijl de 3° bestaat uit het in de as der brug brengen en het aan elkaar verbinden der naast elkaar liggende vakken. Hierbij kan enorm bezuinigd worden aan werkkrachten, zooals dan ook bij brugslag met 64 man plaats had. Daarbij waren slechts 4 ploegen belast met het aanvaren en aanbouwen der brugvakken, terwijl volgens het tegenwoordige reglement elk vak eene dergelijke ploeg krijgt.

Bij de eerste methode had elk man voortdurend werk, terwijl bij de gangbare wijze van brugslaan, de ploegen op de vakken slechts een korten tijd werk hebben en overigens kunnen rusten.

Vertraging leverde de brugslag dan ook niet op.

Indien eenige uitbreiding aan het getal 64 gegeven werd, ten einde de 4 bedoelde ploegen elk wat sterker te maken bij minder gunstig weer, zou deze methode zeer aanbevelenswaardig zijn voor oorlogstijd.

Bij 19 brugvakken V.T spaart men zoodoende uit 13 ploegen, elk sterk 1 Ct. en 7 à 8 pontonniers. Het geheim van het vlug slaan van eene brug uit brugvakken van den V.T bestaat niet in het toedeelen van veel personeel, want dit kan met geen mogelijkheid gelijktijdig benut worden, doch in het beschikbaar stellen van eene ruime hoeveelheid sleep- of motorbooten voor eene vlugge verplaatsing, en in het gebruik van sleepbooten voor het vlug invaren der brugvakken.

Zijn in vreedestijd deze beginselen moeilijk toe te passen om der kosten wille, in oorlogstijd vallen deze bezwaren weg.

In dit verband zal duidelijk zijn, dat aan maandenlange oefening in het slaan van pontonbruggen met het zware materieel, ten einde daardoor misschien enkele *minuten* op den brugslag te winnen, niet veel waarde is toe te kennen, terwijl *uren* zijn te winnen, en wel meer, naarmate de af te leggen afstand grooter is, door het beschikbaar stellen van *meer* sleepbooten als trekkracht.

Nemen wij aan dat de V.T eene bemanning krijgt van 100 man, dan zijn voor het pontonmaterieel noodig $100 + 5 \times 64 = 420$ man en, bij eene indeeling van ± 200 man op den V.T, zooals het Reglement 1896 aangeeft, $320 + 200 = 520$ man. Het korps is sterk van Maart tot Augustus ± 750 en den overigen tijd ± 670 man, zoodat voor het bouwen van de overige overtochtsmiddelen beschikbaar blijven 150 à 330 man.

Of dit aantal voldoende is of niet, is moeilijk voor bewijs vatbaar,

en hangt geheel af van de opvatting omtrent het aantal te vervaardigen overtochtsmiddelen en omtrent den daarvoor beschikbaren tijd.

Mijn persoonlijke meening zal na het voorafgaande niet twijfelachtig zijn, vooral ook, omdat voor vluggen schipbrugbouw in het geheel niet noodig is een groot aantal geoefende pontonniers, doch betrekkelijk weinig *pontonniers* en verder geoefende *houtsjouwvers*, zooals er te Dordrecht zeer veel zijn in verband met den grooten houthandel, en vooral ook veel sleepbooten voor eene vlugge verplaatsing.

Ook het Voorschrift 1870 schreef voor om in spoedeischede gevallen het detachement voor een brugslag te versterken door kanonniërs of handlangers uit de infanterie, waarbij vooral in aanmerking kwamen werkers in hout en ijzer en schippers.

In het kader der vorenstaande beschouwingen past niet de meening — welke ik dan ook geenszins deel —, dat de pontonnier zijn materieel moet beschouwen als eene kostbare reserve, die zoo lang mogelijk intact moet blijven, en die *eenmaal verloren niet meer is te vervangen*. (Zie het gesprokene door den Overste DE VEER, blz. 711.)

Het wil mij toeschijnen, dat dit materieel nooit anders mag beschouwd worden, dan als hulpmiddel om *vlug* een water te overbruggen, en dat er bijna geen oorlogsmaterieel is, dat gemakkelijker is te vervangen — hoogstens met opoffering van eenigen tijd voor een brugslag benodigd.

Vrijwel het eenige artikel, dat alleen bij de pontonniers in gebruik is, is de ponton, doch elke schuit of ander vaartuig kan haar vervangen. Alleen de kleine ponton zou misschien wat last opleveren bij hare vervanging, vooral op den pontonwagen, doch ook dat is niet overwegend, omdat zoo noodig kleine vaartuigen of roeibooten op die wagens opgeladen kunnen worden, terwijl ten laatste ook brugmaterieel ter vervanging van den R.T vooral in ons land te water vervoerd zou kunnen worden.

Zooals wij vroeger zagen, hangt het aantal der door het bruggendepot te vervaardigen overtochtsmiddelen nauw samen met de reeds in vrede bestijde bestaande communicatiemiddelen over de rivieren.

Het wil mij voorkomen, dat, sinds de vaststelling van de thans eventueel te maken overtochtsmiddelen, de communicatiemiddelen over het water in ons land voldoende wijziging hebben ondergaan, om deze aangelegenheid opnieuw te doen nagaan.

Dit ware ter vermijding van individueele opvattingen het best aan eene commissie op te dragen.

In eene dergelijke commissie zou natuurlijk het hoofdkwartier van het veldleger vertegenwoordigd moeten zijn, ten einde op te geven, waar overtochtsmiddelen gewenscht zijn, op hoeveel tijd voor de vervaardiging gerekend kan worden, en ongeveer voor welke troepensterkte zij moeten dienen.

De 2^e factor zal veel invloed hebben op de noodzakelijke sterkte van het depot, omdat wanneer verschillende overtochtsmiddelen bij

opvolging gemaakt kunnen worden, daarvoor minder personeel noodig is, dan wanneer een en ander gelijktijdig moet geschieden.

De 3^e factor is van veel belang, omdat zij de soort van overtochtsmiddel bepaalt: n.l. of noodig is eene zware brug, eene gewone brug, eene loopbrug of wel dat b.v. met een pontveer volstaan kan worden.

Men krijgt soms den indruk, dat de 3^e factor een weinig „en bagatelle” is behandeld. Zoo b.v. wanneer in het meermalen aangehaalde Mil. Blad van 18 Oct. 1900 vermeld wordt eene schipbrug bij 's-Gravendeel.

Is deze overgang zóó belangrijk, dat b.v. niet volstaan kan worden met het aanwezige rijksveer en met een zoo noodig uitgebreiden stoombootdienst Dordrecht—'s-Gravendeel?

Periodiek zou een dergelijk onderzoek gehouden moeten worden, omdat de communicatiemiddelen over het water veel wijziging ondergaan. Het zou in het geheel niet verbazingwekkend zijn, indien de uitslag van bedoeld onderzoek was, dat met 2 compagnieën pontonniërs volstaan kan worden, en dat dus of de beide landweercompagnieën zouden kunnen vervallen of wel, dat het korps zou kunnen bestaan uit ééne compagnie van het leger en ééne landweercompagnie.

De lichting per jaar ware dan zoodanig vast te stellen, dat 15 lichtingen een voldoende aantal pontonniërs opleverden.

De uitrusting van den man.

Ook hierbij is na de invoering van het tegenwoordige pontonmaterieel eene verandering aangebracht van m. i. twijfelachtig nut, en wel de invoering der waterlaarzen.

In de hieraan voorafgaande periode droegen de pontonniërs korte laarzen, zooals tegenwoordig nog bij de Vestingartillerie in gebruik zijn. Deze konden ten allen tijde bij oefeningen door den man gedragen worden en stelden hem in staat om zoover te water te gaan, als normaal kon voorkomen.

Het te water gaan is noodig bij het plaatsen van schragen. In verband met de korte laarzen bepaalde het reglement van 1885 (blz. 89), dat bij dit werk de manschappen te water gingen bij eene diepte, welke niet meer dan 0,3 M. bedroeg en in alle gevallen, waarin spoed vereischt werd, terwijl bij meerdere diepte of in gevallen, waarin de weersgesteldheid het te water gaan der manschappen minder raadzaam maakte, het plaatsen geschiedde met behulp van een ponton.

Nu is het ontwijfelbaar juist, dat de tegenwoordige hooge laarzen in staat stellen, zonder nat worden, schragen te plaatsen bij meer dan 0,3 M. waterdiepte, en bepaalt dan ook het reglement van 1896, blz. 37:

„De schraag kan geplaatst worden:

a. door de pontonniërs te water te doen gaan (bij een waterdiepte van minder dan 0,5 M.);

b. met behulp van een ponton (bij een waterdiepte boven 0,5 M.)”.

Tegenover dit betrekkelijk geringe voordeel zijn echter groote na-deelen aan de waterlaarzen verbonden.

1°. De laarzen zijn bijna nooit waterdicht. Voor zooverre mij bekend, hebben tot nu toe alle pogingen, om dit bezwaar bij de pontonniers op te heffen, gefaald. Dit zal niet vreemd voorkomen wanneer bedacht wordt, dat de laarzen meesttijds in magazijnen of op deponeerkamers zijn opgeborgen.

2°. Zij zijn een zeer ongeschikt schoeisel voor menschen, voor wie vlugheid van beweging van zeer veel belang is. In de burgermaatschappij zal men nooit *schippers* — met wier werkzaamheden het pontonniersvak vaak wordt vergeleken — met dergelijke laarzen zien, wel *visschers*, doch deze zitten stil in hun vaartuigen en bewegen zich te voet overigens zoodanig, dat zij zoo min mogelijk last ervan ondervinden.

Mijne meening in dit opzicht is op persoonlijke ervaring gegrond en ik gevoel thans innig medelijden met de manschappen, welke — kort na de invoering — den ganschen dag die laarzen moesten dragen, zoogenaamd om eraan te wennen.

Tegenwoordig is de tenue met laarzen uitzondering, hetgeen ten gevolge heeft, dat de schoenen der manschappen onophoudelijk doornat worden, waartegen zij minder goed bestand zijn, en dus met het onvermijdelijk gevolg veel slijtage aan schoenen.

3°. Zij zijn zeer duur, n.l. f 13,40 per paar, terwijl de prijs van een paar behoorlijke vetleeren laarzen f 8,40 bedraagt.

De geleidelijke vervanging der nog aanwezige waterlaarzen, door, zoo eenigszins mogelijk, waterdichte korte laarzen, welke bij de pontonieroefeningen, zonder kwelling voor den drager en zonder hem in zijne bewegingsvrijheid te belemmeren, zijn te dragen, ware zeer gewenscht. ¹⁾

Terugkeer tot de redactie van het reglement 1885 omtrent het plaatsen van schragen, verdient in elk geval overweging, omdat het toch vanzelf spreekt, dat *in alle gevallen, waarin spoed noodzakelijk is*, de manschappen, zoo noodig, maar nat moeten worden.

¹⁾ De nog voorhanden laarzen waren te bestemmen voor de Torpedisten, indien zij daar ten minste voldoen.

Het kadervraagstuk en de opleiding der militie bij de infanterie,

DOOR

W. J. J. HASSELBACH,

Kapitein der Infanterie.

(Vervolg en slot van blz. 668.)

III.

De speciale diensten en detacheringen, opgesomd in de M. v. A., en de daaraan door mij toegevoegde mutatiën vormen dertien categorieën.

Beschouwen wij deze wat nader naar hun aard en de wijze, waarop daarin wellicht voorzien zou kunnen worden, dan is hun aantal tot vier terug te brengen.

1°. De categorie van diensten, die slechts door actief dienend kader kunnen vervuld worden, waartoe behooren:

plaatsvervulling wegens ziekte, provooststraf, noodzakelijk verlof wegens familieomstandigheden en de wachtdienst tot zekere hoogte.

2°. De categorie van diensten, die vervuld kunnen worden door actief kader boven de formatie aan instructie-personeel, waartoe te rekenen zijn:

detacheringen van vast personeel aan de normaalschietschool en aan de inrichtingen van militair onderwijs; de employementen munitiemagazijn en schietmaterieel, menagemeester en transport, hulpschrijver en ordonnans.

3°. De categorie van diensten, die buiten de oefeningsperiode van 6½ maand, dus in de wintermaanden, verricht kunnen worden, waarvoor in aanmerking komen:

het cursusonderwijs, de tijdelijke detacheringen van leerlingen bij de normaalschietschool, den gymnastiek- en schermcursus en bij de genietroepen; het verlenen van hulp bij de schietoefeningen tot verhooging van 'slands weerkracht; hieronder zijn ook te rekenen de mutatiën: overplaatsing, bevordering, ontslag en pensionneering en non-activiteit anders dan op grond van de punten 1°, 3° en 5°, art. 70 Bevoeringswet.

4°. De categorie van diensten, die door gepensioneerde onderofficieren

kunnen waargenomen worden, zooals: de employementen wapenkamer, deponeerkamer, cantine, facteur, zwemmeester, opzichter van eene legerplaats, assistent van den militiecommissaris en hulpschrijver; concierge aan de kazerne.

De eerste categorie is de minst omvattende van de vier. Ziekte, proooststraf en noodzakelijk verlof van onderofficieren komen wel eens voor, maar gelukkig slechts sporadisch; de beide laatste zijn bovendien altijd van korten duur en eene langdurige ziekte komt hoogst zelden voor.

In de beide laatste gevallen is waarneming door een collega de aangewezen weg tot uitkomst, zoodanig, dat één instructeur tijdelijk twee klassen voor zijne rekening neemt, of dat de sergeant-majoor-instructeur tijdelijk invalt; nood breekt wet. Eene langdurige ziekte echter, scheidt feitelijk eene vacature. Welnu, als dat zoo is, dan dient zij ook erkend te worden en kan daarin voorzien worden op de zelfde wijze, waarop dat t. o. v. officieren geschiedt, n.l. door ook voor de onderofficieren de mogelijkheid te scheppen, om wegens ziekte op non-activiteit te gaan.

De wachtdienst eischt, zelfs na de belangrijke inkrimping der laatste jaren, nog talrijke krachten. Misschien ware daaraan te gemoet te komen door aan elke kazerne een concierge aan te stellen uit de gepensioneerde onderofficieren, die den dagdienst verricht, terwijl de nachtdienst door de onderofficieren van het korps bij toerbeurt verricht zou kunnen worden.

Worden de garnizoenen geconcentreerd op de wijze, zooals ik in mijn artikel in het Februari-nummer van de Vragen des Tijds heb verdedigd, dan zouden alle onderofficieren van het regiment onderling rouleeren voor dien nachtdienst, d. w. z. dat ieder onderofficier, de sergeant-majoor-instructeurs medegerekend, ongeveer éénmaal in drie maanden op wacht zouden komen; gerekend op ééne infanteriewacht per garnizoen. Worden die beurtten regelmatig over de compagnieën verdeeld, dan zou van iedere compagnie ongeveer om de 20 dagen één onderofficier 's nachts op wacht en dus vrij van den morgendienst moeten zijn. De sergeant-majoor-instructeur zou dan dien morgen kunnen invallen; of, als hij zelf aan de beurt is, vervangen kunnen worden door den oudsten sergeant, voor zoover dat noodig is.

Men zou dan den dag-wachtdienst moeten elimineeren. Voor de kazernewachten kan ik daarin geen bezwaar zien; er zijn echter enkele garnizoenswachten, eigenlijk alleen posten, die moeilijk in dit kader gebracht kunnen worden, zooals b.v. de eereposten voor de paleizen der Koninginnen en voor het gebouw van de Eerste-Kamer, de post bij een kruitmazijn. Het eerste geldt alleen voor de residentie; een kruitmazijn, beter gezegd, een munitiemazijn, heeft echter ieder garnizoen. Daar deze meestal op of nabij het kazerneterrein gelegen zijn, daarbij voorzien zijn van muren en deuren van respectabele soliditeit, soms bovendien omgeven door vrijstaande muren of ijzeren hekken van aanzienlijke hoogte en, in normale omstandigheden, niemand er

belang bij heeft, om juist daar zijne bedrevenheid in de kunst van inbreken te beproeven, meen ik te mogen betwijfelen, of die post, en dus ook die wacht, wel zoo noodzakelijk is: ¹⁾

Ook de wachtdienst zou dus, onder de gemaakte reserve van concentratie der garnizoenen, geene ernstige stoornis aan de stabiliteit der opleiding in den weg behoeven te leggen. De bezwaren aan de eerste categorie verbonden, zijn dus deels weg te nemen, deels zonder overwegend belang.

De tweede categorie omvat diensten, die wel noodzakelijk zijn, maar daarom nog niet noodzakelijk door het organieke kader vervuld behoeven te worden. Zij omvatten in het algemeen speciale diensten, die eene zekere routine vereischen van het personeel en juist daarom groote behoefte aan stabiliteit hebben, zoodat het mij voorkomt, dat hier, eerder nog dan te eeniger andere plaatse, vast en dus ook boven de organieke formatie gevoerd personeel, op zijne plaats zou zijn.

Dat het instructie-personeel van de normaalschietschool permanent moet zijn, duidt de aard van zijn werkring genoegzaam aan; het is dan ook permanent in dien zin, dat het jaren achtereen aan die inrichting verbonden blijft.

De inrichtingen van onderwijs: de Koninklijke Militaire Academie, de Cadettenschool, de Hoofdcursus en het Instructie-Bataljon te Kampen, ²⁾ eischen een vrij talrijk personeel. Voor een deel is het reeds boven de formatie gevoerd.

Ook hier geeft de aard van hunne werkzaamheid aan, dat er slechts krachten nuttig werkzaam kunnen zijn, die eene zekere ervaring hebben opgedaan en de leerlingen en hunne eigenaardigheden hebben leeren kennen. Eene sterke wisseling van personeel zou daar allerminst gunstig werken en voor zoover verwisseling noodzakelijk is, kan deze geschieden bij het begin van den leercursus, d. i. ongeveer 1 October, als wanneer de opleiding der militie voltooid is; maar nooit tusschentijds. Ik kom daarop terug.

De employementen transport en menagemeester leveren evenmin moeilijkheid op. Transport — eigenlijk geen employement, maar garnizoensdienst — komt maar zelden tusschentijds, d. w. z. tijdens de opleidingsperiode, voor en voor die enkele malen kan er, dunkt mij, geen bezwaar tegen bestaan, om daarmede een der drie sergeanten van speciale diensten per bataljon (thans twee) te belasten. Meestal is daar toch slechts één, hoogstens twee dagen mee gemoeid.

De menagemeester, vervult, als belast zijnde met het beheer van de voeding en de bereiding daarvan, in hoofdzaak eene administratieve, of, als men wil, eene verplegingsfunctie, die beter aan het administratieve dan aan het instructiekader toevertrouwd is. De compagnies-

¹⁾ Een ouderwetsch kruitmagazijn moge gevaar opleveren, dat geldt niet voor een modern patronenmagazijn.

²⁾ In het stelsel van L. L. te vervangen door eene centrale kaderschool.

administrateurs hebben het te druk, maar de fouriers zijn in den regel niet zoo overladen met bezigheden, dat zij niet tevens als menagemeester zouden kunnen optreden; vooral niet, wanneer zij verlost worden van de deponeerkamer. Wordt ook het voeren der menage geconcentreerd, zooals in mijn Februari-artikel werd betoogd en worden de fouriers per regiment bij toerbeurt daarvoor aangewezen, dan zou iedere fourier — afhankelijk van de mate van concentratie — ongeveer één maand op de drie of vier maanden als menagemeester-soldaten of als menagemeester-onderofficieren moeten optreden.

Het is zelfs de vraag, of die beide functiën niet in één persoon verenigd zouden kunnen worden. In ieder geval zou de onderofficiersmenage per regiment geconcentreerd kunnen worden.

De dienst van hulpschrijver en ordonnans onttrekt een groot aantal onderofficieren en korporaals aan de instructie. Daar in mijne L.L. geene beroepskorporaals bestaan, zal ik hier alleen opmerken, dat de functie van ordonnans ook door een soldaat en zelfs door een gepensionneerd of oud-soldaat vervuld kan worden.

Het schrijverspersoneel aan het Dept. van Oorlog en op de talrijke bureaux der hogere bevelhebbers en staven vormt reeds een permanent korps met een eigen werkkring, eigen bezoldiging en eigen bevordering. Het komt mij voor, dat dat goed gezien is, want een bevelhebber of een chef de bureau heeft voor den geregelden gang van zaken geroutineerd personeel noodig, evenzeer als een man van zaken. Maar waarom moeten de hulpschrijvers dan buiten dat korps blijven, waarom moeten zij uit den troep gehaald en aan hun eigenlijken werkkring onttrokken worden? Wel is waar, kan eene tijdelijke buitengewone drukte eene tijdelijke uitbreiding van personeel vereischen, maar ik vraag mij af, of men er mede gebaat wordt, wanneer onder die omstandigheden ongeoeffende krachten aangeworven worden? Zij zullen niet veel anders dan copiëerwerk kunnen leveren en dat kan eene copiëermachine veel beter en veel vlugger. Wil men echter meer deskundig werk van de hulpschrijvers eischen, dan dient er, zoo eene tijdelijke uitbreiding der werkuren van het vaste personeel geen uitkomst kan verschaffen, reserve-hulpschrijverspersoneel aanwezig te zijn, bestaande uit de adspiranten-schrijvers en gepensionneerde onderofficieren van administratie, die zich daartoe beschikbaar stellen, in de verwachting daardoor, bij het ontstaan van vacatures, in het vaste schrijverskorps te worden opgenomen.

Een nieuw schrijversrecruteeringsstelsel dus; m. a. w. de schrijvers moeten gerecruteerd worden uit kader, dat daartoe speciale neiging en administratieve kennis bezit en bij voorkeur uit het oudere actieve deel van het kader en de gepensionneerden, vooral uit de laatsten.

Hoevele onderofficieren zijn er niet, die na 30- of 15-jarigen dienst gaarne pensioen zouden nemen en schrijver worden, wanneer de gelegenheid hun daartoe geopend werd en de pensioenwet het niet verbood. Zij zouden de reserve-schrijvers zijn, die bij buitengewone drukte

tijdelijk werkzaam gesteld en later vast aangesteld kunnen worden.¹⁾

De derde categorie van diensten kunnen buiten de oefeningsperiode vervuld worden.

De detacheringen van onderofficieren bij de normaalschietschool en bij de genietroepen hebben ten doel hen een cursus te doen doorloopen, om hunne geschiktheid als onderwijzer in het schieten en de gymnastiek en het pionieren te verhoogen. De eerste detachering duurt in den regel slechts drie maanden, de laatste zelfs maar ééne maand; wat tijdsduur betreft, is er dus in de winterperiode voldoende gelegenheid. Ook kunnen zij alsdan bij den troep gemist worden, vooral als het voorbereidend militair onderricht komt te vervallen, en zou desnoods zelfs meer dan één onderofficier per compagnie gedetacheerd kunnen worden. Het jaargetijde is echter minder gunstig dan de zomer, maar onze winters zijn over het algemeen zóó zacht, dat ruimschoots gelegenheid tot oefening in het schieten, de gymnastiek en het pionieren overblijft. Wel is waar, werkt de normaalschietschool 's winters veel meer binnenkamers en is de genie niet in het kamp bij Zeist, doch te Utrecht (fort Vossegat als oefeningsterrein), maar dat sluit niet in, dat eene opleiding tot instructeur in het schieten, de gymnastiek en het pionieren daardoor onmogelijk zou worden.

In het stelsel L. L. zouden deze detacheringen trouwens overbodig worden, omdat de zooveel langere opleidingstijd aan de centrale kaderschool eene grondige opleiding in het schieten, de gymnastiek en het pionieren toelaat en dan ook toegepast zou moeten worden.

Het verleen van hulp aan den militie-commissaris vereischt heel weinig personeel en slechts een paar maal per jaar. Deze functie zou evengoed vervuld kunnen worden door een paar reserve-onderofficieren van categorie II en zou lang niet zoo zwaar op hen drukken als de tegenwoordige verplichting, om voorbereidend militair onderwijs te geven. De militiecommissarissen zouden er bovendien baat bij vinden, indien hun vast personeel werd toegevoegd.

Over het nut van de schietoefeningen tot verhooging van 's lands weerkraft is verschil van meening niet buitengesloten. Van staatswege wordt steun verleend door het vrije gebruik van schietbanen en schietmaterieel beschikbaar te stellen; ook nog te vergen, dat het leger daartoe kader aan zijn eigen werk zal onttrekken, is wat veel gevergd. Licht is er een gep. onderofficier te vinden, die tegen eene matige vergoeding — die thans door het Rijk aan de actieve onderofficieren wordt betaald — genegen is die diensten te vervullen.

Ik ken eene dergelijke vereeniging, die ongeveer 60 leden telt, waarvan verreweg de meerderheid beneden den lotingsleeftijd, waarvan

¹⁾ Het vreemdsoortige K. B. van 13 Nov. 1890 regelende de kortingen, die op de pensioenen worden toegepast bij aanvaarding van eene bezoldigde rijksbetrekking, zou dan gewijzigd moeten worden. Zie Vr. d. T. 1905, I, bl. 162.

dus nog niet bekend is, of zij later in het leger opgenomen zullen worden of niet. De kans daartoe is voor hen even groot als voor het totaal der ingeschrevenen, d.i. ongeveer 33 %. Een twintigtal zullen dus later ingelijfd worden en zullen in het leger weder de zelfde schietoefeningen doorloopen, die zij reeds doorloopen hebben. Vermoedelijk zal hunne bedrevenheid daardoor eenigszins grooter worden dan die van den gemiddelden militieman, maar zeker is dat niet, want met de schietkunst is het evenzoo gesteld als met iedere andere kunst: de aanleg is individueel en ieder individu heeft zijn eigen grens, waar hij nooit noemenswaardig over heen zal komen, hoe zeer en hoe lang hij zich ook moge oefenen. Ook maakt eene hoogere schietvaardigheid den man niet geschikter, om tot kader opgeleid te worden, zoodat het mij voorkomt, dat buitengewone kosten en moeiten besteed worden voor een betrekkelijk zeer gering resultaat.

De overige veertig blijven vrij van den krijgsdienst, hebben geenerlei verbintenis tegenover de regeering aangegaan en blijven dus ook in oorlogstijd volkomen vrij, om al of niet militaire diensten te verrichten. Maar zelfs, indien zij zich alsdan beschikbaar stellen, zijn zij dan bruikbaar als soldaat? Immers neen! Zij bezitten geenerlei militaire geoefendheid, behalve in het schieten, staan dus zelfs nog ver achter bij de depottroepen, die allen hun dienstplicht in het leger hebben volbracht. Wat wil men er dan mede doen in oorlogstijd? Als veldsoldaat, zelfs als etappe-soldaat, zijn zij onbruikbaar; alleen bij de bezettingstroepen zouden zij eenige diensten kunnen bewijzen, maar dan nog alleen als bezetting *in* de forten. En hoevelen zullen zich daartoe beschikbaar stellen? Zal hun aantal en zullen hunne diensten evenredig zijn aan de kosten en moeiten, aan hen besteed?

Is het waard op zulke twijfelachtige resultaten een stelsel te bouwen? Want, al zijn de vereenigingen en hare leden nog niet talrijk, het zal toch zeker de bedoeling zijn hunne uitbreiding zoodanig te bevorderen, dat er een stelsel van voor-oefening in het schieten uit groeien kan. Of dat ooit gelukken zal, is echter eene andere vraag. Voor zoover ik mij door informaties op de hoogte heb kunnen stellen, is de liefhebberij niet groot, zelfs bij de leden, hoe zal het in dat opzicht gesteld zijn bij de overgrootste meerderheid, die nog geen lid eener schietvereeniging zijn, maar het in de gedroomde toekomst zouden moeten worden?

Dat het stelsel hier te lande nooit algemeen kan worden, evenmin als het voorbereidend militair onderricht, volgt reeds hieruit, dat ons land zich in het algemeen niet leent tot het aanleggen van schietbanen dan met zeer groote kosten; alleen in de gemeenten, die een garnizoen en dus ook eene schietbaan bezitten, kunnen schietvereenigingen ontstaan en misschien tot bloei gebracht worden; misschien, maar ik vernam, dat dit tot dusver nog niet gelukt is.

Dat de onttrekking van kader niet gering is, moge blijken uit de vermelding, dat de bovenbedoelde vereeniging van 60 leden kan be-

schikken over 1 kapitein, 2 luitenants, 2 sergeanten en 1 korporaal, 2 maal per week gedurende vrij wel den geheelen dag. De oefeningen worden gehouden gedurende vier maanden van het jaar en juist gedurende de drukste oefeningsmaanden Mei, Juni, Juli en Augustus.

Waarom zooveel kader noodig is; of de werkzaamheden zoo druk zijn? Neen, maar er gaat zeer veel tijd verloren met wachten, of de heeren leden misschien gelieven te verschijnen.

Ik vraag mij af, of het resultaat dat alles wel waard is, of de onttrekking van instructie-personeel aan het leger wel verantwoord is.

En wat de inwerking op den volksgeest betreft, die velen er zich van voorstellen, zij alleen dit opgemerkt, dat wij militairen den volksgeest niet kunnen bekeeren; de evolutie van den volksgeest staat onder den invloed van heel andere factoren dan die van het militair idealisme. Wij moeten den volksgeest nemen, zooals hij is, en niet voorbijzien, dat het leger een deel is van het volk en niet omgekeerd.

Waar de strijd om het bestaan voortdurend in scherpte toeneemt en beslag legt op alle krachten van het individu; waar aan ieder individu, die daaraan deelneemt, de onverbiddelijke eisch wordt gesteld, dat hij al zijne krachten aanwendt tot bevordering van zijne materieele belangen, daar hebben wij, militairen, die buiten dien strijd staan, mooi praten over idealisme en vaderlandsliefde, maar het zal zijn, als preekten wij in de woestijn. Op enkelen, wier levenspad effen is, moge het indruk maken, de overgrootte meerderheid zal antwoorden: het hemd is nader dan de rok, wij hebben geen tijd en zijn niet rijk genoeg om aan idealisme te doen.

De krijgsdienst in engeren zin drukt reeds zwaar genoeg op den burger, die dagelijks den vinnigen strijd om het bestaan te voeren heeft, dan dat wij het recht zouden hebben ook nog beslag te leggen op een deel van zijn tijd buiten den wettelijken oefentijd.

En konden wij daarmede belangrijke resultaten bereiken, dan zou er ten minste eene bate tegenover staan, maar zelfs dat is niet het geval. Het leger wint er niets bij, integendeel moet zich vrij groote opofferingen getroosten in geld, in arbeid en niet het minst in desorganisatie.

In L.L. zeide ik o.a.: militaire zaken leeren buiten het leger is even moeilijk als studeeren buiten de universiteit; bij inversie zou men kunnen zeggen: als een ambacht leeren *in* het leger.

Laat deh schoenmaker bij zijne leest en den soldaat bij zijn geweer blijven, dan zullen beiden er wel bij varen. „Eitel ist der Wahn dasz die militär dienstliche Ausbildung durch Soldaten-Spielerei erleichtert werden könnte (Generaal BLUME).¹⁾

Het verband tusschen volk en leger moet niet gezocht worden in het overbrengen in de burgerlijke samenleving van wat des soldaten is, maar in datgene, wat beide gemeen hebben, en dat is alleen gymnastiek

¹⁾ SCHÖNSTEDT, Verslag Krijgswetenschap, IV, 1908.

en sport en niets anders. Het overige deel van de opvoeding en van het onderwijs is geen taak van het leger, maar van het gezin en van de burgerlijke samenleving.

Alle pogingen van militaire zijde, in de laatste jaren aangewend, om daarin in te grijpen, zijn mislukt en moesten mislukken, omdat zij van een onjuist beginsel uitgaan. Het vervallen van de schietoefeningen tot verhooging van 's lands weerkracht zou dus in het belang zijn van het kadervraagstuk en de opleiding der militie bij de infanterie, zonder schade voor 's lands weerkracht.

Het cursusonderwijs onttrekt twee of drie officieren en een twintigtal onderofficieren per cursus aan de opleiding der militie. Het stelsel van afwisselend studeeren en dienstdoen schaadt in beide richtingen; geen van beide komen daardoor behoorlijk tot hun recht.

In verband met het hier behandelde vraagstuk dient er alleen op gewezen te worden, dat gemiddeld één sergeant per compagnie door het cursusonderwijs, zooals het thans geregeld is, aan den geregelde dienst onttrokken wordt. Het is niet mogelijk een cursiaan tot vaste-klasse-onderwijzer en tot sectiecommandant aan te wijzen, zoodat hij feitelijk niet in de sterkte van het voor de opleiding der militie beschikbare kader medegeteld mag worden.

Dat overbrenging van het cursusonderwijs naar den winter in het belang zou zijn, zoowel van den cursiaan als van den dienst, hoop ik in een afzonderlijk artikel aan te toonen, daar de plaatsruimte hier ontbreekt. Geschiedt dat, dan zou het resultaat zijn, dat één permanente instructeur en sectiecommandant per compagnie gewonnen wordt.

Van groot belang zijn de mutatiën: overplaatsing, bevordering, ontslag, pensionneering; te meer, omdat zij niet alleen voor het lagere kader, maar ook voor de officieren gelden en daardoor misschien wel de belangrijkste storing in de stabiliteit der oefeningen te weeg brengen. Deze factoren te elimineeren, gaat natuurlijk niet; mogelijk kunnen zij echter onschadelijk gemaakt worden.

Wanneer alle mutatiën, die tijdens de opleidingsperiode voorkomen, zoowel van officieren als van onderofficieren, worden verschoven tot na afloop daarvan, dan zullen zij niet alleen onschadelijk, maar zelfs voordelig blijken te zijn. Wanneer geene overplaatsingen of bevorderingen, gepaard met overplaatsing, worden bevolen dan tusschen 1 October, d. i. na afloop van de opleiding, en 1 Maart, d. i. veertien dagen voor het begin der nieuwe opleiding, dan kan daarbij n.l. rekening gehouden worden met de vervaltermijnen van de huishuur, en den betreffenden personen dus belangrijke kosten bespaard worden.

Eenige hervormingen zijn daartoe echter noodig. Ten einde te voorkomen, dat iemand, officier of onderofficier, den dienst verlaat of op non-activiteit gaat binnen de periode der opleiding, zou bepaald moeten worden:

in de pensioenwet der officieren, dat geen ontslag genomen en geen

non-activiteit, anders dan wegens punt 1°, 3°, 5°, verleend zal worden binnen die periode;

in de engagementsacten, dat de dienstverbintenis eerst expireert op den 1sten October, nadat het overeengekomen aantal dienstjaren is volbracht; op de zelfde wijze als thans de datum van 1 Augustus voor het ontslag der militie en der landweer in de wet is vastgelegd.

Ten opzichte van de bevordering en de overplaatsing zouden de zelfde regels in acht genomen moeten worden.

Overplaatsing komt zelden anders voor, dan op verzoek van den betrokkene, tot het waarnemen van eene speciale betrekking of functie, of als gevolg van bevordering.

In het eerste geval kan men wachten.

Overgang in eene speciale betrekking of functie vloeit meestal voort uit bevordering of overplaatsing van den voorganger; wordt deze uitgesteld tot 1 October, dan wordt de overplaatsing van den opvolger vanzelf tot dien datum verschoven. Het zelfde geldt t. o. v. bevordering.

Van de inrichtingen van onderwijs begint alleen de Hoogere Krijgsschool op een anderen datum dan 1 October, n.l. op 1 November. Vermoedelijk houdt dat hiermede verband, dat de aan die inrichting gedetacheerde officieren na afloop van de manoeuvres in Sept., gedurende de maand October verlof genieten.

Wanneer het onderwijs op 1 October begon en op 1 April eindigde, zou het personeel gedurende April verlof kunnen genieten, d. i. tusschen den theoretischen cursus en de detachering bij een der andere Wapens in en dus op den zelfden tijd als thans, 1 Mei, hunne detachering kunnen beginnen. Als oud-leerling van die inrichting kan ik daartegen geen bezwaar vinden; mogelijk zou er een bezwaar kunnen zijn van de zijde van het leeraarspersoneel, maar ik zie het niet.

De toepassing van bovengenoemd stelsel van bevordering en van overplaatsing, als uitvloeisel daarvan, heeft alleen dit bezwaar, dat de bevordering voor een bepaald persoon ten hoogste zeven maanden kan verschoven worden, eene kans, die echter voor allen gelijk is en slechts enkelen zal treffen, en waar men dus spoedig aan gewennen zal, te meer, omdat men dan vooraf zekerheid heeft omtrent zijn toekomstig lot en daardoor belangrijke kosten kan uitsparen. Alleen in de hooge rangen zou misschien in bijzondere gevallen eenige stagnatie kunnen ontstaan, indien de vacature ontstaat door overlijden of non-activiteit wegens ziekte in het begin van de opleidingsperiode. Waarneming door den naast berechtigde kan wel toegepast worden, indien de vacature van korten duur is, maar bij langdurige vacatures gaat dat bezwaarlijk; verschuiving van de vacature naar de lagere rangen zal dan als redmiddel te baat genomen moeten worden.

Om het ongunstigste geval als voorbeeld te kiezen: een generaal overlijdt in Maart; de naast voor bevordering in aanmerking komende kolonel moet bevorderd en overgeplaatst worden; de naast berechtigde luitenant-kolonel wordt eveneens bevorderd en overgeplaatst; de oudste

kapitein van het regiment, die voor bevordering in aanmerking komt, neemt het bataljons-commando waar, waarbij verondersteld wordt, dat het regiment in één garnizoen geconcentreerd is.¹⁾ Ook de plaatsing bij en de terugplaatsing van den generalen staf kunnen aanleiding tot moeilijkheden geven, maar dat beperkt zich tot gemiddeld vier gevallen per jaar, waarvan twee of drie misschien naar den winter geschoven kunnen worden en de moeilijkheid zich dus zou bepalen tot één of twee gevallen per jaar.

Dergelijke gevallen kunnen zich voordoen, maar doen zich in werkelijkheid hoogst zelden voor en brengen dan nog slechts hoogstens drie mutatiën mede, zoodat zij geen bezwaar kunnen zijn voor de toepassing van het stelsel; nood breekt wet.

In hoeverre dit stelsel ook bij de andere Wapens doorgevoerd zou kunnen worden, waar de oefeningsperiode een vol jaar of meer bedraagt, zou, rekening houdende met de eigenaardigheden van den dienst bij die Wapens, nader onderzocht moeten worden. Maar zelfs al mocht dat minder wenschelijk blijken, dan zou dat nog geen reden behoeven te zijn, om de daaraan voor de infanterie verbonden voordeelen van stabiliteit en verkorting van den oefeningstijd prijs te geven.

Eerst bij de bevordering tot generaal, welke dignitarissen, bij doorvoering van de regeling der hoogere bevelvoering van Minister VAN RAPPARD, uit de drie Wapens gekozen zouden worden, zou het hier voorgestane stelsel van bevordering aanleiding tot moeilijkheden kunnen geven in dien zin, dat een jonger officier der artillerie b.v. in Mei tot kolonel bevorderd zijnde, terwijl een ouder officier der infanterie eerst in October van dat zelfde jaar den kolonelsrang had bereikt, en beiden later geschikt geoordeeld werden voor eene bevordering tot generaal, volgens de regels der ancienniteit vóórrang zou hebben boven dien kolonel der infanterie.

Dergelijke gevallen zullen zich sporadisch voordoen, maar juist, omdat zij sporadisch zijn, kunnen alsdan bijzondere maatregelen genomen worden, te meer, omdat zij altijd te voorzien zijn.

Waar ik er naar streef, om alle mutatiën uit de oefeningsperiode te verdringen, meen ik nochtans eene mutatie, die thans stelselmatig zooveel mogelijk vermeden wordt, te moeten invoeren om redenen van billijkheid, n.l. een zomerverlof van minstens 8 en hoogstens 14 dagen voor ieder officier en onderofficier. Want dat is niet alleen billijk, maar zal in het door mij voorgestane stelsel ook zonder bezwaar kunnen geschieden.

De omstandigheden kunnen bij verschillende compagnieën en bataljons daartoe meer of minder gunstig zijn, vandaar een minimum en een maximum.

Er is personeel aanwezig, dat tijdelijk zou kunnen invallen. Per compagnie zijn vier instructeurs noodig; er is bovendien een sergeant-

¹⁾ Zie: Versnippering van krachten in het leger, Vr. d. Tijds, Febr. 1908.

majoor-instructeur; er is, behalve één kapitein, bovendien één luitenant, die in mijne gedachtengang adjunct-kapitein zou zijn. De sergeant-majoor-instructeur kan naar beneden een sergeant en naar boven een luitenant vervangen; kan op zijne beurt door een sergeant vervangen worden; de kapitein en de luitenant kunnen elkander vervangen.

Wanneer dus als regel werd gesteld, dat nooit meer dan één officier of één onderofficier per compagnie tegelijk met verlof zou mogen zijn, dan behoeft geenerlei stagnatie in den dienst daarvan het gevolg te zijn. Bovendien zijn in mijn stelsel 1 luitenant en 3 sergeanten voor speciale diensten per bataljon aanwezig, die wel hun eigen functie hebben, maar eene van zoodanigen omvang, dat eene kortstondige waarneming voor een ander daardoor niet uitgesloten wordt.

De hoofdofficieren, commandanten van de actieve bataljons, kunnen vervangen worden door de commandanten van de inactieve bataljons en omgekeerd; de kolonel door den oudsten luitenant-kolonel; de generaal door den oudsten kolonel der divisie.

Eene tijdelijke uitbreiding van werkzaamheden, die daar onvermijdelijk aan verbonden is, zullen die heeren zich vermoedelijk gaarne getroosten ter wille van het zomerverlof, dat thans zelden of nooit genoten wordt.

Ten slotte zij nog opgemerkt, dat het, met het oog op de verandering van functie, die met bevordering gepaard gaat, wenschelijk is, dat ook de bevorderingen, waaraan toevallig geene overplaatsing verbonden is, eveneens tot 1 October uitgesteld zouden worden.

Mocht dit stelsel voor verwezenlijking vatbaar blijken, en ik zie er waarlijk geene onoverkomelijke bezwaren tegen, dan zou de stabiliteit in de leiding, zoowel als in de uitvoering van de opleiding der militie, verzekerd zijn en zou daardoor heel wat arbeidsvermogen, dat thans door wrijving verloren gaat, behouden kunnen blijven en daardoor of in den zelfden tijd betere resultaten of in minder tijd de zelfde resultaten bereikt kunnen worden, m. a. w. de oefeningstijd der militie zou verkort kunnen worden.

De vierde categorie van diensten zou door gepensioneerde onderofficieren vervuld kunnen worden en daardoor eene belangrijke tegemoetkoming openen aan het capitulantenstelsel.

Het mag wonderlijk heeten, dat men de oplossing van het capitulatievraagstuk altijd buiten het leger heeft gezocht, zonder te zien, wat het meest nabij ligt: capitulatie *in* het leger.

De verzorging van verschillende magazijnen, zooals kleeding en uitrusting-, nachtleger- en levensmiddelenmagazijnen geschiedt sedert jaren door gepensionneerd personeel, waarom moeten de wapen- en de deponeerkamers daarop eene uitzondering maken? Het is mij niet mogelijk daarvoor eene afdoende reden te vinden en ik zou dan ook in overweging willen geven ze in den bestaanden regel op te nemen, ten einde het instructiekader daarvan te ontlasten.

Het cantine-beheer eigent zich meer dan eenig ander onderdeel van het legerbedrijf tot een commercieel bedrijf en is om die reden juist meer dan eenig ander aangewezen, om door burger-, bij voorkeur gepensionneerd, personeel gedreven te worden. Wordt daaraan, behalve een vast inkomen, een aandeel in de winst als belooning verbonden, dan ontstaat tevens een waarborg voor een zuinig en oordeelkundig beheer en zou de betrekking van cantine-houder het meest lucratieve baantje worden, dat de militaire autoriteiten, tot belooning voor langjarigen, trouwen en verdienstelijken arbeid in het leger, te vergeven zouden hebben.

In sommige garnizoenen, o. a. bij het regiment Grenadiers en Jagers en bij het Instructie-Bataljon, is het reeds toegepast en, laat ik er bij voegen, tot aller tevredenheid en zonder tot moeilijkheden aanleiding te geven, zoodat de levensvatbaarheid van dat denkbeeld reeds gebleken is.

Dat de functiën van facteur, zwemmeester en concierge door oud-onderofficieren met succes vervuld kunnen worden, zal wel niemand tegenspreken, want de functie van concierge wordt reeds thans, b.v. aan het Dept. van Oorlog en andere inrichtingen, met succes door gepensioneerden vervuld; die van brievenbesteller en zwemmeester hebben niets specifiek militair in zich en ik zie daarom niet in, waarom deze functiën bij voorkeur aan actieve onderofficieren moeten worden opgedragen.

Het zelfde geldt t. o. v. een opzichter van het kamp de Harskamp en een opzichter van de schietbanen en het daarbij behoorende materieel; dit laatste is echter niet eens noodig, want die functie kan vervuld worden door een van de drie sergeanten van speciale diensten per bataljon. Behalve de z.g. sergeant-onderwijzer, is er nog de sergeant-scherpschutter en ten slotte de derde, door mij toegevoegde sergeant.

Wordt één daarvan permanent als bataljonsschrijver aangesteld, de derde ¹⁾ ingedeeld bij de kaderopleiding der militie, dan blijft de tweede beschikbaar voor het munitiemagazijn en het schietmaterieel.

Om volledig te zijn wijs ik ten slotte nog op de reeds boven besproken schrijvers en hulpschrijvers.

Telt men de betrekkingen, die, volgens het hier besprokene, voor oud-onderofficieren beschikbaar zouden komen te zamen, dan komt men reeds tot een respectabel getal. Neemt men daarbij in aanmerking, dat in mijne L. L. het aantal beroepsonderofficieren sterk wordt ingekrompen, dan aarzel ik niet te zeggen, dat de oplossing van het zoogenaamde capitulantenstelsel voor een zeer groot deel door het legerbestuur in het leger bereikt kan worden, zonder de toevlucht te nemen tot de medewerking der hoofden van andere departementen, van gemeentebesturen en van groote maatschappijen.

Aan dit stelsel is echter, volgens veler meening, uit een oogpunt van

¹⁾ Met den rang van sergeant-majoor-instructeur.

krijgstucht een bezwaar verbonden; m. i. echter slechts een schijnbaar bezwaar. Het is dit, dat, een gepensionneerd onderofficier niet meer met gezag over de mindere militairen bekleed is, en omgekeerd ook niet meer aan het gezag van de hooger geplaatsten onderworpen is. Het laatste is in het geheel geen bezwaar, want het eigenbelang brengt mede, om zijn werkgever in eere te houden, en die het niet doet, weet, dat ontslag voor de deur staat en dat tal van liefhebbers aanwezig zijn, om de opengekomen plaats in te nemen.

Men zou met meer recht de vraag kunnen stellen, of een gepensionneerd onderofficier in staat zal zijn zich te doen gelden tegenover de lager geplaatste militairen. De ondervinding, aan alle soorten van magazijnen, in de cantines te 's Hage en te Kampen, aan verschillende bureaux en inrichtingen met gepensionneerde onderofficieren opgedaan, heeft deze vraag reeds bevestigend beantwoord; en mocht het bij uitzondering tot conflicten leiden, dan staat het middel van ontslag open, zonder dat daardoor den betrokken persoon het brood uit den mond genomen wordt, want hij behoudt dan nog zijn pensioen en kan naar eene andere militaire of naar eene civiele betrekking uitzien.

Een ander bezwaar, dat mij echter tegengeworpen zal worden en dat niet alleen de capitulanten betreft maar tevens alle actieve onderofficieren, die ik boven de organieke sterkte wil voeren, is: de kosten.

Eene weerlegging daarvan is echter niet moeilijk. Eerstens zij opgemerkt, dat ik geene bezuinigingsrede heb gehouden; doel van de reorganisatie, die ik voorsta, is niet bezuiniging, maar verhooging van de kwaliteit van het actieve kader, om daardoor tot eene waardevoller productie hunnerzijds te komen en daardoor tot verhooging van de innerlijke kracht van het leger bij eene verkorting van oefeningstijd en inkrimping van het beroepskader in aantal, zonder de kosten op te voeren. Mocht achteraf blijken, dat tevens bezuiniging verkregen kan worden, dan is dat een extra-bate, die dankbaar aanvaard kan worden, maar niet als hoofddoel nagestreefd werd.

Ten tweeden — ik kan hier alleen veronderstellenderwijze spreken, omdat een vaste grondslag van berekening ontbreekt — geloof ik, dat de kosten zouden medevallen.

De inkrimping van het beroepskader, als door mij bedoeld, is zeer aanzienlijk en bedraagt, alleen voor de infanterie, voor zoover de luitenanten en sergeanten betreft, ongeveer evenveel als noodig zou zijn voor de encadreering van twee divisiën meer, zoodat die uitbreiding der formatiën, voor zoover het beroepskader betreft, kosteloos zou kunnen geschieden, of, ons houdende aan de bestaande formatiën, eene besparing zou geven van bijna 1½ millioen per jaar.¹⁾

Het bedrag der pensioenen voor dat kader zal in de zelfde verhouding dalen en dus ook eene belangrijke besparing geven per jaar; het juiste bedrag is moeilijk te schatten, omdat men niet vooruit weet in welken

¹⁾ L. L., blz. 97.

rang en na hoeveel dienstjaren ieder hunner gepensionneerd zou worden; ook zal de invloed van dezen factor zich eerst na verloop van tijd doen gevoelen.

Waar eene bezuiniging van ruim 1½ millioen per jaar in het vooruitzicht gesteld kan worden, meen ik met recht te mogen betwijfelen, of de meerdere kosten van het hier ontwikkelde stelsel daartegen zullen opwegen.

De capitulanten zullen geene zware lasten medebrengen. Zij hebben geheel of gedeeltelijk pensioen en daarnaast eene toelage; aannemende, dat deze te zamen een even hoog bedrag vorderen als het onderhoud van een actief onderofficier — en er is geen reden, waarom men dat hooger zou moeten aanslaan —, dan staan de kosten nog maar gelijk per hoofd en blijven verre beneden het totaal bedrag, omdat het aantal capitulanten bij lange niet zoo groot behoeft te zijn als de voorgestelde inkrimping van het actieve kader.

Ook de derde categorie — de boven de sterkte gevoerde onderofficieren — zal niet zulke reusachtige sommen vereischen, want hun aantal zou slechts weinig grooter zijn dan tegenwoordig.

Er zou dus tot zoover nog een belangrijk overschot zijn, dat beschikbaar komt, eensdeels tot verbetering van de materieele positie der overblijvenden, anderdeels tot uitbreiding der formatiën bij de twee nieuwe divisiën.

Brengt men den laatsten factor geheel in rekening ten laste van de kader-bezuiniging, ja, dan zou er een te kort zijn, maar dat zou niet billijk wezen; eerstens, omdat die uitbreiding buiten het hier ontwikkelde stelsel valt — al houdt het er nauw verband mede —, want die uitbreiding is onder het bestaande en onder elk ander stelsel evenzeer noodig; ten tweeden, omdat de kosten daarvoor langs andere wegen gevonden kunnen worden.¹⁾

Breng ik de hieronder in de noot aangehaalde bezuinigingen daartegenover in rekening, dan zal de balans andermaal naar mijne zijde overslaan, zelfs al ziet men van eene weerbelasting af.

Het is niet mogelijk hier volkomen betrouwbare cijfers te geven, maar uit het aangevoerde kan m.i. toch veilig afgeleid worden, dat, mocht de rekening tegenvallen, het verschil toch zeker niet groot zal zijn.

Alleen in de eerste jaren van overgang zullen de kosten de baten waarschijnlijk overtreffen, omdat de invoering van nieuwe instellingen dadelijk kosten meebrengt, terwijl de baten uit besparingen eerst geleidelijk inkomen.

Elke hervorming heeft dat gemeen met elke commercieele onderneming, dat men eerst kapitaal moet storten, om later winsten te maken.

Maar welke voordeelen staan daar niet tegenover, èn voor den Staat, èn voor het leger èn voor het individu en zijne economische productie!

¹⁾ L. L. blzn. 44—47, blzn. 97—99, blzn. 164, blzn. 173—175 en mijn artikel Vr. d. Tijds, Febr.: Versnippering van krachten in het leger.

Resumeerend:

1°. Beperking van het beroepskader in aantal;
Opvoering van de gemiddelde qualiteit, eenerzijds door eene zorgvuldige opleiding, anderzijds door beperking van de vraag en het uitlokken van een ruimer aanbod door verbetering van de materieele positie en van de vooruitzichten (promotie, pensioen, ook weduwen- en weezenpensioen, en capitulatie in en buiten het leger).

2°. Verdeeling van arbeid naar de soort en naar ieders krachten ¹⁾);
door de taak van de onderaanvoering zooveel mogelijk aan het militiekader toe te vertrouwen;

door de taak van het instructiekader te beperken tot de instructie;
door het schrijvers- en administratief personeel tot eene afzonderlijke categorie te organiseren, zooals die van de officieren van administratie;
door alle speciale diensten op te dragen of aan boven de sterkte gevoerde actieve of aan gepensionneerde onderofficieren of wel naar den winter te verplaatsen.

3°. Stabiliteit van arbeid in elke soort, tot verhooging van het nuttig rendement daarvan; door reorganisatie van de speciale diensten en door alle mutatiën uit de oefeningsperiode zooveel mogelijk te elimineeren.

En daardoor te bereiken:

a. Inkrimping van den eersten-oefeningstijd van de militie tot $6\frac{1}{2}$ maand;

zonder vermindering, waarschijnlijk zelfs met verhooging van den gemiddelden graad van geoefendheid.

b. Eene organisatie van het veldleger in zes volwaardige divisieën, zonder verhooging van den personeelen en financieelen druk. ²⁾)

De tegenstanders van eene inkrimping van het beroepskader en van den eerste-oefeningstijd der militie tot $6\frac{1}{2}$ maand beroepen zich in hoofdzaak hierop, dat een bewijs voor de doelmatigheid niet te leveren zou zijn.

Een wiskundig zeker bewijs is inderdaad niet te leveren en ook onbestaanbaar. Houdt men echter rekening met de gegeven factoren, dan kan nochtans langs deductieven weg eene groote mate van waarschijnlijkheid bepleit worden. Er zijn zoovele zaken in het dagelijksche, zoo-wel als in het staatkundige en sociale leven, die vooraf niet wiskundig zeker te bewijzen zijn en die toch op grond van waarschijnlijkheid doorgevoerd worden en later meestal blijken te voldoen, dat het niet billijk is in deze materie voorafgaande zekerheid te vorderen. Er is

¹⁾ Die daarom nog niet onbewegelijk behoeft te zijn.

²⁾ Voor zoover den financieelen druk betreft, wordt hier in rekening gebracht, wat ik in L.L. gezegd heb omtrent de noodzakelijke uitbreiding van het veldleger met technische hulpwapens en wat in het Februari-nummer van dit Tijdschrift is betoogd omtrent de concentratie van de dislocatie van het leger.

bijna niets, dat vooraf met zekerheid voorspeld kan worden, getuige de handel, die op louter speculatieve verwachtingen berust, getuigen zelfs de exacte en, à fortiori, de sociale wetenschappen, die zich zelden anders dan op waarschijnlijke hypothesen kunnen baseeren.

Maar zelfs langs den weg der ervaring zijn reeds zoodanige gegevens verzameld, dat eene verdere proef m. i. overbodig is.

Voor zoover de verkorting van den eerste-oefeningstijd betreft, kan geconstateerd worden, dat reeds thans de opleiding der militie — althans voor zoover de soldaten betreft — feitelijk in 6½ maand, n.l. van 15 Maart tot 1 October, voltooid wordt. Immers reeds in September worden de manoeuvres gehouden, die beschouwd kunnen worden als de kroon op het werk. De manoeuvres zijn de nabootsing van den oorlog, voor zoover dat in vreedstijd doenlijk is; zijn de dienstplichtigen voldoende geoefend voor de manoeuvres, dan zijn zij het ook voor den oorlog, althans zoo behoort het te zijn.

Voor zoover de inkrimping van het beroepskader betreft, heeft de bestaande kadernood er voor gezorgd, dat de compagniescommandant reeds sedert jaren met eene beperkte kadersterkte heeft moeten werken en onder minder gunstige omstandigheden zelfs: het gemiddeld gehalte is niet hoog; de tevredenheid, en dus waarschijnlijk ook de toewijding, is maar matig; de stabiliteit in de opleiding laat alles te wenschen over; en, niettegenstaande dat alles, kunnen in 8½ maand bevredigende resultaten geconstateerd worden.

In de meer aangehaalde M. v. A., blz. 13, wordt gezegd:

„Bij de infanterie kan de compagniescommandant na 1 Juni — als de viermaanders onder de wapens zijn gekomen — *in den regel* ¹⁾ beschikken als minimum over 1 à 2 sergeanten en 2 korporaals en als maximum over 4 à 5 sergeanten en 2 à 3 korporaals. Voorts heeft men per compagnie één sergeant-majoor-instructeur”.

En op blz. 14 worden de minima en maxima opgeteld tot 4 resp. 9 hoofden. Die optelsom is echter van minder waarde, omdat hier ongelijksoortige grootheden bijeengevoegd worden. Brengt men in rekening, dat verreweg de meeste korporaals ongeschikt zijn voor de instructie, dan zijn de resultaten anders en blijven er slechts over 1 à 2 resp. 4 à 5 instructeurs van een gemiddeld matig gehalte en deze zijn het, die nochtans in 8½ maand bevredigende resultaten weten te bereiken.

Daarbij dient echter nog een andere factor in rekening gebracht te worden. Het is niet genoeg, dat het gemiddelde aantal instructeurs

$$\frac{2 + 5}{2} = 3\frac{1}{2}$$

bedraagt, maar *iedere* compagnie moet over vier instructeurs, *als regel*, kunnen beschikken.

Er zijn thans compagnieën, die er vijf hebben, en dat zal in hoofdzaak het geval zijn in die garnizoenen, die als stad aantrekkingskracht bezitten, zooals de groote steden, en verder daar, waar het geheele

¹⁾ Cursiveering is van mij.

regiment, of althans het grootste deel daarvan, geconcentreerd is, omdat de speciale diensten daar *relatief* ¹⁾ minder kader aan den dienst onttrekken.

Hoe is echter de toestand in de kleinere garnizoenen? Vermoedelijk zullen op deze de boven geciteerde minima betrekking hebben en zouden daar dus *als regel* 1 à 2 instructeurs per compagnie beschikbaar zijn. Hoe daarmee „bevredigende resultaten” verkregen kunnen zijn, is zelfs mij — voorstander van inkrimping — een raadsel.

Maar aangenomen, dat in het algemeen gesproken, de resultaten *bevredigend zijn onder de bestaande kaderverhoudingen, hoe kan men dan met grond volhouden, dat zij het niet zullen zijn bij de door mij voorgestane sterkte aan instructeurs van 4 sergeanten en 1 sergeant-majoor per compagnie, die niet telkens worden weggeroepen van hun taak, maar haar van het begin tot het eind onafgebroken vervullen, die bovendien eene grondiger vorming zouden doorloopen hebben, en eene betere materiele positie zouden bezitten?*

Zou het niet meer waarschijnlijk zijn, dat zij, bij gelijk aantal, maar met hooger productievermogen en stabiliteit van arbeid, in staat zullen zijn de zelfde resultaten te bereiken in korteren tijd? Dat dus eene inkrimping van het beroepskader in aantal, in stede van een beletsel voor de verkorting van den eerste-oefeningstijd te zijn, deze integendeel zou bevorderen; sterker zelfs, deze eerst mogelijk zou maken; want zij kan nooit verkregen worden door meerderen arbeid van meerdere personen, doch alleen door arbeid van hogere waarde per hoofd.

Wordt bovendien, zoo als in L.L. betoogd werd, het gemiddelde gehalte der militie opgevoerd door eene strengere keuring en vrijstelling van de kostwinners, dan ontstaan twee gunstige factoren, die naar elkander toe werken; die beide eene verkorting van den eerste-oefeningstijd der militie zullen bevorderen. ²⁾

¹⁾ Zie: Versnippering van krachten in het leger. Vr. d. T., Februari 1908.

²⁾ Het tweede gedeelte van deze verhandeling, „Het militiekader”, is verschenen in de Vr. d. Tijds van April.

Het Duitsche exercitiereglement voor de veldartillerie,

DOOR

M. C. VAN DER HOOG.

(Vervolg van blz. 676.)

Ik kom thans thans tot het gevecht.

In het hoofdstuk, handelende over het gevecht, worden in logische volgorde behandeld:

Eerstens, verschillende onderwerpen, die betrekking hebben op het optreden der artillerie in het algemeen en wel:

- a. Inleiding en algemeene beginselen.
- b. De bevelvoering.
- c. De opmarsch tot het gevecht.
- d. Het verkennen van den vijand en van de stelling.
- e. Het innemen van de stelling.
- f. De vuurleiding.
- g. De munitie-aanvulling.
- h. De aanvulling van personeel en materieel.
- i. De verandering van stelling.

Daarna wordt behandeld de aanval en wel:

- a. De algemeene beginselen betreffende het aanvallend gevecht.
- b. De aanval bij het ontmoetingsgevecht.
- c. De aanval tegen een vijand, die eene verdedigende stelling heeft ingenomen.
- d. De aanval op een versterkte stelling.

Daarna wordt de verdediging behandeld, dan de vervolging en eindelijk de terugtocht.

Gunstig steekt deze indeeling af bij die, welke in ons reglement wordt aangetroffen, waarbij hetgeen op het gevecht betrekking heeft, verdeeld wordt over twee hoofdstukken, n.l.: „Beginselen voor het gebruik der artillerie” en „Aanwijzingen voor de handelingen der artillerie”. Het komt mij voor, dat er geen logisch, kenmerkend onderscheid in de titulatuur van die beide hoofdstukken bestaat en de indeeling volgens het Duitsche reglement verdient m. i. dan ook verreweg de voorkeur.

Zooals gezegd, worden in het eerste gedeelte van het hoofdstuk over het gevecht behandeld de zaken, die betrekking hebben op de handelingen der artillerie in het algemeen en die dus gelden zoowel voor den aanval als voor de verdediging.

De inleiding van dit gedeelte wordt gevormd door eenige doeltreffende bepalingen omtrent het houden van oefeningen, die ten doel hebben de batterij tot het gevecht voor te bereiden; gulden regels, die ik in ons reglement ongaarne mis.

Nadruk wordt er bij die bepalingen op gelegd, dat de grondbeginselen voor het gevecht der artillerie moeten worden geleerd met eenvoudige *oorlogsonderstellingen* tot grondslag, dat men zich bij de oefeningen langzamerhand verschillende moeielijkheden moet scheppen, o.a. ook voortzetting van het gevecht onder ernstige verliezen en dat er krachtig moet worden opgetreden tegen de neiging om door wat het reglement noemt „unkriegsmässige Hilfen” de oefeningen vlot te laten verlopen.

Hoe meer wrijving er ontstaat, zegt het reglement te recht, hoe meer er wordt geleerd en hoe meer men de waarde van het zelfstandig handelen zal beseffen en waardeeren.

Ook op de waarde van het houden van nachtelijke oefeningen, voornamelijk in het met orde en stilte innemen van bij dag uitgekozen stellingen, wordt de aandacht gevestigd, terwijl — zoo zegt het reglement — het gebruik van het pioniergereedschap vroegtijdig moet worden geleerd.

Als algemeene grondbeginselen voor het gevecht worden op den voorgrond gesteld, dat de meest werkzame ondersteuning van de infanterie de voornaamste taak is van de veldartillerie, dat de hoofdmacht van de artillerie vroegtijdig op het gevechtveld gereed moet staan, om verrassend te kunnen ingrijpen, en dat aanvankelijk niet meer eenheden in het gevecht gebracht worden, dan het doel vordert, drie hoofdbeginselen omtrent het gebruik van snelvuurveldartillerie, die ook in ons reglement naar waarde worden gehuldigd.

Duidelijker dan in ons reglement wordt een vierde hoofdbeginsel onder het oog gebracht, n.l. de wenschelijkheid om de artillerie niet in ééne aaneengeschakelde linie maar groepswijze op te stellen.

In ons reglement wordt alleen gezegd, dat de artilleriecommandant er naar zal streven het vormen van lange artillerieliniën te vermijden.

Het Deutsche reglement drukt het beginsel in § 366 duidelijker aldus uit:

„Vor der Aufstellung in einer langen zusammenhängenden Linie verdient gruppenweise Aufstellung den Vorzug. Sie erschwert dem Gegner das Erkennen der Aufstellung und das Einschieszen und mindert dadurch seine Waffenwirkung herab. Sie begünstigt umfassendes Feuer der eigenen Artillerie und erleichtert, namentlich bei gleichzeitig verdeckter Aufstellung, die Beobachtung und Feuerleitung in den einzelnen Gruppen. Auch erlaubt sie eine bessere Verwertung des Geländes, da es nicht erforderlich ist, dass die verschiedenen Artilleriegruppen auf gleicher Höhe liegen”.

* Onder het Hoofdstuk „Algemeene beginselen” wordt ook behandeld het innemen van stellingen met directe of indirecte richting. Voor- en nadeelen van elk dier stellingen — waarbij een logisch onderscheid gemaakt is tusschen „offene, fastverdeckte und verdeckte Stellungen” — worden helder uiteengezet en nadrukkelijk geconstateerd, dat de gekozen stelling aan het gevechtsdoel moet beantwoorden, terwijl met vette letters tot slot wordt gezegd:

„Um die Entscheidung im Infanteriekampfe herbeizuführen, musz „die Feld-artillerie, unter Verzicht auf die Vorteile verdeckter Aufstellung, ihr Feuer fast immer aus fastverdeckter oder offener Stellung „abgeben”.

Verder vindt men in de voorschriften voor het gevecht omtrent directe of indirecte richting weinig meer vermeld.

In dit opzicht neemt het Duitsche reglement dus een ander standpunt in dan het onze. Ons reglement geeft telkens aan, waar en wanneer, dan de directe dan weer de indirecte richting aanbeveling verdient. Het Duitsche reglement daarentegen somt alleen de voor- en nadeelen van de verschillende stellingen op en laat het verder aan de commandanten der onderdeelen over om, al naarmate van de tactische omstandigheden en den aard van het terrein, die stellingen te kiezen, welke voor de bereiking van het gevechtsdoel de beste zijn. Ongetwijfeld is dat een ruimer standpunt dan dat, hetwelk in ons reglement wordt gehuldigd.

In het hoofdstuk „Algemeene beginselen” worden voorts bepalingen aangetroffen omtrent beveiliging van de artillerie en omtrent het vuren over eigen troepen, aangelegenheden, die in ons reglement, mijns inziens, te karig worden behandeld.

Nog vestig ik er de aandacht op, dat in het Duitsche reglement is voorgeschreven, dat men bedacht moet zijn op eene ononderbroken verbinding tusschen de artillerie en de voorste gevechtlijn, waartoe in den regel officieren naar voren zullen worden gezonden om door seinen of met behulp van telefonen hunne mededeelingen aan de achterstaande artillerie te doen.

Deze officieren moeten, zegt het reglement, vóór alles tot klaarheid brengen, hoe dicht de eigen tirailleurliniën den vijand genaderd zijn, opdat de artillerie haar vuur zoolang mogelijk zal kunnen voortzetten.

Na het hoofdstuk „Algemeene beginselen” volgt dat over de bevelvoering.

Dit hoofdstuk bevat bepalingen omtrent de plaats der verschillende commandanten vóór en in het gevecht en omtrent het houden van verbinding, waarbij aan elken artilleriecommandant, van welken rang ook, is opgedragen om den naasthooger commandant en degenen, die onmiddellijk onder hem staan, van zijne standplaats op de hoogte te houden.

Voorts wordt gewezen op het belang van wielrijders, van seinen en van telefonen voor het onderhouden van de gemeenschap.

En dan eindigt het hoofdstuk met enkele van die prachtzinnen, die

maken, dat het reglement, ook uit een oogpunt van karaktervorming, zulk eene hooge waarde bezit.

„Die vornehmste Führereigenschaft bleibt die Verantwortungsfreudigkeit. Sie wäre falsch verstanden, wenn sie darin gesucht würde, eigenmächtige Entschlüsse ohne Rücksicht auf das Ganze zu fassen oder gegebene Befehle nicht peinlich zu befolgen und ein Besserwissen an Stelle des Gehorsams treten zu lassen.

„Aber in Fällen, in denen sich der Untergebene sagen musz, dasz der Auftraggeber die Verhältnisse nicht genügend übersehen konnte, oder wo der Befehl durch die Ereignisse überholt is, wird es Pflicht des Untergebenen, erhaltene Befehle nicht oder abändernd aus zu führen und dies dem Vorgesetzten zu melden. Für die Nichtbefolgung des Befehls bleibt ihm die volle Verantwortung.

„Ein verantwortungsfreudiger Führer wird nicht davor zurückschrecken, die Truppe auch da rücksichtslos ein zu setzen, wo der Ausgang des Kampfes zweifelhaft ist.

„Alle Führer müssen sich stets bewusst bleiben und ihren Untergebenen einprägen, dasz Unterlassen und Versäumnisz eine schwerere Belastung bilden als Fehlgreifen in der Wahl der Mittel.”

Zie, dat is, wat wij in ons reglement zoo missen, die pittige, kernachtige taal, die ons onze hoogste plichten zoo duidelijk te verstaan geeft.

Het hoofdstuk betreffende de verkenning begint met een waar woord, n.l. dat de voor de verkenning benoodigde tijd beschikbaar moet worden gesteld. Dat eene dergelijke bepaling ook in ons reglement niet overbodig zou zijn, bewijst wel de omstandigheid, dat er zoo dikwijls tegen gezondigd wordt. Hoe vaak wordt niet het deugdelijk verkennen opgeofferd aan den drang om de artillerie toch maar in batterij te hebben.

Het Deutsche reglement kent hier geen transigeeren. In ons reglement heet het: „de nauwgezetheid, waarmede de verkenning geschiedt, hangt af van den beschikbaren tijd”; het Deutsche reglement wil van eene mindere nauwgezetheid niets weten.

„Rechtzeitige und gründliche Erkundung”, zoo luidt het daar, „ist Vorbedingung für den Erfolg.”

Wat de verkenning van den vijand betreft, zegt het Deutsche reglement, dat deze door vroegtijdig uitzenden van officierspatrouilles en van doelverkenners moet worden ingeleid, terwijl het doelmatig geoordeeld wordt om deze in vele gevallen met de cavalerie vooruit te zenden.

Ons reglement sprak tot vóór de jongste wijzigingen alleen van artilleriesverkenners, terwijl hun taak veel beperkter was, dan de taak der doelverkenners, zooals die in het Deutsche reglement wordt omschreven.

„Bij uitzondering toch”, zoo luidde ons reglement, „worden de artilleriesverkenners op eenigen afstand vooruitgezonden tot nadere verkenning van het doel.”

Zooals bekend is, werd in de jongste wijzigingen van ons reglement opgenomen, dat de artillerie- en afdeulingscommandanten de taak be-

treffende de doelverkenning kunnen opgedragen aan officieren, die zij tot dat doeleinde aan zich toevoegen.

Voorzeker moet aan het uitzenden van officieren voor doelverkenning eene hooge waarde worden toegekend, doch op den voorgrond moet staan, dat zij aan de meest intelligente officieren moet worden opgedragen.

Te recht zegt het Duitsche reglement:

„Bei ihrer Tätigkeit kommt es an auf scharfen Blick, taktisches „Verständnis, flottes Reiten und gewandte Meldungen“.

Intusschen zie ik, zoolang onze regiments- en afdeelingstaven niet met het daarvoor vereischte officierspersoneel zijn uitgebreid, menig batterijcommandant al met bezorgdheid kijken, indien hij zich op die wijze van één of meer zijner beste officieren ziet beroofd.

Evenals in ons reglement ontmoeten wij in het Duitsche reglement bepalingen omtrent het verkennen der stelling bij een terugtocht. Onze bepalingen ten deze zijn echter niet volledig, omdat er daarin alleen van gesproken wordt, hoe een en ander geschiedt bij eene zelfstandig optredende batterij.

De batterijcommandant, zegt ons reglement, blijft in zoodanig geval bij zijne batterij, terwijl de verkenning wordt opgedragen aan den oudsten sectiecommandant.

Het Duitsche reglement daarentegen zegt, dat bij een terugtocht de artilleriecommandant, nadat hij de eerste beschikkingen op grond van de bevelen van den Algemeenen Bevelhebber genomen heeft, ter verkenning vooruitrijdt naar de bevolen opnamestelling, terwijl de overige commandanten bij hun troep blijven. Deze zenden dan hunne officieren vooruit om de aanwijzingen van den artilleriecommandant nopens de in te nemen stelling te ontvangen, terwijl zijzelf het laatste gedeelte van het traject snel vooruit rijden om zich te overtuigen, waar de stelling moet worden ingenomen.

Zoo snijdt dan het mes aan twee kanten. Men heeft de zekerheid, dat de stelling wordt ingenomen, daar waar de artilleriecommandant zulks wenscht, terwijl ook voldaan wordt aan het juiste beginsel, dat bij een terugtocht de commandanten zooveel mogelijk bij hun troep blijven.

Omtrent de eischen, die aan eene stelling gesteld worden, vinden wij overeenkomstige bepalingen als bij ons; alleen is er eene goede bepaling in het Duitsche reglement, die wij bij ons missen, n.l. deze, dat opstelling tegen een achtergrond, waartegen de batterij zich niet afteekent, den vijand het onderkennen van het doel zeer bemoeilijkt. Vooral bij opstellingen in ons polderland kan deze omstandigheid niet genoeg in het oog worden gehouden, omdat het mij vaak gebleken is, dat opstellingen, al zijn zij volkomen ongedekt, toch zeer moeilijk te ontdekken zijn, indien zij aan vorenbedoelden eisch voldoen.

In het Duitsche reglement wordt nog te recht de aandacht gevestigd op het kiezen van het juiste front voor de stukken, omdat eene frontverandering van in stelling staande artillerie ten nadeele komt van de

vuuruitwerking en vooral bij groote verbanden moeilijk uitvoerbaar is en met verliezen gepaard zal gaan.

In de bepalingen, betreffende het innemen van de stelling, wordt in het Duitsche reglement allereerst aangegeven, welke daarbij de taak is van de verschillende commandanten.

Daarbij blijkt ook alweer hoe juist en hoe zuiver het reglement tot in al zijn onderdeelen gesteld is.

Ons reglement zegt, dat zoodra het in gevecht komen der artillerie waarschijnlijk is, de artilleriecommandant aan de afdeelingcommandanten het te bereiken gevechtsdoel mededeelt, doch het ligt voor de hand, dat, wil men niet in algemeenheden vervallen, het gevechtsdoel al dadelijk bij het eerste optreden van de artillerie niet volledig *kan* worden medegedeeld. Te recht zegt dan ook het Duitsche reglement: „Er — d. i. de brigadecommandant — errichtet sie — d. z. de regimentscommandanten über die *nächsten* ¹⁾ Aufgaben in dem bevorstehenden Kampf”. Zoo gesteld, is het natuurlijk juist.

Veel nadruk wordt gelegd op de verkenningen, die de officieren, welke de batterijen in stelling brengen, tijdens den opmarsch moeten doen verrichten. Wel zegt ook ons reglement, dat de oudste sectiecommandant, tijdens de verkenning van de stelling door den batterijcommandant, maatregelen neemt om de verbinding met den batterijcommandant *zoo mogelijk* ¹⁾ te onderhouden, doch dat is niet voldoende.

Uit den aard der zaak moet de batterijcommandant van zijn kant alles doen om te bevorderen, dat de batterij de stelling inneemt, zooals hij zich dat heeft voorgesteld, maar te recht zegt het Duitsche reglement:

„Die Masznahmen der Führer können nicht alles umfassen was geeignet ist, die zweckmäsizigste Ausführung des Anmarsches sicher zu stellen. Die Umsicht der nachführenden Offiziere und die Geschicklichkeit der Zug- und Geschützführer in der Ausnützung des Geländes „müssen hinzukommen”.

In verband hiermede vindt men dan ook voorgeschreven, dat de officieren, die de batterijen in stelling brengen, in het bijzonder moeten zorgen voor nadere verkenning van het terrein, wat betreft veiligheid, begaanbaarheid en dekking.

De artilleriesverkenners moeten, door sprongsgewijze vooruit te rijden, de batterijen zoo geleiden, dat een verrassende aanval deze steeds gevechtsvaardig vindt en onnoodig oponthoud vermeden wordt. Zij moeten er het oog op houden, waar de vooruitgereden commandanten gebleven zijn en op terugkeerende ordonnansen en wielrijders letten. Voor zooveel noodig, zoeken zij de verbinding met de vooruitgereden commandanten op.

Ten opzichte van den gang, waarin de opmarsch geschiedt, zegt het reglement, dat deze afhankelijk is van de voornemens van den commandant, van den gevechtstoestand en van den aard van het terrein.

Kenschetsend is de zinsnede:

¹⁾ Ik cursiveer.

„Die Pferde haben ihrer Bestimmung genügt, wenn sie die Geschütze „in die Feuerstellung schaffen, sei es auch mit Aufbietung ihrer letzten „Kraft“.

Ten slotte volgen nog een paar practische wenken, n.l. dat het om de batterij met orde en op de juiste plaats in stelling te brengen aanbeveling kan verdienen gedurende het laatste gedeelte van den opmarsch het tempo te verkorten en dat het bij droog weder en zandigen bodem goed is om, wanneer de gevechtssomstandigheden het toelaten, in stap in stelling te komen om niet door opstijging van stof, het optreden der artillerie aan den vijand te verraden.

In dit opzicht heeft men bij ons geprofitteerd van de verschijning van het nieuwe Deutsche exercitiereglement, omdat bij de jongste wijzigingen die bepalingen ook in ons reglement zijn opgenomen.

Omtrent de plaatsen van de regiments-, de afdeulings- en de batterijcommandanten, na het verkennen van de stelling en vóórdat de batterijen in de stelling zijn aangekomen, geeft ons reglement geen uitsluitel.

Het Deutsche reglement zegt daaromtrent, dat de afdeulingscommandanten en de hoogere artilleriebevelhebbers in de gekozen stelling blijven en den vijand blijven waarnemen; de batterijcommandanten blijven alleen, wanneer het noodig is.

Dit is m. i. het juiste beginsel.

Wanneer met indirecte richting in stelling zal worden gekomen, zal de batterijcommandant in de gekozen stelling blijven om de voorbereidende maatregelen voor de indirecte richting te treffen; bij het innemen eener stelling met directe richting daarentegen zal hij, nadat hij de stelling verkend heeft, de batterij te gemoet gaan, waardoor een waarborg te meer verkregen wordt, dat de batterij op de juiste plaats en op de gewenschte wijze in stelling komt.

Het spreekt intusschen vanzelf, dat wanneer eene batterij zelfstandig optreedt, de batterijcommandant steeds in de stelling zal moeten blijven, ten einde den vijand in het oog te houden.

Ik kom thans tot de vuurleiding.

In het Deutsche reglement worden *tactische* voorschriften voor de vuurleiding gegeven, terwijl de *technische* vuurleiding behandeld wordt in het schietvoorschrift; in ons exercitiereglement vindt men voorschriften over de *technische* vuurleiding, terwijl de *tactische* vuurleiding daarin niet afzonderlijk is behandeld.

Onder de bepalingen omtrent de tactische vuurleiding vinden wij in het Deutsche reglement in de eerste plaats vermeld het juiste beginsel, dat met het grooter worden van het verband, waarin de artillerie optreedt, de moeilijkheden, doch tevens ook de beteekenis eener eenhoofdige vuurleiding stijgen, terwijl vervolgens de taak aangegeven wordt die de verschillende artilleriebevelhebbers met betrekking tot de vuurleiding hebben te vervullen.

De hoogere artilleriecommandanten hebben er in het bijzonder voor

te zorgen, dat op de juiste plaats en te juister tijd door vuurconcentratie en door verhooging van de vuursnelheid de grootst mogelijke vuuruitwerking wordt bereikt, waartoe het noodig is, dat zij den tegenstander en het optreden der eigen troepen voortdurend gadeslaan en de eigen waarnemingen door die van officierspatrouilles en doelverkenneren aanvullen.

Voor den afdeelingcommandant bestaat de vuurleiding in het aanwijzen der doelen aan de batterijcommandanten en in het nagaan van de uitwerking, die door hen wordt verkregen. Voor zooveel mogelijk verstrekt hij aan de batterijcommandanten opgaven omtrent den aard en den afstand van het doel. Wanneer nog geen doelen te onderkennen zijn, wijst hij aan de batterijen strooken aan, die door hen bewaakt moeten worden.

De leiding van het vuur in de batterij is de zaak van den batterijcommandant.

Verder volgen dan nog eenige doeltreffende bepalingen omtrent de tactische vuurleiding als:

Verrassend massavuur met verhoogde vuursnelheid, de z.g. „rafale” kan eene vernietigende uitwerking hebben. Maar voorop dient te worden gesteld, dat de motieven voor het afgeven van een uitwerkingsvuur aanwezig moeten zijn.

De verdeeling van het artillerievuur moet in dier voege geschieden, dat geen vijandelijke afdeelingen ongehinderd nadeel kunnen toebrengen; zij mag echter niet leiden tot versnippering van krachten.

De artillerie maakt van eene overmacht aan geschut het beste gebruik door doelmatige vuurconcentratie. De verbinding van frontaal vuur met flankerend vuur belooft de beste uitkomsten. Voorts worden in het Deutsche reglement tactische wenken gegeven betreffende het vuur op infanterie in gevechtsformatie, op cavalerie en op mitrailleurs, terwijl er de aandacht op gevestigd wordt, dat de gelegenheid om staven, waarnemingsplaatsen en luchtballons te beschieten, niet mag verzuimd worden.

En dan volgt met vette letters § 439:

„Alle Artillerieführer sind verpflichtet, dauernd auf das dringend „gebotene Haushalten mit der Munition hinzuwirken”.

Ook dit mag in ons reglement nog wel wat meer op den voorgrond treden. De schietvoorbeelden in ons reglement geven er onwillekeurig aanleiding toe, dat wij bij eene oefening in de vuurleiding — behalve waar het geldt eene beschieting van schildartillerie — het vuur in den regel zoo laten verlopen, dat na het inschieten snelvuur wordt afgegeven.

Wij moeten er echter wel van doordrongen zijn, dat het afgeven van een snelvuur volstrekt niet iets is, dat onafscheidelijk aan het beschieten van een doel verbonden is, en dat, wil men niet spoedig zonder munitie zitten, een snelvuur onder geen voorwaarde mag worden afgegeven of, zooals het Deutsche reglement zegt, „die Grundlage für das Wirkungsschieszen musz geschaffen sein”.

De groote moeilijkheid ligt juist daarin om te onderkennen, wanneer een snelvuur op zijn plaats is.

In dit verband wijs ik er op, dat dit beginsel m. i. niet duidelijk spreekt uit de bepaling betreffende het afgeven van snelvuur, zooals die in ons reglement voorkomt.

Tot vóór de jongste wijzigingen luidde deze aldus:

„Snelvuur wordt afgegeven, wanneer men alleen de uitwerking en „ongeveer de ligging van het geheele vuur wenscht te kennen”.

Het onlogische in deze definitie was, dat niet werd vooropgesteld de zaak, waar het om gaat, n.l. de tactische toestand, doch hetgeen van een snelvuur wordt waargenomen, d. i. niet anders dan de ligging van het geheele vuur.

Door de jongste wijzigingen is de redactie wel eenigszins verbeterd, omdat zij thans luidt:

„Snelvuur wordt afgegeven, wanneer men zoo snel mogelijk uitwerking „wenscht te verkrijgen en zich daarbij tevreden stelt met ongeveer de „ligging van het geheele vuur te kennen”.

Toch geeft zij m. i. nog niet behoorlijk uitdrukking aan het beginsel, dat er voor het afgeven van een snelvuur een bepaalde grond aanwezig moet zijn. M. i. zou de gewraakte zinsnede moeten luiden:

„Snelvuur wordt afgegeven, wanneer de tactische toestand er aan „leiding toe geeft het doel in korten tijd met eene belangrijke hoeveel- „heid munitie te overstelpen”.

(Slot volgt.)

Geachte Spectator,

De Kapitein VAN DAM VAN ISSELT is in de aflevering van Augustus opgekomen tegen de waarschuwing, welke ik mij in November a. p. veroorloofde te doen hooren naar aanleiding van enkele uitspraken in zijn artikelen over de oefening en de organisatie der bereden artillerie. Dat is zijn recht.

Maar waar hij het recht niet toe heeft, dat is den lezer, die mocht nalaten ook mijn waarschuwing nog eens op te slaan, op een dwaalspoor te leiden, hem in den waan te brengen, als zou ik het paedagogische fouten achten, iemand iets *niet* te leeren, waarvoor hij lichamelijk niet den minsten aanleg blijkt te bezitten, de beschikbare leermiddelen te bezigen tot oefening van hen, die van die middelen het meest profiteeren kunnen, ongelijkwaardige elementen in ééne klasse te hebben en te houden.

Al deze dingen heb ik niet aangeroerd.

Ik heb het eene groote paedagogische fout genoemd iemand tot stukrijder te gaan opleiden, die niet voldoende als ruiter geoefend is, eene groote paedagogische fout ook, oefeningen in batterijverband te gaan houden met stukrijders, wier opleiding als zoodanig niet voltooid is. Mijn waarschuwing, om bij het onderricht en de opleiding van eene batterij rustig en geleidelijk van het enkelvoudige tot het samengestelde trapsgewijze op te klimmen, vond haar oorsprong in het ontdekken van deze fouten in Schrijver's redeneering. De toepassing van dit, trouwens voor elke „doelmatige opleiding” onmisbare, paedagogische beginsel vereischt „toewijding van officieren en kader, continuïteit in het onderwijs, doelmatige indeeling van het personeel”, om het even in welken tijd men de opleiding meent te kunnen voltooien. Doch vooral bij een kort toegemeten oefeningstijd behoort men angstvallig aan dit beginsel vast te houden, omdat dan wellicht tijd en gelegenheid zullen ontbreken, om de nadeelige gevolgen van het transigeeren daarmede alsnog eenigermate te veronzijdigen.

Waar de beteekenis en de bedoeling mijner waarschuwing blijkbaar niet tot den Kapitein VAN DAM VAN ISSELT zijn doorgedrongen en, wat hij daartegen aanvoert, diensvolgens er langs heen trekt, zou ik met het bovenstaande kunnen volstaan. Intusschen gevoel ik in één opzicht de verplichting tot eene ietwat nadere uiteenzetting op mij rusten. Ik had geschreven: „wanneer in batterijverband wordt uitgerukt en geoefend, dan moet de opleiding der stukrijders voltooid zijn, dan moet

de aandacht van allen, de hoogsten tot de laagsten, geconcentreerd zijn op de onderlinge samenwerking, dan moet het niet noodig zijn die aandacht te verdeelen en af te leiden op de onderdeelen der machine".

De Kapitein v. D. v. I. verklaart dit niet te begrijpen; hij noemt het een „betoog”, wat het niet is. Het is slechts eene *these*, die ik, mij grondende op eene ondervinding van vele jaren, durfde nederschrijven, hopende, dat die ondervinding wel door de meesten zou zijn opgedaan, daarom weinig beducht voor tegenspraak en zeker er geen rekening mede houdende, dat ik voor een vakman onbegrijpelijk zou zijn. De fout ligt natuurlijk aan mij; doch gelukkig biedt de Kapitein v. D. v. I. mij de behulpzame hand, waar ik pogen moet duidelijker en begrijpelijker te zijn. Hij schrijft n.l.: „Welke geringe waarde zou eene oefening in batterijverband hebben, indien de B.C. zich niet steeds bewust bleef ook in deze periode de onderwijzer zijner batterij, d. i. in de eerste plaats van de officieren en het kader te zijn!” Zeer juist. Maar omdat het onderwijs, in deze periode door den B.C. aan officieren en kader te geven, zich toch niet op het gebied der stukrijderschool of de bediening der stukken beweegt, is de geringe waarde van deze onderdeelen der opleiding bij oefeningen *in batterijverband* tevens aangetoond. Officieren en kader, ze kunnen niet te gelijker tijd leerling en onderwijzer zijn. Hun onderwijzerstaak ligt in de perioden, die aan de oefeningen in batterijverband voorafgaan; bij deze oefeningen echter, moeten zij bekwaamd en geoefend worden in hun taak als aanvoerder. Thans zijn *zij* leerling en het werktuig, dat *zij* te hanteeren hebben in het grootere verband moet goed, zoo goed mogelijk, zijn.

Oog en oor behooren thans aan den B.C.; zijn bewegingen, zijn teekens, zijn commando's of waarschuwingen moeten thans met het terrein en den veronderstelden vijand alle aandacht in beslag nemen. Een stukcommandant, die in moeielijk terrein, juist als het op goed stukrijden aankomt, zich niet vóór zijn stuk uit bevindt om den weg te wijzen, doch in plaats daarvan zich onledig houdt met de „opleiding” van zijn achterrijder, verhoogt de kans, dat zijn stuk niet of niet op tijd in de stelling komt. In de stelling aangekomen, *moet* hij wel vertrouwen hebben op zijn stukrijders, dat zij de voorwagens handig brengen door en langs de moeijikheden, die het terrein biedt. Wanneer hij verder in deze *oefenperiode onderwijs* moet gaan geven in het met handen ter plaatse brengen van vuurmond en caisson, in het stellen van den hoekmeter, in het plaatsen van de baak, in het tempeeren, enz., enz., dan... vertraagt en vertroebelt hij het onderwijs en de oefening in batterijverband.

Wanneer er onrust is in eene batterij, wanneer men bij het in stelling komen dat verwarrende gegons hoort opgaan waaruit schelklinkende stemgeluiden zich verheffen, wanneer die batterij langzaam schiet, groote correcties behoeft.... tien tegen een, dat de oorzaak moet worden gezocht in de omstandigheid, dat men nog ruiters moest vormen, toen men al aan de stukrijderschool toe was, richters, tempeerders, enz.,

toen men de geheele bediening al in elkander had gezet. Zóó blijft het altijd noodig de aandacht te verdeelen en van de samenwerking af te leiden naar de onderdeelen der machine en zóó loopt de machine slecht.

Of dan de verschillende commandanten zich „niet meer mogen inlaten met het rijden der stukrijders”, of dan het bedienen van het stuk „hun koud moet laten”?

Wat tegen zulke naïve opmerkingen aan te voeren, waar ik toch de veronderstelling van een opzettelijk niet-begrijpen moet ter zijde stellen? Ik geloof, dat zwijgen mijnerzijds hier het beste is.

Mijn dank, geachte Spectator, voor de opname dezer regelen.

Luitenant Kolonel BOSBOOM.

Arnhem, 2 September 1908.

Vereenvoudigd model voor de Algemeene Balans.

Onlangs kreeg ik de algemeene balans over het 3^e kwartaal 1903 van een der regimenten veldartillerie ter inzage, om mij op de hoogte van dat administratieve stuk te stellen. Dat is, zooals de lezer weet, het overzicht, dat de kapitein-kwartiermeester geeft van den stand der rekeningen Kas, 's Rijks Schatkist, c. q. Muziekfonds en Rekening met diversen, aan het begin van het kwartaal, van de veranderingen, welke in den loop van het kwartaal in die rekeningen plaats vinden, en van de eindsaldi dier rekeningen aan het einde van het kwartaal.

De inrichting van dit stuk, dat, wat zijne strekking aangaat, dien van het grootboek en van de balans eener koopmansboekhouding in zich vereenigt, is m. i. echter niet doelmatig, zooals ik hieronder hoop aan te toonen. Daarom veroorloof ik mij, den lezer een model aan te bieden, dat mij wél doelmatig toeschijnt, en dat ik als bijlage I laat volgen. Dit schema is geheel in den vorm van een grootboek volgens de Amerikaanse methode van boekhouden, met dit onderscheid, dat de 1ste kolom niet is eene dateeringskolom, doch eene kolom, aangevende de nummers der verzamelingen.

Op de binnenzijde ziet men 4 rekeningen samengevat, elke bestaande uit: 1°. eene kolom, aangevende het nummer der verzameling, 2°. eene omschrijvingskolom en 3°. en 4°. twee geldkolommen, d. w. z. de 4 rekeningen hebben de beide eerste kolommen gemeenschappelijk.

Om het doel van het stuk te begrijpen, doet men het beste, zich den kapitein-kwartiermeester voor te stellen als de beheerder van 2 fondsen, n.l. „s Rijks Schatkist” en „Diversen”. Van het eerste fonds heeft hij f 25.021,39 in bewaring, op het tweede heeft hij f 6545,18 te vorderen. Voorts heeft hij f 18.476,21 in kas. Zijne vordering + zijn kasgeld is evenveel als zijne schuld. De beide eerste bedragen boekt hij in de linkerkolom der betrokken rekeningen, het laatste in de betrokken rechterkolom, dus evenveel links als rechts.

In het algemeen volgt men in de boekhouding de volgende regels:

Toenemen eener bezitting (b.v. kasgeld),	} wordt links geboekt.
id. „ vordering (b.v. op diversen),	
Afnemen „ schuld (b.v. aan 's Rijks Schk.,	

Afnemen	eener bezitting,	}	wordt rechts geboekt.
" "	vordering,		
Toenemen	schuld,		

Beschouwt men nu welken post van bijlage I men wil, steeds neemt het bezit van den kapitein toe met het zelfde bedrag als zijne schuld of beide nemen met gelijke bedragen af.

Het zelfde moet dus ook met het totaal van alle posten het geval zijn. Aan deze omstandigheid wordt hierna een controlemiddel ontleend.

Totaliseeren wij nu de kolommen, dan blijkt, dat de bezitting kas zou zijn aangegroeid tot $f 160.648,59^5$, indien er niet $f 135.082,24$ was uitgegeven, zoodat er aan het einde van het kwartaal $f 25.566,35^5$ in kas blijft.

De schuld van den kapitein aan 's Rijks schatkist zou zijn geklommen tot $f 157.025,52^5$, indien hij niet $f 112.182,60$ voor rekening dier schatkist had uitgegeven, zoodat de schuld aan 's Rijks Schatkist blijft $f 44.842,92^5$.

De vordering op diversen zou zijn aangegroeid tot $f 36.375,71$, indien de kapitein niet $f 17.099,14$ voor rekening van Diversen had uitgegeven, zoodat de vordering ten slotte $f 19.276,57$ blijft.

Het totaal van het bezit van den kapitein is dus $f 25.566,35^5 + f 19.276,57 = f 44.842,92^5$, zijnde het totaal zijner schuld.

Wil men een controlemiddel, dan telt men alle linkerkolommen bijeen, idem alle rechterkolommen; deze beide totalen moeten gelijk zijn:

$f 160.648,59^5$	$f 135.082,24$
" 112.182,60	" 157.025,52 ⁵
" 36.375,71	" 17.099,14
$f 309.206,90^5$	$f 309.206,90^5$

Dit doel wordt op de model Algemeene Balans op de laatste bladzijde bereikt.

Het voordeel dezer methode is, dat men de aanvankelijke grootte eener bezitting, vordering of schuld, hare toe- of afname en hare grootte aan het slot van het kwartaal in twee, naast elkaar gelegen kolommen voor zich ziet liggen.

Die twee kolommen vormen eene binocle, waarmede men de geheele rekening overziet.

Doordien alle rekeningen naast elkaar liggen, overziet men tevens met één oogopslag de geheele boekhouding.

Beschouwen wij nu het voorgeschreven model, dat hierna als Bijlage II volgt; daarop zijn de 4 rekeningen als uit hun verband gerukt.

B.v. het kassaldo op den 1sten Juli vind men op blz. 756, de bedragen van de linkerkolom der kasrekening ook op blz. 756, de bedragen der rechterkolom op blzn. 752 en 753, het eindsaldo op blz. 756.

Een ander voorbeeld. Het beginsaldo der rekening: „'s Rijks Schatkist” vindt men op blz. 758, de bedragen der linkerkolom op blzn. 753

en 755, het bedrag der rechterkolom op blz. 757 eene recapitulatie en het eindsaldo op blz. 758.

Met alle bescheidenheid meen ik te mogen aanbevelen, om, als met de vereenvoudiging der militaire administratie wordt begonnen, de balans in den aangegeven vorm te gieten.

Er zijn meerdere opzichten, waarin de militaire administratie van de commercieele afwijkt; waarom in het kasboek bij de militaire administratie de ontvangsten rechts en de uitgaven links geboekt, terwijl elders in het algemeen het tegengestelde gebruikt is? dit kan aanleiding tot vergissingen geven.

In het algemeen komt het mij van belang voor, de militaire administratie aan de commercieele te toetsen, want deze laatste, door geen reglementen en voorschriften beperkt, koos den weg, die in de practijk het duidelijkst, beknoptst en gemakkelijkst bleek.

J. E. P. ROELANTS.

ALGEMEENE BALANS, enz.

REGIMENT VELDARTILLERIE.

GEZIEN ENZ. BLIJVENDE ENZ.

SPECIFICATIE

op 1 October 1903.

Hoofdadie	Secretaris...	f 2710,11 ⁵
	Korps.....	„ 18601,50
Detachement te L.....	„	4112,81
id. te O.....	„	141,93
Totaal ...	f	25566,35 ⁵

No. der Ver- zameling.	OMSCHRIJVING DER POSTEN.	K A S.	
		ONTVANGSTEN.	UITGAVEN.
	Stand der rekeningen op 1 Juli 1903.....	18476	21
1a	Traktementen, enz.....		24365 12
2a	Soldijen		21649 90 ⁵
3	Gratificatiën aan gepasporteerden.....		120 00
2	Vergoeding bij kampeeren en manoeuvres.....		620 16
4	Vergoeding ingevolge Art. 113bis der Mil. Wet 1901....		1567 50
5	Onderhoud kleeding en uitr. van ond. en sold.		1871 41
6	Scheren en haarsnijden.....		124 33
6	Reinigen van lijfgoederen.....		884 15 ⁵
6	Lenig houden schoeisel.....		18 00
7	Werfkosten.....		298 00
8	Fourage en schadeloosstelling.....		28969 60
9	Weidegelden.....		1081 20
10	Verzorging paarden.....		2735 21
11	Huisvesting, voeding, stalling ingezetenen.....		391 90
12	Drinkwater en verdere kosten.....		1219 63
13	Herstell. onderh. v. wap., lederg., paardentuig.....		129 27
14	Oefeningen.....		120 90
15	Onderwijs.....		396 57
16	Bureel e. a. administratiekosten.....		594 38
17	Materieel der artillerie.....		2567 59
18	Practische oefeningen der artillerie.....		84 00
19	Huur van woningen van gehuwde militairen.....		7313 61
20	Voeding van Rijkswege.....		8024 79
21	Garnizoensmagazijnen van kleeding en uitrusting....		740 36 ⁵
22	Onderhoud van slaapfournituren.....		2223 62
23	Reis- en verblijfkosten.....		75 29
24	Scheeps- en wagenvrachten.....		39 38
25	Gratificatiën bij het uitreiken van medailles.....		50 00
26	Over vorige kwartalen (regularisatie).....	107	51 ⁵
27	Uitg. en ontv. resp. ten laste en ten bate der rek. met div.	10168	25
28	Overschrijvingen ten laste en ten bate der rek. met div.		
	Ontvangen ten bate van 's Rijks Schatkist volg. de afrek.	131896	62
		160648	59 ⁵
			135082 24
		K A S.	
		ONTVANGSTEN.	UITGAVEN.
	Stand der rekeningen op 1 October 1903.....	25566	35 ⁵

s RIJKS SCHATKIST.		MUZIEKFONDS.		REKENING MET DIVERSEN.	
SCHULDIG.	TE GOED.	SCHULDIG.	TE GOED.	SCHULDIG.	TE GOED.
	25021 39			6545 18	
12	26053 56				1688 44
90 ⁵	21683 05				33 14 ⁵
00	135 00				15 00
16	620 16				
50	1975 50				408 00
41	264 61				774 20
33	124 33				
15 ⁵	884 15 ⁵				
00	18 00				
00	338 00				40 00
60	289 9 60				
20	1081 20				
21	2766 41				31 20
90	400 00				8 10
63	1219 63				
27	129 27				
90	120 90				
57	407 69				11 12
38	594 38				
59	2567 81 ⁵				0 22 ⁵
00	84 00				
61	7313 61				
79	8027 29				2 50
36 ⁵	740 36 ⁵				
62	3017 46				788 84
29	75 29				
38	121 56				82 18
00	50 00				
76 ⁵	18 76 ⁵				
	107 51 ⁵			26782 59	10165 25
				3047 94	3047 94
	131896 62				
	157025 52 ⁵			36375 71	17099 14
24	112182 60				
s RIJKS SCHATKIST.		MUZIEKFONDS.		REKENING MET DIVERSEN.	
SCHULDIG.	TE GOED.	SCHULDIG.	TE GOED.	SCHULDIG.	TE GOED.
	44842 92 ⁵			19276 57	

MILK'S DONATION		MILK'S DONATION	
DATE	AMOUNT	DATE	AMOUNT
1880	100.00	1880	100.00
1881	150.00	1881	150.00
1882	200.00	1882	200.00
1883	250.00	1883	250.00
1884	300.00	1884	300.00
1885	350.00	1885	350.00
1886	400.00	1886	400.00
1887	450.00	1887	450.00
1888	500.00	1888	500.00
1889	550.00	1889	550.00
1890	600.00	1890	600.00
1891	650.00	1891	650.00
1892	700.00	1892	700.00
1893	750.00	1893	750.00
1894	800.00	1894	800.00
1895	850.00	1895	850.00
1896	900.00	1896	900.00
1897	950.00	1897	950.00
1898	1000.00	1898	1000.00
1899	1050.00	1899	1050.00
1900	1100.00	1900	1100.00

MILK'S DONATION		MILK'S DONATION	
DATE	AMOUNT	DATE	AMOUNT
1880	100.00	1880	100.00
1881	150.00	1881	150.00
1882	200.00	1882	200.00
1883	250.00	1883	250.00
1884	300.00	1884	300.00
1885	350.00	1885	350.00
1886	400.00	1886	400.00
1887	450.00	1887	450.00
1888	500.00	1888	500.00
1889	550.00	1889	550.00
1890	600.00	1890	600.00
1891	650.00	1891	650.00
1892	700.00	1892	700.00
1893	750.00	1893	750.00
1894	800.00	1894	800.00
1895	850.00	1895	850.00
1896	900.00	1896	900.00
1897	950.00	1897	950.00
1898	1000.00	1898	1000.00
1899	1050.00	1899	1050.00
1900	1100.00	1900	1100.00

REGIMENT VELDARTILLERIE.

ALGEMEENE BALANS, enz.

GEZIEN ENZ. BLIJVENDE ENZ.

SPECIFICATIE

op 1 October 1903.

Hoofdadie	}	Secretaris.....	f 2710,11 ⁵
		Korps.....	" 18601,50
Detachement	te L.....	"	4112,81
id.	te O.....	"	141,93
		Totaal.....	f 25566,35 ⁵

No. der Ver- zameling.	TEN LASTE VAN NAVERMELDE REKENINGEN.	Uitgaven in geld.
's RIJKS SCHATKIST.		
1a	Traktementen, enz.	24365 12
2a	Soldijen.	21649 90 ⁵
3	Gratificatiën aan gepasporteerden.	120 00
2	Vergoeding bij kampeeren en manoeuvres.	620 16
4	Vergoeding ingevolge art. 113bis Mil. Wet 1901.	1567 50
5	Onderhoud kleeding en uitrusting van onderofficieren en sol-	
6	daten.	1871 41
	Scheren en haarsnijden.	124 33
6	Reinigen van lijfgoederen.	884 15 ⁵
6	Lenig houden schoeisel.	18 00
7	Werfkosten.	298 00
8	Fourage en schadeloosstelling.	28969 60
9	Weidegelden.	1081 20
10	Verzorging paarden.	2735 21
11	Huisvesting, voeding, stalling ingezetenen.	391 90
12	Drinkwater en verdere kosten.	1219 63
13	Herstelling, onderhoud v. wap., lederg., paardentuig.	129 27
14	Oefeningen.	120 90
15	Onderwijs.	396 57
16	Bureel e. a. administratiekosten.	594 38
17	Materieel der artillerie.	2567 59
18	Practische oefeningen der artillerie.	84 00
19	Huur van woningen voor gehuwde militairen.	7313 61
20	Voeding van Rijkswege.	8024 79
		105147 23

OVERGESCHREVEN TEN BATE VAN

TOTAAL.

het muziekkfonds.

de rekening met diversen.

1688 44 26053 56

33 14⁵ 21683 05

15 00 135 00

408 00 620 16

774 20 1975 50

2645 61

124 33

884 15⁵

18 00

40 00 338 00

28969 60

1081 20

31 20 2766 41

8 10 400 00

1219 63

129 27

120 90

11 12 407 69

594 38

0 22⁵ 2567 81⁵

84 00

7313 61

2 50 8027 29

3011 93

108159 16

No. der Ver- zameling.	TEN LASTE VAN NAVERMELDE REKENINGEN.	Uitgaven in geld.
	Transport	105147 ²³
21	Garnizoensmagazijnen van kleeding en uitrusting.....	740 ³⁶ ⁵
22	Onderhoud van slaapfournituren.....	2228 ⁶²
23	Reis- en verblijfkosten	75 ²⁹
24	Scheeps- en Wagenvrachten.....	39 ³⁸
25	Gratificatiën bij het uitreiken van medailles.....	50 ⁰⁰
26	Over vorige kwartalen (regularisatie).....	18 ⁷⁶ ⁵
	MUZIEKFONDS.	
	REKENING MET DIVERSEN.	
27	Volgens verzameling.....	26782 ⁵⁹
28	Overschrijvingen volgens verzameling.....	
	Totaal der Lasten	135082 ²⁴

OVERGESCHREVEN TEN BATE VAN		TOTAAL.
het muziekkfonds.	de rekening met diversen.	
	3011 93	108159 16
		740 36 ⁵
	788 84	3017 46
		75 29
	82 18	121 56
		50 00
		<u>112163 83⁵</u>
		18 76 ⁵
		<u>112182 60</u>
		29830 53
	3047 94	
	<u>6930 89</u>	<u>142013 13</u>

No. der Ver- zameling.	TEN BATE VAN NAVERMELDE REKENINGEN.	Ontvangsten in Geld.
	's RIJKS SCHATKIST.	
	Volgens afrekening.....	131896 62
26	Over vorige kwartalen.....	107 51 ⁵
	MUZIEKFONDS.	
	REKENING MET DIVERSEN.	
27	Volgens verzameling.....	10168
28	Overschrijving volgens verzameling.....	
	Totaal der Baten. .	142172 38 ⁵
	Bij den aanv. van het kwart. bevond zich in de kas...	18476 21
	Totaal...	160648 59 ⁵
	De uitgaven in geld over het kwartaal bedroegen.....	135082 24
	Blijft in de kassen aan het slot van het kwartaal...	25566 35 ⁵

OVERGESCHREVEN TEN LASTE VAN

TOTAAL.

het muziekkfonds.

de rekening met diversen.

131896 62

107 51⁵

132004 13⁵

13216 19

3047 94

3047 94

145290 32⁵

ten

2
1⁵

32⁵

31

30⁵

24

35⁵

AANWIJZING VAN DEN STAND DER REKENINGEN.

OMSCHRIJVING.	's Rijks Schatkist.	Muziekfonds.	Rekening met Diversen.	TOTAAL.
Te goed op 1 Juli 1903.....	25,021 39			25,021 39
Balen { volgens verzameling hiervan ... bij overschrijving.....	132,004 13 ⁵		13,216 19 6930 89	145,220 32 ⁵ 6930 89
Totaal....	157,025 52 ⁵		20,147 08	177,172 60 ⁵
Schuldig op 1 Juli 1903.....			6545 18	654 18
Lasten { volgens verzameling hiervan ... bij overschrijving.....	112,182 60		29,830 53 3047 94	142,013 13 3047 94
Totaal....	112,182 60		39,423 65	151,606 25
Op 1 October 1903 { Te goed Schuldig.....	44,842 92 ⁵		19,276 57	44,842 92 ⁵ 19,276 57

Per saldo te Goed, gelijk aan de sommen in de kassen voorhanden :

25,566 35⁵

Uit het leven van een Oud-soldaat.

MEDEGEDEELD DOOR

W. C. STARING,
Oud-Kapitein der Infanterie.

(Vervolg van blz. 686.)

Den 23sten ging de marsch verder over Rambouillet naar Eperon, over Chartres (den 24sten), waar hij eenige honderden Pruisische gevangenen zag; deze waren hier bijna twee jaren geweest en genoten veel vrijheid om buiten de stad te gaan werken bij de boeren, zoodat zij er allen goed uitzagen. BRÜNINGS had hier in het logement eene kamer genomen en was daarna den troep te gemoet gegaan; terug komende vond hij de kamer door den bataillons aide-chirurgien bezet, die niet verkoos weg te gaan; hiervan was een heftig dispuut het gevolg, eindigende daarmede, dat de chirurg de deur werd uitgezet. Veel genoeg had hij echter niet van zijn heroverd verblijf, want nog den zelfden dag kwam de order om door te marcheeren, zoodat hij, steeds een dag vooruit moetende zijn, met den kwartiermaker der Blauwkleppen (van het 2^e Reg.) een karretje huurde en den geheelen nacht doorreed tot Nogent le Rotrou, waar zij den 26sten zeer vroeg aanlandden en dadelijk gingen rusten. Zij zagen hier een oud kasteel op eene rots met onderaardsche gangen, kelders en diepe putten, waarin nog menschenbeenderen zouden liggen uit den tijd der godsdienstvervolgingen.

Den volgenden dag vervolgden zij de reis naar La Ferté Bernhart. Natuurlijk zijn voor deze heeren elken dag de slaapegelegenheden en het eten voorname punten om gedurende den marsch over te denken, en over bijna elk nachtlogies wordt dan ook het een of ander gezegd, evenals over het eten: geen groenten, geen aardappels gezien sedert Bergen-op-Zoom; alleen soupe à la française, een paar vleezen en het dessert met veel vruchten, kaas en brood. Aan den wijn wordt hij gewoon, koffie en thee heeft hij sedert zijn vertrek uit Holland niet meer geproefd. Zelden zijn zij bij burgers ingekwartierd, omdat zij toch zelf voor hunne maaltijden moeten zorgen; de particulier geeft slechts eene kamer, bed en waschwater.

Den 27sten op Connerie, den 28sten op Le Mans, waar zij rustdag hielden en den troep inwachtten, om na het diner weder verder te trekken, marcheerende 8 à 9 uur daags.

Dan over Feuille Tourte, La Flèche (2 Oct.), Bangé (3 Oct.) tot Saumur, mooi gelegen aan de Loire, omringd door wijnbergen en prachtige omstreken. De troepen kwamen aldaar den 4^{en} Oct. aan, werden door de gewapende burgers met muziek ingehaald, en togen in de stad door twee eerebogen ¹⁾, opgericht ter eere van de Grande Armée op weg naar Spanje. Twee groote piramiden sloten de vergezichten over de bruggen af. Op een groot plein geleid, werden de troepen door den prefect geinspecteerd, aan iederen soldaat een franc uit naam van den Keizer geschonken en de officieren op een diner onthaald.

BRÜNINGS kon daaraan geen deel nemen, maar marcheerde weder af in gezelschap van zijn bediende, die echter te veel van den Saumurschen wijn geproefd had en onder weg achterbleef. In de maneschijn zette hij de wandeling voort, tot hij aan eene rivier (de Thonet?) kwam en geen gelegenheid vond er over te komen. Een boer wees hem den weg en bracht hem naar den overkant in het stadje Montreuil, alwaar hij overnachtte.

Zijn oppasser was intusschen weer bijgekomen en hem achterna geloopen; hij vond hem dan ook in het logement. Na eene korte rust waren beide om 7 uur weer op de been, hadden zich eerst verlopen, om eindelijk ten 10 ure te Thouars aan te komen. Hier weer eerst gegeten en de zaken voor de inkwartiering met den maire behandeld, den troep ingewacht, die zeer laat aankwam, waarna hij kon rusten om den volgenden morgen vroegtijdig te vertrekken.

Zoo zijn de dagen steeds gelijk. Dan eens alleen op den warmen, stoffigen weg, waarbij hij zijn uniform uittrekt, dan met zijn bediende, of met een collega en de fouriers.

Den 6^{en} October te Partenay, zouden zij om 10 uur 's avonds met eene kar vertrekken; de commissaris, die hun een kar of wagen zou

¹⁾ De triomfbogen waren met de volgende schoone inscripties voorzien:

1. De ces braves guerriers chérissons la présence,
Ils sont les défenseurs et l'appui de la France.
2. Contemplons dans ces murs ce que l'on voit de plus grand,
Les vainqueurs de Jéna, Austerlitz et Friedland.
3. Ces guerriers dans vos camps ont fixé la victoire,
Notre reconnaissance est égale à leur gloire.
4. Soumettez l'Espagne, volez braves Français,
Votre victoire est sûre et conduit à la paix.
5. Le Grand Napoléon, invincibles soldats,
Sur la Guadalquivir veut diriger vos pas.
Il doit vous commander et ce nouveau Alcide,
Vous offre une conquête et brillante et rapide.
6. Après avoir vaincu sur les rives du Tage,
Allez, nouveaux Romains, et détruisez Carthage.

Overgenomen uit brieven van den 1ste Luitenant
B. C. MEYER, van de voltigeurcompagnie 1ste Batⁿ.,
2e Regt. Inf. aan zijne familie te Tiel.

bezorgen, had niet aan zijne belofte voldaan, was dronken en zeide hun geduld te hebben tot één uur; dit deden zij ook in de hoop niet te behoeven loopen, maar, helaas! er kwam geen kar en, niet langer kunnende wachten, togen zij maar op marsch, „tot zij neervielen”.

Na een uur of twee gemarcheerd te hebben, begon het gezelschap kleiner te worden door hen, die afvielen; het was dus geraden deze weer in te wachten. Onder een appelboom werd „een bivouacq opgeslagen” en weldra sliep iedereen. Na twee uur rust werd de wandeling weder voortgezet en kwam men sukkelende om 9 uur te Saint-Maixent. Daar kwamen allen weer op rust, goed eten ditmaal en na eenige uren slapen weer per kar, met hun zevenen als haring op elkander gepakt, tot Niort. Hier trof hij een goed kwartier bij eene gulle zilversmidsvrouw, die veel achting „voor 't militaire” had, daar haar broeder als kapitein bij de Armee diende. Het was een rustdag voor BRÜNINGS; hij werd onthaald bij zijn ontbijt op oesters en bordeaux en hij kwam weder geheel op zijn verhaal. Vandaar ging het den 9^{en} met het oude gezelschap naar Beauvoir, vervolgens over Saint Jean d'Angely, Saintes Pons, Mirambeau, Blaye, Bourg Camillacq en den 17^{en} naar Bordeaux.

In Blaye kwam hij na een zeer vermoeienden en natten dag langs slechte wegen zeer laat aan, en, den volgenden morgen ontwakende, zag hij met prachtig weder de rivier de Gironde vóór zich vol schepen, zoo groote als kleine, en de schoonste buitenplaatsen langs den oever. Vlug aangekleed, met zijn metgezel ontbeten en naar buiten, genietende van het verrukkelijke gezicht. Zij bezochten eene citadel, klommen op de wallen en vervolgden hun tocht. Van Bourg Camillacq gingen zij met eene schuit des avonds naar Bordeaux, alwaar zij om 2 uur in den nacht aankwamen, een logement zochten en tot 6 uur gingen slapen, — om daarna op het stadhuis de inkwartiering te regelen. De stad was vol met de doortrekkende militairen, wagens en kanonnen; bovendien was er kermis, dus drukte en volk genoeg. Het regiment kwam laat aan, doordat het eerst de Dordogne en later de Gironde moest passeeren; het had den volgenden dag rustdag en men kon dus van de stad nog wat zien. Het trof den Hollanders hier en daar op een uithangbord te lezen: „Hollandsche genever. Goed logies, bier en brandewijn. Kaas en tabak”, en uit menige herberg eene Hollandsche matrozenuitdrukking te hooren; er waren daar veel Hollandsche zeelui, die zich ook dadelijk deden herkennen door hunne eigenaardige taal (gevloek). De officieren konden dien avond van de comédie genieten; BRÜNINGS echter zegt, dat de rust hem noodiger was dan het vermaak, en daarmede toog hij ook werkelijk naar bed, om den volgenden dag verder te gaan.

Men passeerde nu het dorre land der Landes: slechte wegen en weinig bebouwd; deze tocht tot Bayonne, waar men den 24sten moest zijn, was zeer vermoeiend; meestal werd onder den blooten hemel gebivakkeerd. Natuurlijk trokken de herders op de 6 voet hooge stelten bijzonder de aandacht: gekleed in schapenvachten, die 's zomers met de wol naar

buiten en 's winters met de wol naar binnen worden gedragen.

In Bayonne, eene fraaie stad, wachte hun reeds de order den volgenden dag verder te gaan en geen rustdag te houden, zooals verwacht was. Den 25sten ontvingen de soldaten schoenen en scherpe patronen en men marcheerde naar St. Jean de Luz, waar BRÜNINGS bij zijn gastheer, een ambtenaar, het laatste gulle onthaal op Franschen bodem ontving.

Den 26sten ging hij onder geleide van een sterk detachement vroeg op marsch en kwam, na het passeeren van de Bidassoa, op Spaanschen bodem; de brug werd door artillerie bewaakt, uit vrees dat de „brigans” haar zouden vernielen. Hier kwam men reeds detachementen zieken en gewonden tegen, geladen op karren door ossen getrokken; deze karren maakten zulk een helsch leven, „dat men ziek moest worden, als men 't nog niet was”.

Het eerste nachtverblijf in Spanje was te Harbania; BRÜNINGS logeerde bij den Alcade, de troep in een klooster. Den 27sten Oct. op Tolosa, een aardig, doch vuil stadje. Nu kon men zich niet meer met Fransch behelpen, maar moest zich met handgebaren verstaanbaar maken en zich op het Spaansch toeleggen. De vuilheid der inwoners, de armoe-dige levenswijs, de Spaansche kost, in olie gereedgemaakt, overal en altijd ongedierte — dit stemde reeds niet tot opgewektheid. Het berg-achtig terrein, veel klimmen en dalen langs slechte wegen deed hun zien, wat er nog te verwachten was.

Den 28sten October naar Vergara; den 29sten hoorde men reeds in de verte kanongebulder. BRÜNINGS moest met de voltigeurs met geladen geweer vooruit en doormarcheeren tot Durango; een zeer vermoeiende marsch, doordat men een hoogen berg moest overtrekken. De generaal CHASSÉ gaf BRÜNINGS last om vooruit te gaan en kwartier te maken, hetgeen hem ook gelukte, voor de soldaten in een klooster en voor de officieren bij de burgerij. Rondom de stad lag de armée in bivak en dit toonde reeds aan, dat er geen rust zou zijn. Hier was het hoofdkwartier van den Maarschalk LEFEBVRE: het Hollandsche contingent moest zich daarbij aansluiten bij de Duitsche brigade, bestaande uit Nassauers, Badensers en Darmstadters. Het duurde dan ook niet lang of er werd appel geslagen en men moest naar het bivak, alwaar de vuren en de drukte voor velen een nieuw gezicht waren. BRÜNINGS vertelt, hoe hij zich inrichtte, zelf zijn soep à la française, vleesch en brood, kookte en zich in het stroo te slapen legde. Maar nog gedurende den nacht kreeg hij bevel met een gedeelte der voltigeurcompagnie op verkenning te gaan en de Spanjaarden op te zoeken. Langs ongebaande wegen trekkende, ontdekte hij ze ook weldra, waarna hij op het kamp terug trok. Om 9 uur kreeg hij op nieuw bevel een hoogen berg te beklimmen, maar vond toen niets dan een bosch, waarin koeien en schapen; hij onderzocht het geheele terrein en kwam om 2 uur terug. Allerlei verhalen deden reeds de ronde over de onmenselijke wijze, waarop de Spanjaarden de gewonden en gevangenen behandelden, hetgeen op de jonge soldaten aanvankelijk een grooten indruk maakten.

Nog éénmaal, nu met eene geheele compagnie er op uitgezonden, om dien toer voor de derde maal te ondernemen, kwam hij weder terug zonder één Spanjaard ontmoet te hebben en vond toen de legerplaats verlaten en het regiment op marsch; zonder rust en zonder eten alzoo moest men den troep achterna. Nadat het regiment was ingehaald, ontspan zich al spoedig een gevecht met de Spanjaarden, die wel is waar retireerden, maar van achter rotsblokken zeer juist schoten en menig doode en gewonde deden nedervallen. Het was een zeer bezwaarlijke tocht; de officieren moesten hun paarden achterlaten; de Kapitein NIJVENHEIM bezweek van vermoeienis, werd door den dokter weder bijgebracht en verder aan den arm van BRÜNINGS naar boven geholpen; zoo klauterende, kwamen zij boven om de Fransche voltigeurs af te lossen. BRÜNINGS kwam op voorposten, kon eenig vleesch, en brood van de Franschen krijgen en daarmede „zijn leege maag weder op streek brengen”.

Den 31sten was tot den aanval met het geheele korps op de Spanjaarden besloten. Maarschalk LEFEBVRE had in een toespraak aan de Hollanders gezegd: „Demain je vous donnerai quelques amusemens”. Des morgens om 7 uur kregen zij bevel voorwaarts te rukken; de soldaten hadden in geen twee dagen vivres gehad en moesten met hongerige maag vooruit. De voltigeurs van BRÜNINGS voorop, daalden den berg af, beklommen weder een volgenden en werden steeds met eene hagelbui van kogels ontvangen; zoo werden de Spanjaarden steeds van de eene positie naar de andere verdreven. BRÜNINGS vertelt, hoe hij moeite had de zeer afgematte soldaten vooruit te krijgen, tot zij boven gekomen, zich daar konden versterken; zij riepen met de schako's zwaaiende: „Vivent Napoléon Louis! et le roi d'Espagne”, waarop de onder staande Franschen dit beantwoordden met „Vivent les braves soldats hollandais!”

Het regiment was op den linkervleugel der aanvallende troepen en toen de Spanjaarden voor de Hollanders geweken waren, stelde ook het midden der slaglinie zich in beweging. CHASSÉ zette intusschen de vervolging voort, hoe vermoeid de soldaten ook waren. BRÜNINGS vooruit, geraakte met zijne manschappen van de overige compagnieën af te midden van een bosch, waarin schapen liepen te grazen. Hij liet eenige ervan doodschieten, om met den avond ten minste wat vleesch te hebben; door het schieten kwamen de overige compagnieën, die meenden, dat de voorhoede weer met den vijand slaags was, opzetten en zodoende raakte BRÜNINGS weer vlot, en toog met „zijn slaggers en twee schapen” verder. De geheele Spaansche armee trok nu terug achter Zormosa op den weg naar Bilbao. Bij de Spaanjaarden had men eene geheele colonne roodrokken gezien en ving men daarna een man op in roode Engelsche montearing en G. R. (George Rex) op de knopen. In het Engelsch aangesproken, antwoordde hij: „povero paysanos Castellanos”.

De Engelsche regeering had een schip met oude monteeringen gezonden en deze waren aan de opgestane boeren uitgedeeld. Misschien

ook om de Franschen te doen gelooven, dat zij Engelsche troepen tegenover zich hadden. ¹⁾

Tegen 4 uur kwam men in bivak voor Formosa. In eene kerk kon men brood halen, en nauwelijks was dit vernomen, of de kerk werd bestormd en in minder dan twee minuten had ik reeds een geheel brood, schrijft BRÜNINGS. „Nooit in mijn Leeven heb ik met meer apetyt droog brood gegeten als deze reijs, het smaakte mij veel beter, als het lekkerste confijt”. Het was ook alles, wat hij dien dag en den volgenden dag kreeg.

Den 1sten November werd de marsch naar Bilbao voortgezet, en de stad verlaten bevonden; om de stad werd een bivak betrokken, waar de soldaten een os konden slachten en zich te goed doen aan een flinken maaltijd, besproeid met wijn.

Den 2^{en} November, daar nog blijvende, ging BRÜNINGS de stad in, die grootendeels door de inwoners verlaten was; hij vond echter gelegenheid een voorraad chocolade op te doen en een goed middagmaal te krijgen in een koffiehuis, waarna hij zijn bivak wêer opzocht, en onder regen en storm op zijn stroobed insliep.

Den 3^{en} November brak de colonne weder op, marcheerde over een afstand van 4 uren, van 6 uur tot 10 uur 's avonds langs ongebaande wegen; met dat natte pak werd onder voortdurenden regen halt gehouden op een stuk omgeploegd land, waarin de schoenen bleven steken. Na daar den nacht te hebben doorgebracht, keerde men weder naar Bilbao terug. Onderweg passeerden zij, door de Franschen gefusilleerde, Spaansche boeren, langs den weg néergelegd: dat was het eerste gezicht van den krijg zonder pardon, tusschen Franschen en Spanjaarden. Ieder, die in handen zijner tegenpartij viel, werd zonder genade en bij de Spanjaarden dikwijls met veel wreedheid afgemaakt. Het bivak werd weder betrokken en BRÜNINGS poogde met zijn vrienden in de stad wat te eten te krijgen, maar kon niets anders machtig worden dan chocolade en beschuit. Vermoeid kwam hij terug; zijn laarzen waren doorgelopen en hadden hem zulk eene pijn aan de voeten veroorzaakt, dat hij ze zelfs niet kon uittrekken en met een mes van de beenen moest afsnijden; een vriend kon hem een paar schoenen, een ander een paar slobkousen bezorgen, en zoo was hij voorloopig weder geholpen.

Men hoopte aldaar den volgenden dag te kunnen blijven, maar om 12 uur was het oppakken, en marcheerde men door Bilbao, om aan de andere zijde der stad weder néer te vallen. Van rusten was evenwel geen sprake, want in den achtermiddag kreeg de kapitein der voltigeurkompagnie bevel om onder geleide van een Fransch staf-officier eene verkenning van 4 uur te gaan maken. Hoewel BRÜNINGS nog veel last had van zijn voeten en de geleende schoenen hem zeer ongemakkelijk waren, moest hij toch mede en met de gidsen vooruit.

¹⁾ Uit brieven van den 1ste Luitenant B. C. MEIJER.

Het weder was slecht, de nacht donker, zij dwaalden rond, tot zij, zonder één Spanjaard ontdekt te hebben, weder op de plaats kwamen, waar de stafofficier zijn paard had laten staan.

Hier werd een kwartier rust gegeven. De Franschman ging op een balk zitten, en bij het opstaan beweerde hij zich zoodanig aan een spijker bezeerd te hebben, dat hij niet meer mede kon en zich naar Bilbao liet brengen en bevel gaf om zonder hem den toer nog eens te maken: „Mijnheer BRÜNINGS, belieft U maar weder vooruit te gaan?” Vermoeid en pijnlijk met even vermoeide en uitgehongerde soldaten toog men weder op weg, in een weer „om geen hond naar buiten te jagen”. Zonder een Spanjaard gezien te hebben, kwam de compagnie met het aanbreken van den dag weer in het kamp terug, en kon rust gaan nemen, maar na een paar uur gelegen te hebben, werd weder opgestaan en langs den zelfden weg van twee dagen geleden gegaan, door Bilbao gemarcheerd, naar het oude bivak, om den 7^{en} Nov. zonder brood of iets anders gehad te hebben op marsch te gaan naar Valmaseda. Dien dag namen de Hollanders geen deel aan het gevecht en bleven zij voor de stad. Des nachts om 2 uur kwam er brood en met het zelve een brief van zijne dierbare vriendin; „dat was also een dubbelde vreugd voor mij”, schrijft BRÜNINGS.

Den 8sten Nov. gingen wij weder vroeg op marsch naar het stadje Valmaseda, dat door de Franschen in brand was gestoken, omdat de Spanjaarden drie hunner kameraden op gruwelijke wijze gemarteld en vermoord hadden. De troep trok met muziek door de brandende stad, waar men de gruwelijke overblijfsels dier soldaten zag. Aan de andere zijde kreeg men contraorder, keerde door de stad terug en overnachtte op den weg naar Bilbao op een veld, tot den volgenden dag in de half afgebrande stad kwartieren werden betrokken en men er tot den 28sten bleef.

CHASSÉ had van den Maarschalk LEFEBVRE last gekregen om te waken, dat door de talrijke, nog rondzwervende benden geen aanvallen op de achterhoede en de communicatielijn der Franschen konden geschieden, of dat de Engelschen troepen aan land konden zetten, waartoe hij de bezetting van Bilbao en de troepen in den omtrek onder zijne orders kreeg.

Gedurende hun aanwezigheid aldaar viel er niets bijzonders voor. BRÜNINGS geeft een verhaal van zijn verblijf, van de rust, die hij geniet, en van het genot om eindelijk weder op een bed te kunnen slapen; van het onsmakelijk eten der Spanjaarden, klaargemaakt met olie en knofflook; van den zuren landwijn, die zoo nadeelig op de ingewanden werkte, dat velen er aan stierven, en hij zich daar ook zooveel mogelijk van onthield.

Nog een ander officier, B. C. MEYER, luitenant der voltigeurs bij het 1ste bataljon heeft brieven nagelaten, gericht aan zijne nicht, te Tiel. Ook deze vertelt daarin zeer uitvoerig van het leven en van de inwoners van Bilbao. Zijn brieven zijn vol van het ellendige leven, dat zij lijdten, en eindigen steeds met het verzoek aan de familie om bij den Minister van Oorlog aan te dringen op zijne terugroeping; hij krijgt hoe langer

hoe meer tegenzin in zijne betrekking en zijne gedachten zijn steeds bij zijne familie in Tiel. „De gelukkigste dag zal ik zegenen, als wij order krijgen naar het goede Holland terug te gaan!” en dan hoopt hij den militairen dienst (18 jaren dienst met 8 veldtochten) te kunnen verlaten, waartoe hij de hulp van alle familieleden inroept.

Op den 27sten November kwam bevel om te marcheeren. CHASSÉ moest eene mobiele colonne formeeren van 500 man en daarmede het land tusschen Santander en Bilbao doorkruisen, de zeekusten in het oog houden, de rust in die streken herstellen en allerwege de inwoners ontwapenen of zooals BRÜNINGS het noemt: „den Inwoonders van Biscayen den Vreede gaan brengen”.

Den eersten dag bleven zij in een plaatsje, dat alleen uit buitenverblijven bestond; de soldaten werden in de kerk gelegerd, aan de officieren werden eenige huizen aangewezen. Den 29sten werd aldaar en in den omtrek naar wapenen gezocht, en den 30sten naar Castro, eene kleine zeestad getrokken, waar zij een Hollandschen schipper vonden, die bijzonder verblijd was zijne landslieden weder te zien. Die tocht van 18 dagen was buitengewoon inspannend; hij ging langs ongebaande wegen, over bergen en rotsen, onder sneeuw en regen, door kleine dorpen en stadjes; zij bezochten Escalante en Laredo aan de zee. De inwoners hadden meesttijds hunne woningen verlaten en waren in de bergen gevlucht, zoodat de troepen heer en meester in hunne ledige huizen waren. BRÜNINGS eigende zich een schoonen hond toe, die achtergelaten was, en die zich weldra aan hem hechtte, hij vond „een goede gezelschapper in hem”.

(Wordt vervolgd.)

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

België: De nieuwe legerwetten (ontwerp), N. M. B., N°. 11. 40 HOTCHKISS-mach. gew. voor Antwerpen, M. Woch., N°. 116

Brazilië: Nieuwe aanbouw van schepen, Jahrb. A. u. M., Sept.

Bulgarijë: Machinegeweerafd., Streffleur., Sept.

China: Over het leger, M. Woch., N°. 115.

Duitschland: Nieuwe automobielen v. zware lasten voor het leger, Allg. Schw. M. Z., N°. 34. Lange projectielen van hard metaal in plaats van de gewone kogels als vulling van de granaatkartets, Allg. Schw. M. Z., N°. 33. Invoering van het pistool M. 1904 (Parabellum) voor de marine. Formatieveranderingen volgens de begr. '08. Automobielen voor zw. lasten in geval van mobilisatie, Mitt. A. u. G., Nos. 8/9. Marine, N. M. B., N°. 11.

Engeland: Resultaten van de legerorg. van HALDANE, Jahrb. A. u. M., Sept. Invoering van een nieuw 12-ponds kanon voor de marine. Proeven met handgranaten. Het nieuwe inf.-geweer-projectiel, Mitt. A. u. G., Nos. 8/9. De nieuwe bajonet, Mil. Zeit., N°. 37. Remonteering, N. M. B., N°. 11. Over het nieuwe territoriale leger (uitv.), Streffleur., Sept.

Frankrijk: Marinebegroting 1909. De nieuwste onderzeebooten, Int. Rev., Sept. Ontploffing van een 15,5 cM. melinietgranaat. Polemiëk over het voorstel van LANGLOIS betr. invoering van Pom-poms. Uitkomsten recruteering 1907. Capitulanten 1907. Het nieuwe voorsch. betr. de „service d. l'arrière” van 25 Maart '08. Vergelijkings-schieten tusschen battijën, van 4 en 6 stukken, Jahrb. A. u. M., Sept. Vervoer van gewonden. Machinegew., verbeterd mod. Puteaux. Lastautomobielen bij de manoeuvres, Allg. Schw. M. Z., Nos. 35/36. Oefeningen van de reserve-inf-regt., M. Woch., N°. 114. Officersaanvulling, Streffleur., Sept.

Italië: Het nieuwe voorschrift betr. den vestingoorlog, Int. Rev., Sept. Extra-crediet voor mil. zaken. Herfstoef. en gecombineerde oef. van leger en vloot, Jahrb. A. u. M., Sept. Letsel, bekomen bij luchtzeilen, wordt beschouwd als bekomen in en door den dienst, M. Woch., N°. 115. Tractementen van officieren. Reorgan. v. d. bureaux der centrale administratie, Rev. mil., Sept. Tractementen van officieren, Streffleur., Sept.

Japan: Het nieuwe velddienstvoorschr. voor machinegew.-afd. der inf. en cav., Mitt. A. u. G., Nos. 8/9. Diverse berichten, M. Woch., N°. 114. Veldkeukens, M. Woch., N°. 116.

Noorwegen: Het zelflaadgew. FIGGELAND, M. Woch., N°. 113. Ontwerp legerreorgan., Allg. Schw. M. Z., N°. 36.

Oostenr.—Hong.: De machinegeweerafd. bij leger en landweer, Int. Rev., Sept. Nieuwe bepalingen betr. munitie-aanvulling, Schw. A. u. G., Aug. Over een voorgenomen ontwerp-legerreorgan., Jahrb. A. u. M., Sept. Machinegew. bij de Honved, M. Woch., N°. 113. Nieuwe organ. veldart., Mil. Zeit., N°. 37 en M. Woch., N°. 115. Nieuwe organ. van de pioniertroepen, M. Woch., N°. 115. Oorlogsbegr. 1908. Luchtscheepvaartafdeelingen. Verbetering positie onderoff., Rev. mil., Sept.

Rusland: Bezwaren bij de opleiding der troepen (275 dagen per jaar gaan voor de opleiding verloren!), Int. Rev., Sept. Zandzakken, als dekking bij het aanvallend gevecht, Schw. A. u. G., Aug. Nieuwe uniformen. Over geest en discipline in onze marine, een boek van Vorst ALEX. LIEVEN, Jahrb. A. u. M., Sept. Begr. 1908, Rev. mil., Sept.

Spanje: Reorganisatie v. d. 1ste div. te Madrid, Int. Rev., Sept. In-deeling en bewapening der veldart., Schw. A. u. G., Aug. Nieuwe recruit-wet, N. M. B., N°. 11. Nieuwe inf.-patroon, M. Woch., N°. 117.

Zwitserland: Legerbegroting 1908, Int. Rev., Sept. Jaarbericht over 1907 van het mil. departement (recruteering, oefeningen, enz.), N. M. B., N°. 11.

Algemeen: De organisatie van den trein in Fr., D., Oostenr. en Rusland, Mil. Zeit., N°. 25. De oorlogsmarine (gevechtswaarde) in versch. landen, Schiffbau, N°. 17. Tactische opleiding mach.-gew.-afd. Bespreking van het Temps-artikel: La situation navale. Luchtscheepvaart, Streffleur., Sept.

BOEKAANKONDIGING.

1815. Quatre Bras, par le Comte LOUIS CAVENS,
Bruxelles. POLLEUNIS ET CEUTERICK.

Sedert de laatste brochure van CAVENS in de Juni-afl. van dit Tijdschrift vermelding vond, verschenen al weder twee nieuwe, onder bovenstaanden titel, van zijne hand.

De eerste bevat een fragment uit een brief van Kolonel A. HOOGEBOOM, Commandant van het 7^e Regiment Infanterie, waaruit zijne instemming blijkt met het streven van zijn voorganger. Welk dat is, geeft het fragment niet bepaaldelijk aan, doch is uit de onder het Nederlandsche officierskorps rondgezonden circulaires middelerwijl bekend geworden.

Dan volgt een geestdriftige brief van den Belgischen Generaal Baron DE HEUSCH, wiens naam ik reeds eenmaal (Oct.-afl., 1907) de eer had in deze quaestie te mogen aanhalen. Hij juicht het plan, waartoe onze Nederlandsche kameraad FRUYT VAN HERTOG het initiatief nam, van harte toe, doch maakt daarbij de zelfde restrictie, die ik mij meende te mogen veroorloven in de October-afl. van dit Tijdschrift, n.l. dat de huldiging zou beoogen Noord- en Zuid-Nederlandsche troepen in het zelfde gedenkteeken te eeren. „Cette conception doit etre élargie, elle „doit embrasser tous ceux qui dans l'armée hollando-belge de 1815 „ont payé de la vie leur héroïsme” — aldus de Belgische generaal.

Niet zonder ernstige bedenking las ik de daarop volgende toespeling op de Nederlandsch-Belgische aaneensluiting, op de „mouvement très-accentué vers une union défensive, en faisant coopérer „nos deux armées contre un envahisseur d'où qu'il vienne”.

Het moge begrijpelijk zijn, doch, zacht uitgedrukt, niet voorzichtig, dat een der krachtige drijvers van deze beweging — en hiertoe reken ik den Generaal zeker in de eerste plaats — twee quaesties, waarvan de eene uitsluitend door gevoelens van diep gevoelde sympathie, doch de andere geheel alleen door practische politiek wordt beheerscht, te zamen strengelt.

In de tweede brochure van Graaf CAVENS publiceert hij een zeer interessanten brief van Kolonel DE BAS, waarin de Directeur van het Nederlandsch Krijgsgeschiedkundig archief nog eens uitvoerig het aandeel van de Nederlandsche legeraanvoering aan het strategische, bij Quatre-Bras behaalde succes uiteen zet. In hoeverre dit alles met de

werkelijkheid overeenkomt, kan hier te eer in het midden worden gelaten, omdat ten slotte toch ons aller overtuiging in de zelfde richting gaat en wel, dat het Nederlandsche aandeel zeer belangrijk is geweest. Elke poging dan ook, die kleinachting van elders tracht te keeren, zal met instemming worden begroet. Tevens geeft de Kolonel ons uit zijn rijken schat van Waterloo-kennis de geschiedenis en de bedoeling van de oprichting van „den leeuw van Waterloo”, „monument” — zooals het in het oprichtingsbesluit van 1815 heet — „à la gloire de nos armées „nationales et alliées”.

Op grond van dien, besluit dan ook de Kolonel zeer te recht, dat „Justice est rendue aux Alliés sur le champ de bataille de Waterloo”.

Met den Generaal Baron DE HEUSCH vraagt Kolonel DE BAS echter om de herinneringen van den 15^{en} en 16^{en} Juni 1815 aan de vergetelheid te ontrukken, en zulks in den ruimsten zin van het woord. Niet alleen Nederlanders en Belgen, doch ook de dappere Nassausche troepen verdienen gehuldigd te worden. Geen monument dan ook „dans la vallée de Gémioncourt, mais sur le point le plus élevé du „champ de bataille”.

„Un pareil monument” — vervolgt de Kolonel — „ne sera-t-il pas le „meilleur symbole de l'ancienne union de la Belgique et des Pays-Bas; „du respect, de l'estime, des sentiments d'amitié et de bonne volonté, „que se portent mutuellement les deux nations.”

Men gevoelt het verschil.

De bekwame Nederlandsche geschiedschrijver wijst in het verleden; de energieke Belgische Generaal, Baron DE HEUSCH, blikte reeds in de toekomst.

De rondgezonden circulaire, uitgaande van de officieren van het 7e Regiment Infanterie, brengt de quaestie wederom in een nieuw stadium. Aanvankelijk eene hulde beoogende voor het 5e bataljon Nationale Militie, waarvan het genealogisch verband tot ons huidige 7e Regiment voldoende bekend mag worden geacht, stellen de ontwerpers van het denkbeeld thans een nationaal huldeblijk voor van Nederlandsche officieren aan Nederlandsche troepen. De plaats daartoe op de hoeve Gémioncourt is reeds uitgezocht en de toestemming tot de oprichting aldaar zou reeds zijn verkregen.

Het ging mij aan het hart mijn penninkske niet te offeren tot lof van de dappere Geldersche soldaten, die hun bloed, ja, hun leven hebben geofferd voor de nationale zaak. Ernstig stelde ik mij echter de vraag en ik wil haar ook hier thans nederschrijven: Hebben de ontwerpers zich wel ter dege rekenschap gegeven van den indruk, dien deze specifiek Nederlandsche hulde in deze dagen in België zal vestigen? Stooten wij feitelijk op deze wijze onze Zuidelijke broeders niet onbewust voor het hoofd? Na de enthousiaste pleidooien van een zoo toonaangevend man, als Generaal DE HEUSCH inderdaad voor ons, en dus in nog hoogere mate voor hen, zal zijn, behoeft mijn antwoord niet twijfelachtig te wezen.

Met nadruk zou ik dan ook een amendement op het prijzenswaardige denkbeeld van onze collega's van het 7^e Regiment Infanterie willen voorstellen, en wel het volgende: Laten wij de zaak voorloopig laten rusten, in dien zin, dat de rondgezonden circulaires mogen dienen, om een beeld te geven van de sympathie, die ons officierskorps voor het denkbeeld koestert en laten wij aan dat denkbeeld dan uitvoering geven, niet min of meer „de but en blanc”, maar op een daartoe aangewezen oogenblik, den dag der honderdjarige herdenking van die eervolle feiten van weleer. Op dit oogenblik acht ik de oprichting van het monument niet geraten.

T.

[The following text is extremely faint and largely illegible, appearing to be a continuation of the speech or a separate document.]

Ter aankondiging ontvangen:

Bestaan er goede gronden voor een nog langere handhaving van het Koninklijk Besluit, waarbij het aan de militaire paardenartsen verboden is particuliere praktijk bij het vee uit te oefenen? door W. VAN DER BURG, Paardenarts der eerste klasse, Nederlandsch-Indisch leger. (Overdruk uit het Tijdschrift voor Veeartsenijkunde, deel 35, aflevering 12.)

Is de doodstraf gewenscht? door E. KEMPE. (Gewijzigde overdruk uit: „De Vrije Gedachte”) Amsterdam, 1908. UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ „VIVAT”.

Over luchtscheepvaart, door W. H. COOL, 1^e Luitenant der Genie. Met talrijke afbeeldingen. Haarlem, 1908. H. D. TJEENK WILLINK & ZON.